

V I Lenin:

Stat och revolution

Marxismens statsteori och proletariatets uppgifter i revolutionen

Innehållsförteckning

Förord till första upplagan.....	1
Förord till andra upplagan.....	1
Kapitel I. Klasssamhälle och stat.....	2
1. Staten – en produkt av klassmotsättningarnas oförsonlighet.....	2
2. Speciella förband av väpnade människor, fängelser osv.....	3
3. Staten – ett verktyg för den förtryckta klassens utsugning.....	5
4. Statens ”bortdöende” och den våldsamma revolutionen.....	6
Kapitel II. Stat och revolution. Erfarenheterna från åren 1848-51.....	9
1. Revolutionens förstadium.....	9
2. Revolutionens resultat.....	11
3. Marx’ frågeställning år 1852.....	14
Kapitel III. Stat och revolution. Erfarenheter av Pariskommunen 1871. Marx’ analys.....	15
1. Vari bestod heroismen i kommunardernas försök?.....	15
2. Vad skall ersätta det krossade statsmaskineriet?.....	17
3. Parlamentarismens avskaffande.....	19
4. Organiserandet av nationens enhet.....	22
5. Förintandet av parasiten – staten.....	23
Kapitel IV. Fortsättning. Engels’ kompletterande förklaringar.....	24
1. Bostadsfrågan.....	24
2. Polemiken mot anarkisterna.....	25
3. Ett brev till Bebel.....	27
4. Kritiken av förslaget till Erfurtprogrammet.....	29
5. Inledningen av år 1891 till Marx’ inbördeskriget.....	32
6. Engels om demokratins övervinnande.....	34
Kapitel V. De ekonomiska grunderna för statens bortdöende.....	35
1. Marx’ frågeställning.....	36
2. Övergången från kapitalism till kommunism.....	37
3. Det kommunistiska samhällets första fas.....	39
4. Det kommunistiska samhällets högre fas.....	41
Kapitel VI. Hur opportunisterna förflackat marxismen.....	45
1. Plechanovs polemik mot anarkisterna.....	45
2. Kautskys polemik mot opportunisterna.....	45
3. Kautskys polemik mot Pannekoek.....	49
Postskriptum till första upplagan.....	53

Förord till första upplagan

Frågan om staten får för närvarande särskild vikt både i teorin och i den praktiska politiken. Det imperialistiska kriget har i ytterligt hög grad påskyndat och skärpt monopolkapitalismens förvandling till statsmonopolistisk kapitalism. Det ohyggliga förtrycket mot de arbetande massorna genom staten, som allt fastare smälter samman med de allsmäktiga kapitalistförbunden, blir allt värre. De framskridna länderna förvandlas – vi åsyftar ”hemmafronten” i dessa länder – till militära tukthus för arbetarna.

Det utdragna krigets exempellösa fador och olyckor gör massornas läge outhärdligt och ökar deras indignation. Den internationella proletära revolutionen håller tydligt på att växa fram. Frågan om dess förhållande till staten får praktisk betydelse.

De under årtionden av jämförelsevis fredlig utveckling anhopade elementen av opportunism har skapat den socialchauvinistiska strömning som är förhärskande inom de officiella socialistiska partierna i hela världen. Denna strömning (Plechanov, Potresov, Bresjkovskaja, Rubanovitj och i lätt beslöjad form hrr Tsereteli, Tjernov & Co i Ryssland; Scheidemann, Legien, David o a i Tyskland; Renaudel, Guesde, Vandervelde i Frankrike och Belgien; Hyndman och fabianerna` i Storbritannien osv, osv) – socialism i ord, chauvinism i handling – kännetecknas av de ”socialistiska ledarnas” lumpna, servila anpassning inte bara till den ”egna” nationella bourgeoisins intressen, utan just till den ”egna” statens intressen, ty flertalet s k stormakter har länge utsugit och förslavat en hel rad små och svaga nationaliteter. Det imperialistiska kriget är just ett krig för att dela upp och omfördela detta slags byte. Kampen för att frigöra de arbetande massorna från bourgeoisins inflytande i allmänhet och från den imperialistiska bourgeoisins inflytande i synnerhet är omöjlig utan kamp mot de opportunistiska fördomarna beträffande ”staten”.

Till att börja med skall vi granska Marx’ och Engels’ statsteori och särskilt ingående uppehålla oss vid de sidor av denna teori som råkat i glömska eller förvanskats av opportunisterna. Därefter skall vi speciellt befatta oss med huvudrepresentanten för dessa förvanskningar, Karl Kautsky, den mest kände ledaren för Andra internationalen (1889-1914), vilken gjort en så ömklig bankrutt under det nuvarande kriget. Till sist skall vi sammanfatta de viktigaste resultaten av erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och i synnerhet 1917. Den senare närmar sig nu (början av augusti 1917) tydligen slutet av sin första utvecklingsperiod, men hela denna revolution kan överhuvudtaget endast förstås som en länk i en kedja av socialistiska proletära revolutioner som framkallas av det imperialistiska kriget. Frågan om den proletära socialistiska revolutionens förhållande till staten får sålunda inte bara praktisk-politisk betydelse, utan också en högst aktuell betydelse när det gäller att upplysa massorna om vad de måste göra under den närmaste framtiden för att befria sig från kapitalets ok.

Författaren

Augusti 1917

Förord till andra upplagan

Föreliggande andra upplaga utkommer nästan oförändrad. Endast avsnitt 3 i kapitel II har tillfogats

Författaren

Moskva, den 17 december 1918

Kapitel I. Klassamhälle och stat

1. Staten – en produkt av klassmotsättningarnas oförsonlighet

Med Marx' teori händer nu detsamma som under historiens lopp gång på gång skett med teorier av revolutionära tänkare och ledare för de förtryckta klasserna under dessas befrielsekamp. De förtryckande klasserna förföljde ständigt de stora revolutionärerna under deras livstid, mottog deras teori med den mest rasande illvilja, det vildaste hat och den mest hejdlösa lögn- och förtalskampanj. Efter deras död görs försök att förvandla dem till menlösa helgon, så att säga kanonisera dem, ge deras namn en viss ryktbarhet för att "trösta" de förtryckta klasserna och slå blå dunster i ögonen på dem, medan den revolutionära teorins innehåll urholkas och banaliseras och dess revolutionära skärpa avtrubbas. Bourgeoisin och opportunisterna inom arbetarrörelsen har nu gått samman om en sådan "bearbetning" av marxismen. De glömmer, förtränger och förvanskar teorins revolutionära väsen. De skjuter i förgrunden och förhärmligar det som är eller förefaller vara acceptabelt för bourgeoisin. Alla socialchauvinister är för närvarande "marxister" – skämt åsido! Och allt oftare talar tyska borgerliga lärda som ännu igår var specialister på marxismens utrotning om den "tysknationelle" Marx, vilken skulle ha fostrat för rövarkriget så utomordentligt organiserade arbetarförbund!

Under sådana omständigheter, när förvanskningarna av marxismen är så oerhört utbredda, består vår uppgift främst i att återställa Marx' verkliga teori om staten. För den skull blir det nödvändigt att anföra en hel rad långa citat ur Marx' och Engels' egna verk. Självfallet kommer de långa citaten att göra framställningen tung och inte alls bidra till att göra den lättfattlig. Men de är absolut oundgängliga. Alla, eller åtminstone alla avgörande, ställen i Marx' och Engels' verk om staten måste ovillkorligen anföras så fullständigt som möjligt för att läsaren skall kunna bilda sig en självständig uppfattning om summan av åsikterna hos den vetenskapliga socialismens grundare och om dessa åsikters utveckling samt för att den nu förhärskande "kautskyanismens" förvanskning av dessa åsikter skall bli dokumentariskt bevisad och åskådliggjord.

Låt oss börja med Friedrich Engels' mest spridda verk, Familjens, privategendomens och statens ursprung, vars sjätte upplaga kom ut så tidigt som 1894 i Stuttgart. Vi måste översätta citaten från de tyska originalen eftersom de ryska översättningarna, trots att de är många, till största delen är ofullständiga eller synnerligen otillfredsstillande.

"Staten är sålunda", säger Engels i en *sammanfattning* av sin historiska analys, "ingalunda en makt, som påtvingas samhället utifrån. Lika litet är den 'den sedliga idéns verklighet', 'förnuftets bild och verklighet', som Hegel påstår. Den är snarare en produkt av samhället på ett bestämt utvecklingsstadium, den utgör bekännelsen att detta samhälle invecklat sig i en olöslig motsägelse med sig självt, splittrats i oförsonliga motsättningar, som det inte är i stånd att avskaffa. Men för att dessa motsatser, klasser med motstridande ekonomiska intressen, inte skall förinta sig själva och samhället i fruktlös kamp, är det nödvändigt med en makt, som skenbart står över samhället, som har att dämpa konflikten och hålla den inom 'ordningens' gränser. Och denna makt, som framgått ur samhället men som ställer sig över det och mer och mer avlägsnar sig från det, är staten." (S 177f, sjätte tyska upplagan)

Marxismens grundidé om statens historiska roll och betydelse uttrycks här absolut klart. Staten är en produkt och en yttring av klassmotsättningarnas *oförsonlighet*. Staten uppkommer där, då och i den mån klassmotsättningarna objektivt inte kan försonas. Och omvänt: statens existens bevisar att klassmotsättningarna är oförsonliga.

Just på denna ytterst viktiga och grundläggande punkt börjar förvrängningen av marxismen. Den sker efter två huvudlinjer.

Å ena sidan: borgerliga och i synnerhet småborgerliga ideologer, som under trycket av obestridliga historiska fakta nödgas erkänna att staten endast finns där det existerar klassmotsättningar och klasskamp, "korrigerar" Marx på så sätt att staten framställs som ett organ för klassernas *försoning*. Enligt Marx skulle staten varken kunna uppkomma eller bestå, om försoning mellan klasserna vore möjlig. Hos de kälkborgerliga, brackiga professorerna och publicisterna blir resultatet – allt som-

oftast med välvilliga hänvisningar till Marx! – att staten just försonar klasserna. Enligt Marx är staten ett organ för klassvälde, ett organ för den ena klassens *förtryck* av den andra; staten skapar en ”ordning” som legaliserar och befäster detta förtryck genom att dämpa klasskonflikterna. Enligt de småborgerliga politikerna består ordningen just i klassernas försoning och inte i att den ena klassen förtrycker den andra; att dämpa konflikten innebär att försona klasserna och inte att beröva de förtryckta klasserna bestämda kampmedel och kampmetoder för att störta förtryckarna.

Under revolutionen 1917 t ex, när frågan om statens roll och betydelse just reste sig i hela sin vidd, som en praktisk fråga om omedelbar aktion och därtill massaktion, gled alla socialistrevolutionärer och mensjeviker med en gång och fullständigt över till den småborgerliga teorin om klassernas ”försoning” genom ”staten”. Otaliga resolutioner och artiklar av politiker från dessa båda partier är helt genomsyrade av denna kälkborgerliga och brackiga teori om ”försoning”. Att staten är ett organ för en bestämd klass’ herravälde, en klass som inte kan försonas med sin antipod (med den motsatta klassen), detta kan den småborgerliga demokratin aldrig förstå. Deras inställning till staten är ett av de mest åskådliga uttrycken för att våra socialistrevolutionärer och mensjeviker inte alls är socialister (vilket vi bolsjeviker alltid påvisat), utan småborgerliga demokrater med nästan socialistisk fraseologi.

Å andra sidan är den ”kautskyanska” förvrängningen av marxismen långt mera raffinerad. ”Teoretiskt” förnekas inte, att staten är ett organ för klassvälde och inte heller att klassmotsättningarna är oförsonliga. Men vad som förbises eller slätas över är följande: om staten är en produkt av klassmotsättningarnas oförsonlighet, om den är en makt som står *över* samhället och ”*mer och mer avlägsnar sig från det*”, så är det klart att den förtryckta klassens befrielse är omöjlig, inte bara utan våldsam revolution *men också utan tillintetgörelse* av den statsmaktsapparat som den härskande klassen skapat och i vilken detta ”avlägsnande” kommer till uttryck. Denna teoretiskt självklara slutsats har Marx, som vi nedan skall se, med största bestämdhet dragit på grundval av en konkret historisk analys av revolutionens uppgifter. Och just denna slutsats har, såsom vi i fortsättningen utförligt skall påvisa, Kautsky – ”glömt” och förvrängt.

2. Speciella förband av väpnade människor, fängelser osv

”I jämförelse med den gamla gentil- [släkt- eller klan-] organisationen”, fortsätter Engels, ”utmärker sig staten för det första därigenom, att statsmedborgarna indelas *territoriellt* . . .”

Oss förefaller denna uppdelning vara ”naturlig”, men den har kostat en lång kamp mot den gamla organisationen enligt klaner eller släkter.

”Det andra är inrättandet av en *offentlig våldsmakt*, vilken inte längre omedelbart sammanfaller med befolkningen som själv organiserar sig som väpnad makt. Denna speciella offentliga makt är nödvändig, emedan en självverksam beväpnad organisation av befolkningen är omöjlig efter splittringen i klasser ... Denna offentliga våldsmakt existerar i varje stat. Den består inte bara av beväpnade människor utan också av sakliga bihang, fängelser och tvångsanstalter av alla slag, om vilka gentilsamhället ingenting visste ...”

Engels utvecklar begreppet om den ”makt” som kallas stat, en makt som utgått från samhället men ställer sig över det och allt mera fjärrar sig från det. Vari består denna makt framför allt? I speciella förband av beväpnade människor, som har fängelser m m till sitt förfogande.

Vi har rätt att tala om speciella förband av beväpnade människor, därför att den offentliga makt som kännetecknar varje stat ”inte längre omedelbart sammanfaller” med den beväpnade befolkningen, med dess ”självverksamma beväpnade organisation”.

Liksom alla stora revolutionära tänkare söker Engels rikta de medvetna arbetarnas uppmärksamhet just på det som förefaller den härskande kälkborgerligheten vara minst beaktansvärt, mest invariant, helgat av inte bara inrotade utan man kan rentav säga förstenade fördomar. Den stående armén och polisen är den statliga maktens huvudverktyg – och kan det väl vara annorlunda?

För det väldiga flertalet européer i slutet av 1800-talet, som Engels vände sig till och som varken hade upplevt eller på nära håll iakttagit en enda stor revolution, kan det inte vara annorlunda. För

dem är det absolut obegripligt vad ”en självverksam beväpnad organisation av befolkningen” är för något. Frågan varför det blivit nödvändigt att ha speciella, över samhället stående förband av beväpnade människor (polis, stående armé) som fjärrar sig från samhället, är den västeuropeiska och ryska filistern böjd att besvara med ett par fraser lånade från Spencer eller Michajlovskij, med en hänvisning till att det samhälleliga livet blivit mer invecklat, att funktionerna differentierats osv.

En sådan hänvisning förefaller ”vetenskaplig” och söver effektivt kälkborgaren genom att fördunkla det viktigaste och grundläggande: samhällets splittring i oförsonligt fientliga klasser.

Utan denna splittring skulle ”en självverksam beväpnad organisation av befolkningen” skilja sig från den primitiva organisationen hos en hjord apor, som griper till träkäppar, eller hos urmänniskor, eller hos människor förenade i klansamhällen, genom sin komplicerade natur, sin höga teknik osv, men en dylik organisation skulle vara möjlig.

Den är omöjlig därför att det civiliserade samhället är splittrat i fientliga och dessutom oförsonligt fientliga klasser, vilkas ”självverksamma” beväpning skulle leda till väpnad kamp mellan dem. Uppstår en stat, så skapas en speciell makt, speciella förband av beväpnade människor, och genom att krossa statsapparaten visar oss varje revolution den obeslöjade klasskampen, visar oss åskådligt hur den härskande klassen strävar att återupprätta de speciella förband av beväpnade människor som tjänar *den* och hur den förtryckta klassen strävar att skapa en ny organisation av samma slag, som är i stånd att tjäna de utsugna och inte utsugarna.

I det anförda uttalandet ställer Engels teoretiskt samma fråga som varje stor revolution praktiskt, åskådligt och dessutom i en massaktions omfattning ställer för oss, nämligen frågan om det ömsesidiga förhållandet mellan de ”speciella” förbanden av beväpnade människor och ”en självverksam beväpnad organisation av befolkningen”. Vi skall senare se hur denna fråga konkret illustreras av de europeiska och ryska revolutionernas erfarenheter.

Men låt oss återvända till Engels’ framställning.

Han påvisar att ibland, t ex i vissa delar av Nordamerika, är denna offentliga makt svag (det är här fråga om ett i det kapitalistiska samhället sällsynt undantag och om de delar av Nordamerika där den fria kolonisten var förhärskande under den förimperialistiska perioden) men att den i allmänhet förstärks:

”Denna offentliga våldsmakt ... förstärker i samma grad, som klassmotsättningarna inom staten skärpes och de stater, som gränsar till varandra, blir större och folkrikare, – man behöver bara betrakta vårt nutida Europa, där klasskamp och erövringskonkurrens skruvat upp den offentliga makten till en höjd, som hotar att uppsluka hela samhället och till och med staten.”

Detta skrevs så tidigt som i början av 1890-talet. Engels’ sista förord är daterat den 16 juni 1891. Då hade övergången till imperialismen – i meningen trusternas fullständiga herravälde, storbankernas allmakt, en storskalig kolonialpolitik osv – nätt och jämnt börjat i Frankrike och var ännu svagare i Nordamerika och i Tyskland. Sedan dess har ”erövringskonkurrensen” tagit ett jättesteg framåt och detta så mycket mer som jordklotet i början av 1900-talets andra decennium visade sig vara slutgiltigt uppdelat mellan dessa ”konkurrerande erövrare”, dvs de rovlystna stormakterna. Rustningarna till lands och sjöss har sedan dess vuxit fantastiskt och rövarkriget 1914-17 om Storbritanniens eller Tysklands herravälde över världen och delningen av bytet har gjort att den rovlystna statsmaktens ”uppslukande” av alla samhällskrafter nästan lett till en fullständig katastrof.

Engels kunde redan 1891 utpeka ”erövringskonkurrensen” som ett av de viktigaste kännetecknen på stormakternas utrikespolitik, medan de socialchauvinistiska skurkarna åren 1914-17, när just denna mångdubbelt skärpta konkurrens gett upphov till ett imperialistiskt krig, maskerar försvaret av ”sin egen” bourgeois rövarintressen med fraser om ”fosterlandsförsvar”, ”republikens och revolutionens försvar” o d!

3. Staten – ett verktyg för den förtryckta klassens utsugning

För att upprätthålla en speciell, över samhället stående offentlig makt krävs skatter och statskulder.

”Med den offentliga makten och rättigheten att driva in skatterna i sin hand”, skriver Engels, ”framstår statstjänstemännen blott som samhällets organ *över* samhället. Den frivilliga aktning, som gentil-ordningens organ åtnjöt, är dem inte tillräcklig, även om de skulle kunna vinna den ...” Det stiftas speciella lagar om ämbetsmännens helighet och oantastlighet. ”Den simplaste polis” har större ”auktoritet” än klanens representanter, men till och med chefen för krigsmakten i en civiliserad stat kan avundas en klanhövding den ”frivilliga och obestridda aktning” han åtnjuter av samhället.

Här har frågan om ämbetsmännens privilegierade ställning som organ för statsmakten ställts. Som det viktigaste har angetts: vad är det som ställer dem över samhället? Vi skall se hur denna teoretiska fråga praktiskt löstes av Pariskommunen år 1871 och reaktionärt beslöjades av Kautsky år 1912.

”Då staten uppkommit ur behovet att hålla klassmotsättningarna i tygeln, men då den samtidigt uppstår mitt i konflikten mellan dessa klasser, så är den i regel den mäktigaste, ekonomiskt härskande klassens stat, vilken klass genom denna stat också blir politiskt härskande klass och sålunda finner nya medel att hålla nere och utsuga den förtryckta klassen ...” Inte bara den antika och den feodala staten var organ för utsugning av slavar och livegna, utan även ”den moderna representativstaten” är ”ett verktyg för kapitalets utsugande av lönearbetet. Undantagsvis förekommer emellertid perioder, då de kämpande klasserna håller varandra så nära i jämvikt, att statsmakten som skenbar förmedlare momentant erhåller en viss självständighet till de båda parterna ...” Detta gäller den absoluta monarkin under 1600- och 1700-talet, bonapartismen i Frankrike under första och andra kejsardömet och Bismarck i Tyskland.

Och, kan vi tillägga, detta gäller Kerenskijs regering i det republikanska Ryssland sedan den börjat förfölja det revolutionära proletariatet, i ett ögonblick när sovjeterna på grund av de småborgerliga demokraternas ledning *redan* är maktlösa, medan bourgeoisin *ännu* inte är tillräckligt stark för att direkt upplösa sovjeterna.

I en demokratisk republik, fortsätter Engels, ”utövar rikedomens sin makt indirekt men desto säkrare”, nämligen för det första genom ”direkt tjänstemannakorruption” (Amerika) och för det andra genom ”en allians mellan regering och börs” (Frankrike och Amerika).

Båda dessa sätt att förfäktas och förverkliga rikedomens allmakt har imperialismen och bankherraväldet för närvarande ”utvecklat” till en utomordentlig konst, vilken demokratisk republik man ännu tar. När exempelvis hr Paltjinskij under den demokratiska republikens allra första månader i Ryssland, man kan säga under de ”socialistiska” socialistrevolutionärernas och mensjevikernas smekmånad med bourgeoisin i koalitionsregeringen, saboterade alla åtgärder som avsåg att tygla kapitalisterna och deras marodörgärningar, deras utplundring av statskassan genom krigsleveranserna, och när därefter den ur regeringen avgångne hr Paltjinskij (naturligtvis ersatt av en annan, alldeles likadan Paltjinskij) av kapitalisterna ”belönades” med en lukrativ anställning med en årslön på 120 000 rubel – vad är då detta? Direkt korruption eller indirekt? Regeringens förbund med syndikaten eller ”endast” vänskapliga relationer? Vilken roll spelar personer av typen Tjernov eller Tsereteli, Avksentiev och Skobelev? Är de ”direkta” bundsförvanter till de miljonärer som bestjäl statskassan eller bara indirekta?

”Rikedomens” allmakt är *säkrare* i den demokratiska republiken också därför att den inte är beroende av enskilda brister hos den politiska mekanismen, av ett dåligt politiskt hölje för kapitalismen. Den demokratiska republiken är det bästa möjliga politiska höljet för kapitalismen, och därför grundar kapitalet, sedan det (genom personer av typen Paltjinskij, Tjernov, Tsereteli & Co) tagit detta hölje i besittning, sin makt så starkt och så säkert, att inget skifte av vare sig personer, institutioner eller partier i den borgerligt demokratiska republiken rubbar denna makt.

Det måste också noteras, att Engels med största bestämdhet betecknar även den allmänna rösträtten som ett verktyg för bourgeoisins herravälde. Den allmänna rösträtten, säger han, uppenbart mot bakgrunden av den tyska socialdemokratins långa erfarenhet, är

”gradmätaren på arbetarklassens mognad. Mer kan och kommer den aldrig att vara i den nuvarande staten.”

De småborgerliga demokraterna, sådana som våra socialistrevolutionärer och mensjeviker samt deras köttsliga bröder, alla socialchauvinister och opportunisterna i Västeuropa, väntar nämligen ”mer” av den allmänna rösträtten. De hyser själva och inger folket den falska uppfattningen att den allmänna rösträtten ”i den *nuvarande* staten” verkligen är i stånd att ge uttryck åt det arbetande folkflertalets vilja och trygga dess genomförande.

Vi kan här endast nämna denna falska uppfattning, endast påpeka att Engels’ fullständigt klara, precisa och konkreta uttalande jämt och ständigt förvanskas i de ”officiella” (dvs opportunistiska) socialistiska partiernas propaganda och agitation. Hur genomfalsk den av Engels här förkastade uppfattningen är, skall vi närmare klarlägga i fortsättningen av vår framställning av Marx’ och Engels’ åsikter om den ”*nuvarande*” staten.

En allmän uppfattning av sina åsikter ger Engels i sitt populäraste verk med följande ord:

”Staten har alltså inte funnits i evighet. Det har funnits samhällen, som redde sig utan den, som inte hade en aning om stat och statsmakt. På en bestämd nivå av den ekonomiska utvecklingen, som med nödvändighet var förbunden med samhällets splittring i klasser, blev staten på grund av denna splittring en nödvändighet. Vi närmar oss nu med raska steg ett utvecklingsstadium i produktionen, under vilket dessa klassers existens inte bara har upphört att vara en nödvändighet utan blivit ett positivt hinder för produktionen. De kommer att försvinna lika oundvikligt som de en gång har uppstått. Med dem försvinner oundvikligen staten. Samhället, som nyorganiserar produktionen på grundval av fri och lika association mellan producenterna, placerar hela statsmaskineriet på den plats, där det då kommer att höra hemma: i fornminnesmuseet, vid sidan av spinnrocken och bronsyxan.”

Det är inte ofta man träffar på detta citat i den nutida, socialdemokratins propaganda- och agitationslitteratur. Men t o m när så är fallet, sker det i de flesta fall som om man gjorde en bugning inför en helgonbild, dvs för att officiellt uttrycka sin aktning för Engels utan varje försök att göra klart för sig, vilken vittfamnande och djupgående slagkraft hos revolutionen denna ”hela statsmaskineriets placering på fornminnesmuseet” förutsätter. Oftast kan man inte ens skymta någon förståelse för vad Engels kallar statsmaskineri.

4. Statens ”bortdöende” och den våldsamma revolutionen

Engels’ ord om statens ”bortdöende” är så allmänt kända, de citeras så ofta och visar så klart innebörden i den så vanliga förfalskningen av marxismen till opportunism, att det är nödvändigt att utförligt uppehålla sig vid dem. Låt oss anföra hela det resonemang de hämtats ur.

”*Proletariatet griper statsmakten och förvandlar produktionsmedlen i första hand till statsegendom.* Men därmed upphäver det sig självt som proletariat, därmed upphäver det alla klasskillnader och klassmotsättningar och följaktligen även staten som stat. Det hittillsvarande samhället har rört sig i klassmotsättningar och har därför haft behov av staten, d. v. s. av en organisation i den för tillfället utsugande klassens händer för att upprätthålla produktionens yttre betingelser eller med andra ord för att med makt hålla den utsugna klassen nere i de former för förtryck som det bestående produktions sättet föreskrev (slaveri, livegenskap eller bundenhet vid torvan, lönarbete). Staten var den officiella representanten för hela samhället, dess sammanfattning i en synlig korporation, men detta endast såtillvida som den tillhörde den klass vilken på sin tid ensam företrädde hela samhället: i forntiden de slavägande medborgarna, under medeltiden feodaladeln, i vår tid bourgeoisin. Genom att nu omsider bli faktisk representant för hela samhället, gör den sig själv överflödig. Så snart det inte längre finns någon samhällsklass att utsuga, så snart den av klassherraväldet och produktionsanarkin förorsakade kampen för tillvaron mellan enskilda och de därur uppstående konflikterna och excesserna upphört – ja, då finns det ingenting mer att undertrycka som kunde göra en särskild undertryckningsmakt, en stat, nödvändig. Den första handling, med vilken staten verkligen framträder som representant för hela samhället – besittningstagandet av produktionsmedlen i samhällets namn – är tillika dess sista självständiga handling som stat. En statsmakt som ingriper i samhällets förhållanden blir överflödig på det ena området efter det andra och staten avsonnar av sig själv. I stället för en regering över personer får vi en förvaltning av tingen och en ledning av produktionsprocessen. Staten ‘avskaffas’ inte, *den dör bort*. Mot denna bakgrund bör man bedöma

frasen om den 'fria folkstaten', en fras som på sin tid hade ett visst agitatoriskt berättigande men som ur vetenskaplig synpunkt är fullständigt ohållbar. Mot denna bakgrund bör man likaledes värdera de så kallade anarkisternas krav att staten skall avskaffas från i dag till i morgon." (Herr Eugen Dührings omvälvning av vetenskapen [Anti-Dühring], tredje ty uppl, s 301-303)

Utan risk att missta sig kan man säga, att bara en punkt i detta Engels' utomordentligt tankerika resonemang blivit en integrerande del av det socialistiska tänkandet hos nutida socialistiska partier, nämligen att staten enligt Marx "dör bort" till skillnad från den anarkistiska läran om statens "avskaffande". Att stympa marxismen på detta sätt innebär att reducera den till opportunist, ty vid en dylik "tolkning" återstår bara en dunkel föreställning om en långsam, jämn och gradvis skeende förändring, om frånvaro av språng och stormar, av revolution. Statens "bortdöende" i den gängse, allmänt utbredda – om man så får uttrycka sig – massomfattande föreställningen innebär otvivelaktigt att revolutionen skymms undan eller rentav förnekas.

En sådan "tolkning" är emellertid den grövsta förvanskning av marxismen och gagnar endast bourgeoisin. Den baserar sig teoretiskt på att man glömt de synnerligen viktiga omständigheter och överväganden som påvisats exempelvis i det av oss fullständigt citerade "sammanfattande" resonemanget av Engels.

För det första. Redan i själva början säger Engels att proletariatet genom att gripa statsmakten "upphäver staten som stat", Det hör liksom inte till god ton att begrunda vad som menas med detta. Vanligen ignoreras det helt och hållet eller också anses det för något slags "hegeliansk svaghet" hos Engels. I själva verket utgör dessa ord en kort sammanfattning av erfarenheterna från en av de största proletära revolutionerna, från Pariskommunen 1871, som vi skall tala utförligare om längre fram. I själva verket talar Engels här om att den proletära revolutionen "upphäver" *bourgeoisins* stat, medan orden om bortdöendet hänför sig till resterna av det *proletära* statsväsendet *efter* den socialistiska revolutionen. Den borgerliga staten "dör" inte "bort" enligt Engels, utan "upphäves" av proletariatet under revolutionen. Det som dör bort efter denna revolution är den proletära staten eller halvstaten.

För det andra. Staten är en "särskild undertryckningsmakt". Denna utomordentliga och i högsta grad djuptänkta definition har Engels här formulerat med uttömmande klarhet. Av den framgår att bourgeoisins, ett fåtal rikas, "särskilda undertryckningsmakt" mot proletariatet, miljoner arbetande, måste avlösas av proletariatets "särskilda undertryckningsmakt" mot bourgeoisin (proletariatets diktatur). Häri består just "upphävandet av staten som stat". Häri består just "handlingen" att i samhällets namn ta produktionsmedlen i besittning. Och det är alldeles självklart, att en sådan avlösning av den ena (borgerliga) "särskilda makten" genom den andra (proletära) "särskilda makten" alls inte kan försiggå i form av ett "bortdöende".

För det tredje. Om "bortdöendet" och – än mer uttrycksfullt och målande – om "avsomnandet" talar Engels alldeles klart och bestämt då det gäller epoken *efter* statens "besittningstagande av produktionsmedlen i samhällets namn", dvs *efter* den socialistiska revolutionen. Vi vet alla, att "statens" politiska form under denna tid utgörs av den fullständigaste demokratin. Men ingen enda av opportunisterna, som så skamlöst förvränger marxismen, kan få i sitt huvud att det här hos Engels följaktligen rör sig om *demokratins* "avsomnande" och "bortdöende". Detta förefaller vid första anblicken mycket egendomligt. Men "obegripligt" är det bara för den som inte gjort klart för sig, att demokratin *också* är en stat och att följaktligen också demokratin försvinner när staten försvinner. Endast revolutionen kan "upphäva" den borgerliga staten. Staten överhuvudtaget, dvs den fullkomligaste demokratin, kan endast "dö bort".

För det fjärde. När Engels uppställer sin berömda sats att "staten dör bort", så klargör han genast och konkret, att denna sats är riktad både mot opportunisterna och mot anarkisterna. I förgrunden skjuter Engels härvid den slutsats av tesen om "statens bortdöende" som är riktad mot opportunisterna.

Man kan slå vad om att av 10 000 personer som läst eller hört talas om statens "bortdöende" är det 9 990 som absolut inte vet eller minns, att Engels riktade sina slutsatser av denna tes *inte bara* mot

anarkisterna. Och av de återstående tio är det sannolikt nio som inte vet vad den ”fria folkstaten” är för något och varför angreppet mot denna paroll innebär ett angrepp mot opportunisterna. Så skrivs historia! Så förvanskas omärkligt en stor revolutionär teori till härskande kälkborgerlighet. Slutsatsen mot anarkisterna har tusen gånger upprepats, banaliserats, inpräntats i huvudena i den mest förenklade form, och den har blivit stabil som en fördom. Men slutsatsen mot opportunisterna har man skymt undan och ”glömt”!

Den ”fria folkstaten” var på 1870-talet de tyska socialdemokraternas programkrav och stående paroll. Den saknar allt politiskt innehåll med undantag av att den ger en kälkborgerligt svulstig beskrivning av begreppet demokrati. I den mån man med den legalt anspelade på den demokratiska republiken var Engels redo att ”temporärt” ge denna paroll ett ”berättigande” ur agitationssynpunkt. Men parollen var opportunistisk, eftersom den innebar en skönmålning av den borgerliga demokratin och dessutom även oförståelse för socialistisk kritik gentemot varje stat överhuvudtaget. Vi är för den demokratiska republiken såsom den för proletariatet bästa statsformen under kapitalismen, men vi har inte rätt att glömma att löneslaveriet är folkets lott även i den mest demokratiska borgerliga republik. Vidare. Varje stat är en ”särskild undertryckningsmakt” riktad mot den undertryckta klassen. Därför är *ingen* stat fri och *ingen* stat folklig. Marx och Engels klarlade detta flera gånger för sina partikamrater på 1870-talet.

För det femte. I samma verk av Engels, varur alla minns resonemanget om statens bortdöende, finns även resonemanget om den våldsamma revolutionens betydelse. Den historiska bedömningen av dess roll övergår hos Engels till en verklig lovsång över den våldsamma revolutionen. Detta ”kommer ingen ihåg”, inom de nutida socialistiska partierna brukar man inte tala om eller ens tänka på denna tankes betydelse, i den dagliga propagandan och agitationen bland massorna spelar dessa tankar ingen roll. De är emellertid oupplösligt förbundna med statens ”bortdöende”, förbundna till en harmonisk helhet.

Så här resonerar Engels:

”... Att våldet även spelar en annan roll i historien [än att vara ett onskans redskap], en revolutionär roll, att det, enligt Marx’ ord, är födslohjälpen åt varje gammalt samhälle, som går havande med ett nytt, att det är det verktyg med vars hjälp den samhälleliga utvecklingen tvingar sig fram och bryter sönder förstenade och utdöda politiska former – om allt detta finner man inte ett ord hos herr Dühring. Endast under suckar och stönanden medger han att våldet möjligen kan bli nödvändigt för att störta den gamla utsugarhushållningen – tyvärr! ty varje användande av våld demoraliserar den som använder det. Och detta har han mage att säga trots det höga moraliska och kulturella uppsving, som blivit följderna av varje segerrik revolution! Han har mage att säga det i Tyskland, där en våldsam sammanstötning, som kan komma att påtvingas folket, åtminstone skulle ha den förtjänsten att den utrotade den servilitet, som från det trettioåriga krigets förnedring har trängt in i folkmedvetandet. En sådan urvattnad moralistfilosofi utan kraft och must är han anspråksfull nog att vilja truga på det mest revolutionära parti som historien känner.” (Tredje ty uppl, s 193, del 2, slutet av 4:e kapitlet)

Hur kan man i en teori förena denna lovsång över den våldsamma revolutionen som Engels mellan 1878 och 1894, dvs ända till sin död, enträget förde fram till de tyska socialdemokraterna med teorin om statens ”bortdöende”?

Vanligen förenar man dem båda eklektiskt, genom att idélöst eller sofistiskt godtyckligt (eller för att vara de maktavande till behag) lösrycka än den ena, än den andra satsen ur sitt sammanhang, varvid i 99 fall av 100, om ej oftare, just ”bortdöendet” skjuts i förgrunden. Dialektiken ersätts med eklekticism. Det är den vanligaste och mest utbredda företeelsen i våra dagars officiella socialdemokratiska litteratur när det gäller marxismen. Ett sådant utbyte är naturligtvis ingen nyhet, det kan iakttagas t o m i den klassiska grekiska filosofins historia. När marxismen förfalskas till opportunism kan man lättast bedra massorna genom att förklåda eklekticismen till dialektik. Det ger en skenbar tillfredsställelse, tar skenbart hänsyn till processens alla sidor, utvecklingens alla tendenser, alla motstridiga inflytanden osv men ger i själva verket inte alls någon helgjuten och revolutionär uppfattning om den samhälleliga utvecklingsprocessen.

Vi har redan framhållit och skall senare mer utförligt visa, att Marx' och Engels' teori om att en våldsamt revolution är oundviklig gäller den borgerliga staten. Denna kan inte avlösas av den proletära staten (proletariatets diktatur) genom att "dö bort" utan som allmän regel bara genom en våldsamt revolution. Den lovsång som Engels uppstämmer till dess ära och som fullständigt överensstämmer med Marx' många gånger upprepade uttalanden – vi erinrar om slutet av Filosofins elände och Kommunistiska manifestet med dess stolta öppna förklaring om den våldsamma revolutionens oundviklighet; vi erinrar om kritiken av Gothaprogrammet år 1875, nästan 30 år senare, där Marx hänsynslöst gisslar opportunisten i detta program – denna lovsång är inte alls något "svärmeri", alls inte någon deklamation eller något polemiskt tilltag. Nödvändigheten att systematiskt fostra massorna i en *sådan*, ja just en sådan syn, på den våldsamma revolutionen ligger till grund för Marx' och Engels' *hela* teori. De nu förhärskande socialchauvinistiska och kautskyanska riktningarnas förräderi mot deras teori framträder särskilt tydligt i att båda glömmer att bedriva en *sådan* propaganda, en sådan agitation.

Den borgerliga staten kan inte avlösas av den proletära utan en våldsamt revolution. Den proletära staten, dvs varje stat överhuvudtaget, kan inte upphävas på annat sätt än genom att "dö bort".

Marx och Engels utvecklade utförligt och konkret dessa åsikter genom att studera varje enskild revolutionär situation och genom att analysera lärdomarna av varje enskild revolution. Till denna del av deras teori, den obetingat viktigaste, skall vi nu övergå.

Kapitel II. Stat och revolution. Erfarenheterna från åren 1848-51

1. Revolutionens förstadium

Den mogna marxismens första verk, Filosofins elände och Kommunistiska manifestet, hänför sig just till tiden omedelbart före 1848 års revolution. På grund av denna omständighet har vi här, jämsides med en framställning av marxismens allmänna grundvalar, i viss mån även en återspeglning av den dåvarande konkreta revolutionära situationen. Därför är det kanske lämpligast att undersöka vad författarna till dessa verk säger om staten omedelbart före deras slutsatser av erfarenheterna från 1848-51.

"Arbetarklassen", skriver Marx i Filosofins elände, "kommer under gången av sin utveckling att i stället för det gamla borgerliga samhället sätta en association, som utesluter klasserna och deras motsättning, och det kommer inte längre att finnas någon egentlig politisk makt, därför att just den politiska makten är det officiella uttrycket för klassmotsättningen inom det borgerliga samhället." (Ty uppl 1885, s 182)

Det är lärorikt att jämföra denna allmänna framställning av tanken om statens försvinnande efter klassernas avskaffande med framställningen i det några månader senare – nämligen i november 1847 – av Marx och Engels skrivna Kommunistiska manifestet:

"När vi tecknade de allmänna faserna av proletariatets utveckling, följde vi det mer eller mindre dolda inbördeskriget inom det bestående samhället till den punkt, där det bryter ut i en öppen revolution och proletariatet genom att våldsamt störta bourgeoisin grundar sitt eget herravälde ...

Vi såg redan ovan, att det första steget i arbetarrevolutionen är att höja proletariatet till härskande klass, erövra demokratin.

Proletariatet kommer att begagna sin politiska makt till att så småningom fråntaga bourgeoisin allt kapital och centralisera alla produktionsinstrument i statens, d.v.s. i det som härskande klass organiserade proletariatets händer samt fortast möjligt öka mängden av produktivkrafter." (Sjunde ty uppl 1906, s 31 och 37)

Här har vi formuleringen av en av marxismens mest beaktansvärda och viktigaste idéer i frågan om staten, nämligen idén om "proletariatets diktatur" (såsom Marx och Engels började uttrycka sig efter Pariskommunen), och vidare en i högsta grad intressant definition av staten, också den tillhörande marxismens "glömda ord": "*Staten, dvs det som härskande klass organiserade proletariatet.*"

Denna definition av staten har aldrig någonsin klargjorts i de officiella socialdemokratiska partiernas förhärskande propaganda- och agitationslitteratur. Inte nog därmed. Den har blivit bortglömd, just därför att den är absolut oförenlig med reformismen, den är ett slag i ansiktet på de vanliga opportunistiska fördomarna och kälkborgerliga illusionerna om ”demokratins fredliga utveckling”.

Proletariatet behöver staten – det upprepar alla opportunisterna, socialchauvinisterna och kautskynerna samtidigt som de försäkrar att det är Marx’ lära. Men de ”glömmer” att tillägga, för det första att enligt Marx proletariatet endast behöver den bortdöende staten, dvs en stat så uppbyggd att den omedelbart börjar dö bort och inte kan undgå att dö bort. Och för det andra behöver det arbetande folket ”staten, dvs det som härskande klass organiserade proletariatet”.

Staten är en speciell maktorganisation, en våldsorganisation för att undertrycka en viss klass. Vilken klass måste då proletariatet undertrycka? Naturligtvis endast den utsugande klassen, dvs bourgeoisin. Det arbetande folket behöver staten endast för att undertrycka utsugarnas motstånd, och endast proletariatet kan leda detta undertryckande, genomföra det i praktiken, emedan proletariatet är den enda konsekvent revolutionära klassen, den enda klass som förmår förena alla arbetande och utsugna människor i kampen mot bourgeoisin, för att helt avlägsna den.

De utsugande klasserna behöver det politiska herraväldet för att upprätthålla exploateringen, dvs för att tillvarata de egoistiska intressena hos en försvinnande liten minoritet gentemot folkets överväldigande majoritet. De utsugna klasserna behöver det politiska herraväldet för att fullständigt avskaffa varje exploatering, dvs för att tillvarata den överväldigande folkmajoritetens intressen gentemot en försvinnande liten minoritet av nutida slavägare, dvs godsägarna och kapitalisterna.

De småborgerliga demokraterna, dessa förmenta socialister som ersatte klasskampen med fantasier om klassharmonier, föreställde sig även den socialistiska omgestaltningen på ett fantasifullt sätt, inte så att den utsugande klassens herravälde störtades utan så att minoriteten fredligt underkastade sig majoriteten, som blivit medveten om sina uppgifter. Denna småborgerliga utopi, som är oupplösligt förenad med erkännandet av en över klasserna stående stat, har i praktiken lett till förräderi mot de arbetande klassernas intressen, vilket framgår av exempelvis 1848 och 1871 års franska revolutioners historia samt av erfarenheterna från det ”socialistiska” deltagandet i borgerliga regeringar i Storbritannien, Frankrike, Italien och andra länder i slutet av 1800- och början av 1900-talet.

Under hela sin livstid bekämpade Marx denna småborgerliga socialism, som nu pånyttfötts i Ryssland av socialistrevolutionärernas och mensjevnikernas partier. Marx utvecklade konsekvent teorin om klasskampen till att omfatta även teorin om den politiska makten, om staten.

Bourgeoisins herravälde kan störtas endast av proletariatet, den särskilda klass vars ekonomiska existensvillkor förbereder det för ett sådant störtande samt ger det möjlighet och styrka att genomföra denna uppgift. Medan bourgeoisin splittrar och upplöser bondeklassen och alla småborgerliga skikt, sammansluter, förenar och organiserar den proletariatet. Endast proletariatet kan – på grund av sin ekonomiska roll i storproduktionen – bli ledare för *alla* arbetande och utsugna massor som exploateras, förtrycks och undertrycks av bourgeoisin, ofta inte mindre utan värre än proletäerna, men som inte är i stånd att föra en *självständig* kamp för sin befrielse.

Teorin om klasskampen som Marx tillämpade på frågan om staten och om den socialistiska revolutionen leder ofrånkomligen till erkännande av proletariatets *politiska herravälde*, dess diktatur, dvs en makt som inte delas med någon och stöder sig direkt på massornas väpnade styrka. Bourgeoisin kan endast störtas genom att proletariatet blir den *härskande klassen*, i stånd att undertrycka bourgeoisins oundvikliga, desperata motstånd och organisera *alla* de arbetande och utsugna massorna för det nya hushållningssystemet.

Proletariatet behöver statsmakten, en centraliserad maktorganisation, en våldsorganisation, både för att undertrycka utsugarnas motstånd och för att *leda* befolkningens väldiga massa – bönderna, småbourgeoisin och halvproletäerna – vid arbetet på att organisera en socialistisk ekonomi.

Genom att fostra arbetarnas parti fostrar marxismen proletarietets förtrupp, som är i stånd att ta makten och *leda hela folket* till socialismen, att inrikta och organisera det nya systemet, att vara lärare, ledare och anförare för alla arbetande och utsugna när det gäller att organisera deras samhällsliga liv utan bourgeoisin och mot bourgeoisin. Den nu härskande opportunisten fostrar däremot av arbetarpartiets medlemmar representanter för de bättre betalda arbetarna, vilka isolerar sig från massorna, ”ordnar” det dragligt åt sig under kapitalismen och för en grynvälling säljer sin förstfödsrorätt, dvs avstår från rollen att vara folkets revolutionära ledare mot bourgeoisin.

”Staten, dvs det som härskande klass organiserade proletarietet” – denna Marx’ teori är oupplösligt förbunden med hela hans teori om proletarietets revolutionära roll i historien. Denna roll fullbordas med den proletära diktaturen, proletarietets politiska herravälde.

Men då proletarietet behöver staten som en *särskild* våldsorganisation *mot* bourgeoisin, så tränger sig osökt den frågan på om det är möjligt att skapa en sådan organisation utan att det statsmaskineri som bourgeoisin skapat *åt sig* först tillintetgörs och förstörs. Kommunistiska manifestet leder oss direkt till denna slutsats och det är om denna slutsats som Marx talar när han sammanfattar erfarenheterna av revolutionen 1848 – 51.

2. Revolutionens resultat

Beträffande den fråga, som här intresserar oss, frågan om staten, sammanfattar Marx resultaten av revolutionen 1848-51 i följande resonemang i Louis Bonapartes adertonde Brumaire:

”Men revolutionen är grundlig. Den är ännu på resa genom skärselden. Den gör sin sak metodiskt. Fram till den 2 december 1851 [dagen för Louis Bonapartes statskupp] hade den genomfört den första hälften av sitt förarbete, nu genomför den den andra. Den fulländade först den parlamentariska makten för att kunna störta den. Nu, då revolutionen uppnått detta, fulländar den den *verkställande makten*, reducerar den till dess renaste uttryck, isolerar den, reser sig emot den som en enda anklagelse *för att koncentrera alla sina krafter på att förinta den* [vår kursiv]. Och när revolutionen har utfört denna andra hälft av sitt förarbete, kommer Europa att springa upp från sin plats och jubla: Bra grävt, gamla mullvad!

Denna verkställande makt med dess oerhörda byråkratiska och militära organisation, med dess vittförgrenade och förkonstlade statsmaskineri, med dess tjänstemannahär på en halv miljon vid sidan av en armé på ytterligare en halv miljon – denna fruktansvärda parasitkropp, som täcker den franska samhällskroppen som en hinna och stoppar till alla dess porer, uppkom under den absoluta monarkins tid, under feodalväldets förfall, som den bidrog att påskynda.” Den första franska revolutionen utvecklade centraliseringen ”men samtidigt också regeringsmaktens omfång, attribut och hantlangare. Napoleon fulländade detta statsmaskineri. Den legitima monarkin och julimonarkin tillfogade ingenting annat än en större arbetsdelning ... Den parlamentariska republiken slutligen såg sig i sin kamp mot revolutionen tvungen att med repressiva åtgärder förstärka regeringsmaktens medel och centralisering. *Alla omvälvningar fullkomnade detta maskineri i stället för att krossa det* [vår kursiv]. De partier, som omväxlande kämpade om makten, betraktade erövrandet av denna oerhörda statsbyggnad som segerns viktigaste byte.” (Louis Bonapartes adertonde Brumaire, 4:e uppl, Hamburg, 1907, s 98f)

I detta utmärkta resonemang tar marxismen ett väldigt steg framåt jämfört med Kommunistiska manifestet. Där ställs frågan om staten ännu högst abstrakt, i de mest allmänna begrepp och ordalag. Här ställs frågan konkret, och slutsatsen formuleras utomordentligt exakt, bestämt, praktiskt påtagligt: alla föregående revolutioner har fullkomnat statsmaskineriet men det är nödvändigt att krossa, slå sönder det.

Denna slutsats är det viktigaste, det grundläggande i marxismens statsteori. Och just detta grundläggande har inte bara fullständigt *glömts* av de härskande, officiella socialdemokratiska partierna utan rentav *förvanskats* (som vi nedan skall se) av Andra internationals främste teoretiker, Karl Kautsky.

I Kommunistiska manifestet ges en allmän historisk resumé som får oss att betrakta staten som ett organ för klassvälde. Den leder till den ofrånkomliga slutsatsen, att proletarietet inte kan störta bourgeoisin utan att först ha erövat den politiska makten, utan att ha vunnit det politiska herra-

väldet, utan att ha förvandlat staten till ”det som härskande klass organiserade proletariatet”, och att denna proletära stat omedelbart efter sin seger börjar dö bort emedan staten är onödig och omöjlig i ett samhälle utan klassmotsättningar. Här ställs inte frågan hur – från den historiska utvecklingens synpunkt – den borgerliga statens avlösning av den proletära skall äga rum.

Just denna fråga ställer och löser Marx år 1852. Trogen sin filosofi, den dialektiska materialismen, tar Marx den historiska erfarenheten från de stora revolutionsåren 1848 – 51 som grundval. Marx’ teori är också här – liksom överallt – en av djup filosofisk världsåskådning och rika historiska kunskaper belyst *sammanfattning av erfarenheterna*.

Frågan om staten ställs konkret: hur har den borgerliga staten, det för bourgeoisins herravälde nödvändiga statsmaskineriet historiskt uppkommit? Vilka förändringar har det undergått, hurdan är dess evolution under de borgerliga revolutionernas förlopp och inför de förtryckta klassernas självständiga aktioner? Vilka är proletariatets uppgifter i förhållande till detta statsmaskineri?

Den för det borgerliga samhället kännetecknande centraliserade statsmakten uppkom under absolutismens nedgångsperiod. Två institutioner är framför allt karakteristiska för detta statsmaskineri: ämbetsmannakåren och den stående armén. Upprepade gånger talas det i Marx’ och Engels’ skrifter om hur tusentals trådar förbinder dessa institutioner just med bourgeoisin. Varje arbetares erfarenhet klargör detta samband utomordentligt åskådligt och övertygande. Arbetarklassen får på sin rygg erfara detta samband – därför uppfattar den så lätt och tillägnar sig så grundligt vetenskapen om detta sambands oundviklighet, en vetenskap som de småborgerliga demokraterna antingen av okunnighet och lättsinne förnekar eller ännu lättsinnigare erkänner ”i allmänhet”, varvid de glömmer att dra motsvarande praktiska slutsatser.

Ämbetsmannakåren och den stående armén är ”parasiten” på det borgerliga samhällets kropp, en parasit som har uppkommit genom de inre motsättningar som sliter sönder detta samhälle, men just en parasit, som ”stoppar till” alla livsporer. Den för närvarande inom den officiella socialdemokratin härskande kautskyanska opportunisten anser åsikten om staten som en *parasitorganism* vara någonting som speciellt och uteslutande tillhör anarkismen. Givetvis är denna förvrängning av marxismen högst fördelaktig för de källborgare som så exempellöst förnedrat socialismen genom att använda begreppet ”fosterlandsförsvar” för att rättfärdiga och skönmåla det imperialistiska kriget – men icke förty är det en obestriddlig förvrängning.

Genom alla de talrika borgerliga revolutioner som Europa sett sedan feodalismens fall har denna ämbets- och militärapparat fortsatt att utvecklas, fullkomnas och stärkas. Bland annat dras just småbourgeoisin över på storbourgeoisins sida och underordnas denna i betydande grad genom denna apparat, som ger de övre skikten bland bönderna, småhantverkarna, köpmännen m m jämförelsevis bekväma, lugna och ansedda poster som ställer sina innehavare över folket. Betrakta det som försiggick i Ryssland under halvåret efter den 27 februari 1917. Ämbetena som tidigare till största delen hade getts åt ultrareaktionärer blev ett byte för kadeterna, mensjevikerna och socialistrevolutionärerna. Man tänkte i verkligheten inte på några betydande reformer utan sökte förhålla dem ”till konstituerande församlingen” – och dess inkallande ville man uppskjuta steg för steg till krigets slut! Men när det gällde att fördela, att besätta poster som ministrar, statssekreterare, generalguvernörer osv, osv dröjde man inte och väntade ej på någon konstituerande församling! Spelet kring olika kombinationer av regeringens sammansättning var i verkligheten endast ett uttryck för denna delning och omfördelning av ”bytet”, som försiggick såväl upptill som nedtill i hela landet, i hela den centrala och lokala förvaltningen. Slutresultatet, det objektiva slutresultatet av halvåret från den 27 februari till den 27 augusti 1917 står utom allt tvivel: reformerna har uppskjutits, ämbetsmannaposterna har fördelats och de vid fördelningen begångna ”misstagen” har rättats genom några omfördelningar.

Men ju mer ämbetsmannaapparaten ”omfördelas” mellan de olika borgerliga och småborgerliga partierna (mellan kadeter, socialistrevolutionärer och mensjeviker för att hålla oss till det ryska exemplet), desto klarare blir det för de förtryckta klasserna med proletariatet i spetsen att de är oförsonliga fiender till *hela* det borgerliga samhället. Härav nödvändigheten för alla borgerliga

partier, även för de mest demokratiska och ”revolutionärt demokratiska”, att öka repressalierna mot det revolutionära proletariatet och att stärka förtrycksapparaten, dvs just samma statsmaskineri. Ett sådant händelseförlopp tvingar revolutionen att ”*koncentrera alla sina krafter på att förintä*” statsmakten, att som sin uppgift ställa inte att statsmaskineriet förbättras utan att det *förstörs och tillintetgörs*.

Det var inte logiska resonemang som ledde till att uppgiften ställdes på detta sätt utan händelsernas verkliga utveckling, den levande erfarenheten av åren 1948-51. Hur strikt Marx håller sig till den historiska erfarenhetens faktiska grundval framgår av att han 1852 ännu inte konkret ställer frågan om *vad* som skall ersätta detta statsmaskineri som måste tillintetgöras. Erfarenheten hade då ännu inte lämnat material för att ta itu med denna fråga, som av historien sattes på dagordningen senare, år 1871. År 1852 kunde man med precisionen hos en vetenskaplig observation endast konstatera att den proletära revolutionen hade *nått fram* till uppgiften att ”koncentrera alla sina krafter på att förintä” statsmakten, till uppgiften att ”krossa” statsmaskineriet.

Här kan frågan uppstå om det är riktigt att generalisera Marx’ erfarenheter, iakttagelser och slutsatser, att tillämpa dem på ett bredare fält än Frankrikes historia under treårsperioden 1848-51? För att klarlägga denna fråga vill vi först påminna om en anmärkning av Engels och sedan övergå till fakta.

”Frankrike”, skrev Engels i förordet till tredje upplagan av ”adertonde Brumaire”, ”är det land, där de historiska klasstriderna mer än någon annanstans varje gång genomkämpats ända till avgörande, där alltså också de växlande politiska former, inom vilka de rör sig och i vilka deras resultat sammanfattas, fått de skarpaste konturerna. Frankrike, som var feodalismens centrum under medeltiden, den enhetliga ståndsmonarkins mönsterland sedan renässansen, krossade i den stora revolutionen feodalismen och grundade bourgeoisins rena herravälde i en klassisk form som inget annat europeiskt land. Och även det uppåtrivande proletariats kamp mot den härskande bourgeoisin uppträder här i en eljest obekant, akut form.” (1907 års uppl, s 4)

Den sista anmärkningen är föråldrad så till vida att det från 1871 har inträtt ett avbrott i det franska proletariats revolutionära kamp. Hur långvarigt detta avbrott än blir, upphäver det ingalunda möjligheten att Frankrike i den kommande proletära revolutionen visar sig vara det klassiska landet när det gäller att föra klasskampen till ett avgörande slut.

Men låt oss kasta en allmän blick på de framskridna ländernas historia i slutet av 1800- och i början av 1900-talet. Vi får då se att samma process försiggått långsammare, i mera växlande former, på en mycket bredare arena: å ena sidan utformades ”den parlamentariska makten” såväl i republikanska länder (Frankrike, Amerika, Schweiz) som i monarkier (Storbritannien, Tyskland i viss mån, Italien, de skandinaviska länderna osv), å andra sidan kämpade olika borgerliga och småborgerliga partier om makten, varvid de delade upp och omfördelade ”bytet” av ämbetsmannaposter utan att det borgerliga systemets grundvalar rubbades, och slutligen fullkomnades och stärktes ”den verkställande makten”, dess ämbetsmänna- och militärapparat.

Det är otvivelaktigt att dessa drag är gemensamma för de kapitalistiska staternas hela senaste utveckling överhuvudtaget. Under treårsperioden 1848-51 uppvisade Frankrike i snabb, skarp och koncentrerad form samma utvecklingsprocesser som är betecknande för hela den kapitalistiska världen.

Det är emellertid imperialismen – bankkapitalets epok, de gigantiska kapitalistiska monopolens epok, då monopolkapitalismen utvecklas till statsmonopolistisk kapitalism – som uppvisar en extraordinär förstärkning av ”statsmaskineriet”, en exempellös tillväxt av dess ämbetsmänna- och militärapparat i samband med en ökning av repressalierna mot proletariatet såväl i monarkierna som i de friaste, republikanska länderna.

Världshistorien leder nu i en utan tvivel ojämförligt större skala än år 1852 fram till att den proletära revolutionens ”alla krafter koncentreras” på att ”krossa” statsmaskineriet.

Vad proletariatet skall ersätta detta maskineri med – till det har Pariskommunen gett ett högst lärorikt material.

3. Marx' frågeställning år 1852

År 1907 publicerade Mehring i tidskriften Die Neue Zeit (XXV, 2, s 164) utdrag ur ett brev från Marx till Weydemeyer, daterat den 5 mars 1852. Detta brev innehåller bl a följande anmärkningsvärda resonemang:

”Vad nu mig beträffar, så tillkommer inte mig förtjänsten att ha upptäckt vare sig klassernas förekomst i det moderna samhället eller kampen mellan dessa klasser. Borgerliga historieskrivare har långt före mig framställt den historiska utvecklingen av denna kamp mellan klasserna, och borgerliga ekonomer har klargjort klassernas ekonomiska anatomi. Det nya som jag framlade var bevisen för 1) att klassernas existens endast är förknippad med bestämda historiska utvecklingsfaser av produktionen, 2) att klasskampen nödvändigtvis leder till proletariats diktatur, 3) att denna diktatur själv endast bildar övergången till upphävandet av alla klasser och till ett klasslöst samhälle ...”

I dessa ord har Marx lyckats att med slående pregnans uttrycka för det första huvud- och grundskillnaden mellan hans teori och de mest framskridna och djupaste borgerliga tänkarnas teori, och för det andra kärnan i hans statsteori.

Det viktigaste i Marx' teori är klasskampen. Så brukar man mycket ofta säga och skriva. Men det är inte riktigt. Och denna oriktighet resulterar mycket ofta i en opportunistisk förvanskning av marxismen, en förfalskning för att göra den acceptabel för bourgeoisin. Ty teorin om klasskampen är *inte* skapad av Marx utan av bourgeoisin före Marx, och den är allmänt talat *godtagbar* för bourgeoisin. Den som erkänner *endast* klasskampen är ännu ingen marxist, det kan visa sig att han ännu inte gått utöver det borgerliga tänkesättets och den borgerliga politikens ram. Att inskränka marxismen till teorin om klasskampen innebär att stympa marxismen, att förvanska den, att reducera den till något som är godtagbart för bourgeoisin. Marxist är endast den, som *utsträcker* erkännandet av klasskampen till att erkänna *proletariats diktatur*. Detta är den djupaste skillnaden mellan en marxist och en vanlig små- (och även stor-) borgare. Med denna prövosten bör det kontrolleras om man *verkligen* förstår och erkänner marxismen. Och när Europas historia i *praktiken* ställde denna fråga för arbetarklassen är det inte att förundra sig över att inte bara alla opportunister och reformister utan även alla ”kautskyaner” (personer som vacklar mellan reformism och marxism) visade sig vara ömkliga kälkborgare och småborgerliga demokrater, som *förnekade* proletariats diktatur. Kautskys broschyr Proletariats diktatur, som kom ut i augusti 1918, dvs långt efter den första upplagan av denna bok, är ett perfekt exempel på en kälkborgerlig förvanskning av marxismen och ett gement förnekande av den *i handling*, samtidigt som den hycklande erkänns *i ord*. (Se min broschyr Den proletära revolutionen och renegaten Kautsky, Petrograd och Moskva 1918.)

Den nuvarande opportunisten, företrädd av sin huvudrepresentant, den f d marxisten Karl Kautsky, faller helt och hållet under Marx' ovan anförda karakteristik av den *borgerliga* inställningen, ty denna opportunist inskränker området för ett erkännande av klasskampen till de borgerliga förhållandena. (Men inom detta område, inom dess gränser vägrar inte en enda bildad liberal att erkänna klasskampen ”i princip”!) Opportunisten *utsträcker inte* erkännandet av klasskampen till just det allra viktigaste, till *övergångsperioden* från kapitalism till kommunism, till perioden då bourgeoisin *störtas* och helt *tillintetgörs*. I verkligheten är denna period oundvikligen en period av våldsam klasskamp i synnerligen skärpta former, och följaktligen måste också staten under denna period oundvikligen vara *på ett nytt sätt* demokratisk (för proletärerna och de obesuttna överhuvudtaget) och *på ett nytt sätt* diktatorisk (mot bourgeoisin).

Vidare. Endast den har tillägnat sig det väsentliga i Marx' statsteori som förstått att *en* klass' diktatur är nödvändig inte bara för varje klasssamhälle överhuvudtaget, inte bara för *proletariatet* som störtat bourgeoisin, utan också för hela den *historiska period* som skiljer kapitalismen från det ”klasslösa samhället”, från kommunismen. De borgerliga staternas former är utomordentligt

varierande men deras innebörd är densamma: alla dessa stater är på ett eller annat sätt dock i sista hand ovillkorligen *bourgeoisins diktatur*. Övergången från kapitalism till kommunism kan naturligtvis inte annat än uppvisa en oerhörd rikedom och mångfald av politiska former, men det väsentliga i dem alla kommer oundvikligen att vara detsamma: *proletariatets diktatur*.

Kapitel III. Stat och revolution. Erfarenheter av Pariskommunen 1871. Marx' analys

1. Vari bestod heroismen i kommunardernas försök?

Det är känt att Marx några månader före kommunen, på hösten 1870, varnade parisarbetarna genom att påvisa att ett försök att störta regeringen skulle vara en förtvivlans dumhet. Men när arbetarna i mars 1871 *påtvingades* den avgörande striden och de antog den, när upproret blev ett faktum hälsade Marx med största hänförelse den proletära revolutionen, trots de dåliga förebuden. Marx envisades inte att pedantiskt fördöma den "olägliga" rörelsen, som Plechanov, den sorgligt ryktbare ryske renegaten från marxismen, hade gjort när han i november 1905 med sina artiklar uppmuntrade arbetarna och bönderna till kamp men efter december 1905 på liberalt vis gastade: "Man borde inte ha gripit till vapen."

Men Marx inte bara hänfördes av de, som han uttryckte sig, "himlastormande" kommunardernas heroism. I den revolutionära massrörelsen såg han, trots att den inte nådde målet, ett historiskt försök av oerhörd betydelse, ett visst framsteg i den proletära världsrevolutionen, ett praktiskt steg viktigare än hundratals program och resonemang. Att analysera detta försök, att dra taktiska lärdomar av det och att på dess grundval revidera sin teori – det var den uppgift Marx ställde sig.

Den enda "korrigerings" som Marx ansåg det nödvändigt att företa i Kommunistiska manifestet gjorde han på grundval av pariskommunardernas revolutionära erfarenhet.

Det sista förordet till en ny tysk upplaga av Kommunistiska manifestet som undertecknats av dess båda författare är daterat den 24 juni 1872. I detta förord säger författarna, Karl Marx och Friedrich Engels, att Kommunistiska manifestets program "är i dag delvis föråldrat".

"Särskilt", fortsätter de, "har Pariskommunen bevisat, att 'arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål'."

De inom enkla anföringstecken satta orden i detta citat har författarna hämtat från Marx' verk *Inbördeskriget i Frankrike*.*

Marx och Engels ansåg alltså att en av Pariskommunens huvudsakliga och viktigaste lärdomar hade så stor betydelse att de införde den som en väsentlig korrigerings i Kommunistiska manifestet.

Det är utomordentligt karakteristiskt att just denna väsentliga korrigerings förvanskats av opportunisterna, och dess innebörd är säkerligen okänd för nio tiondelar, om ej för nittionio hundradelar, av Kommunistiska manifestets läsare. Denna förvanskning skall vi utförligt ta upp senare, i det kapitel som speciellt handlar om förvanskningarna. Här räcker det att anmärka, att den gängse, vulgära "tolkningen" av Marx' ovan anförda berömda yttrande går ut på att Marx här påstås ha betonat idén om långsam utveckling i motsats till en erövring av makten osv.

I själva verket förhåller det sig *precis tvärtom*. Marx' tanke är att arbetarklassen måste *krossa, slå sönder* "det färdiga statsmaskineriet" och inte inskränka sig till att helt enkelt lägga beslag på det.

Den 12 april 1871, dvs just under kommunens tid, skrev Marx till Kugelmann:

"Om du ser efter i sista kapitlet av mitt verk *Den 18:e Brumaire* skall Du finna, att jag förklarar, att den franska revolutionens nästa försök inte längre, som hittills skett, kommer att överflytta det byråkratisk-

* Utgiven på svenska av Arbetarkultur under titeln *Pariskommunen*

militära maskineriet från en hand till en annan, utan kommer att *slå sönder* det [kursiv av Marx], och detta är förutsättningen för varje verklig folkrevolution på kontinenten. Detta är också vad våra hjältemodiga partikamrater i Paris försöker göra.” (Die Neue Zeit, XX, 1, 1901-1902, s 709) (Marx’ brev till Kugelmann har utkommit på ryska i inte mindre än två upplagor, en av dem under min redaktion och med förord av mig.)

Orden ”slå sönder det byråkratisk-militära statsmaskineriet” innehåller i koncentrerad form marxismens viktigaste lärdom om proletariatets uppgifter i revolutionen beträffande staten. Just denna lärdom har inte bara helt glömts bort utan också direkt förvanskats av den förhärskande, kautskyanska ”tolkningen” av marxismen!

Vad beträffar Marx’ hänvisning till Den 18:e Brumaire har vi ovan redan fullständigt citerat ifrågavarande ställe.

Det är av intresse att särskilt framhäva två ställen i ovan anförda resonemang av Marx. För det första inskränker han sin slutsats till kontinenten. Detta var förklarligt 1871, när Storbritannien ännu var mönstret för ett rent kapitalistiskt land fast utan militarism och i betydande grad utan byråkrati. Därför gjorde Marx ett undantag för Storbritannien, där en revolution, och t o m en folkrevolution, föreföll möjlig och på den tiden var möjlig *utan* den förutsättningen att ”det färdiga statsmaskineriet” behövde förstöras.

Nu, år 1917, under det första stora imperialistiska krigets epok, bortfaller detta Marx’ förbehåll. Både Storbritannien och Amerika, de största och sista representanterna i hela världen för anglosaxisk ”frihet” i betydelsen av frånvaro av militarism och byråkrati, har helt och hållet glidit ned i det alleuropeiska smutsiga och blodiga träsket av byråkratisk-militära institutioner som slår under sig allt och förtrycker allt. Både i Storbritannien och Amerika utgör nu *nedbrytandet, förstörandet* av ”det färdiga statsmaskineriet” (som i dessa länder under åren 1914-17 utvecklades till ”europeisk” allmänimperialistisk fulländning) ”förutsättningen för varje verklig folkrevolution”.

För det andra bör man särskilt uppmärksamma Marx’ utomordentligt djuptänkta anmärkning att förstörandet av det byråkratisk-militära statsmaskineriet är ”förutsättningen för varje verklig folkrevolution”. I Marx’ mun låter begreppet ”folk”-revolution egendomligt, och de ryska plechanoviterna och mensjevikerna, dessa Struves efterföljare som vill gälla för marxister, kunde kanske förklara detta Marx’ uttryck som en ”lapsus”. De har reducerat marxismen till en så ynkligt liberal vrångbild att för dem bara antitesen mellan borgerlig och proletär revolution och ingenting annat existerar, och även denna antites är i deras uppfattning otroligt steril.

Om man t ex tar 1900-talets revolutioner, måste man naturligtvis medge att både den portugisiska och den turkiska är borgerliga. Men ingen av dem är en ”folk”-revolution, ty i ingetdera fallet uppträder folkets massa, dess övervägande flertal märkbart aktivt, självständigt och med egna ekonomiska och politiska krav. Den ryska borgerliga revolutionen 1905-07 var –även om den inte hade så ”lysande” framgångar som tidvis kom den portugisiska och den turkiska revolutionen till del – däremot otvivelaktigt en ”verklig folkrevolution”, ty folkets massa, dess flertal, de ”lägsta” samhällsskikten, som dignade under förtryck och utsugning, reste sig självständigt och präglade revolutionens hela gång genom *sina* krav, genom *sina* försök att på sitt sätt bygga upp ett nytt samhälle i stället för det gamla som höll på att förstöras.

Proletariatet utgjorde inte folkmajoriteten i ett enda land på den europeiska kontinenten 1871. En ”folk”-revolution, som verkligen sätter flertalet i rörelse, kunde bli en sådan endast genom att omfatta både proletariatet och bönderna. Just dessa båda klasser utgjorde då ”folket”. Båda är förenade genom att det ”byråkratisk-militära statsmaskineriet” förtrycker, kuvar och utsuger dem. Att *slå sönder* detta maskineri, att *krossa* det – det är ”folkets”, dess majoritets, arbetarnas och bondeflertalets verkliga intresse, det är ”förutsättningen” för ett fritt förbund mellan fattigbönderna och proletärerna, och utan ett sådant förbund blir demokratin instabil och den socialistiska omgestaltningen omöjlig.

Just till ett sådant förbund banade sig som bekant Pariskommunen väg, utan att dock nå målet på grund av en rad inre och yttre orsaker.

När Marx talade om ”en verklig folkrevolution” tog han således, utan att på minsta sätt glömma småbourgeoisins säregenheter (som han utförligt och ofta talade om), den strängaste hänsyn till klassernas faktiska inbördes förhållande i de flesta europeiska kontinentalstaterna år 1871. Men å andra sidan konstaterade han att både arbetarnas och böndernas intressen kräver statsmaskineriets ”sönderslående”, att detta förenar dem och ställer dem inför den gemensamma uppgiften att avlägsna ”parasiten” och ersätta den med något nytt.

Men med vad?

2. Vad skall ersätta det krossade statsmaskineriet?

På denna fråga gav Marx år 1847 i Kommunistiska manifestet ett svar, som ännu var fullkomligt abstrakt eller snarare angav uppgifterna men inte sätten att lösa dem. ”Det som härskande klass organiserade proletariatet”, ”erövringen av demokratin” skall ersätta det – sådant var Kommunistiska manifestets svar.

Marx hängav sig inte åt utopier, han väntade att massrörelsens *erfarenheter* skulle ge svar på frågan vilka konkreta former denna proletariatets organisation som härskande klass skulle anta, på vilket särskilt sätt denna organisation skulle kombineras med den mest fullständiga och konsekventa ”erövring av demokratin”.

Kommunens erfarenheter, så ringa de än var, underkastas den omsorgsfullaste analys av Marx i Inbördeskriget i Frankrike. Vi anför här de viktigaste avsnitten i detta verk:

Under 1800-talet utvecklades den från medeltiden härstammande” centraliserade statsmakten med dess allestädes närvarande organ – stående armé, polis, byråkrati, prästerskap och rättsväsen”. Med utvecklingen av klassantagonismen mellan kapital och arbete ”erhöll statsmakten mer och mer karaktären av en offentlig makt för arbetarklassens undertryckande, ett instrument för klassherravälde. Efter varje revolution som betecknar ett framsteg för klasskampen, framträder statsmaktens rent förtryckande karaktär allt klarare och klarare.” Statsmakten blir efter 1848-49 års revolution ”kapitalets nationella krigsverktyg mot arbetet”. Det andra kejsardömet befäster detta.

”Kejsardömet diametralt motsats var kommunen.” ”Kommunen var den bestämda formen” för en republik, ”som inte endast skulle undanröja den monarkiska formen för klassherraväldet utan själva klassherraväldet...”

Vari bestod då denna ”bestämda” form för den proletära, socialistiska republiken? Hurdan var den stat som den började skapa?

”Kommunens första dekret gick ... ut på att avskaffa den stående hären och ersätta den med det beväpnade folket.”

Detta krav har nu tagits upp i programmen av alla partier som vill kallas för socialistiska. Men vad deras program är värda framgår bäst av våra socialistrevolutionärers och mensjevikers uppträdande. Just efter revolutionen den 27 februari avstod de i själva verket från att genomföra detta krav!

”Kommunen bildades av de genom allmän rösträtt valda kommunalråden i de olika distrikten av Paris. De var ansvariga och kunde avsättas när som helst. Deras flertal bestod självfallet av arbetare eller erkända representanter för arbetarklassen ...

Polisen, som dittills varit statsregeringens verktyg, berövades genast alla sina politiska funktioner och förvandlades till kommunens ansvariga verktyg och dess medlemmar kunde när som helst avsättas. Likaså tjänstemännen i alla andra förvaltningsgrenar. Räkna från kommunens medlemmar och nedåt måste de offentliga tjänsterna utträttas för *arbetarlön*. De höga statsdignitärernas förvärvade rättigheter och representationspengar försvann med dessa dignitärer själva ... Sedan den stående hären och polisen, verktygen för den gamla regeringens materiella makt, en gång undanröjts, tog Kommunen genast itu med

att bryta det andliga förtryckets verktyg, prästernas makt ... De juridiska ämbetsmännen förlorade det skenbara oberoende ... de skulle för framtiden väljas och vara ansvariga och kunna avsättas ...”

Således kan det tyckas att kommunen ”endast” ersatte det krossade statsmaskineriet med en fullständigare demokrati: den stående armén avskaffades, alla ämbetsmän skulle undantagslöst väljas och kunde återkallas. Men i själva verket innebär detta ”endast” ett gigantiskt utbyte av ett slags institutioner av principiellt annat slag. Detta är just ett av de fall då ”kvantiteten övergår i kvalitet”: demokratin, genomförd så fullständigt och konsekvent som det överhuvudtaget är tänkbart, förvandlas från borgerlig demokrati till proletär, från stat (=en speciell makt för undertryckande av en bestämd klass) till någonting som inte längre är stat i egentlig bemärkelse.

Att undertrycka bourgeoisin och dess motstånd är fortfarande nödvändigt. För kommunen var detta särskilt nödvändigt, och en av orsakerna till dess nederlag är att den ej gjorde detta tillräckligt beslutsamt. Men det förtryckande organet utgörs här redan av befolkningens majoritet och inte av dess minoritet, såsom alltid varit fallet såväl under slaveriet som under livegenskapen och löne-slaveriet. Men när folkets majoritet *själv* undertrycker sina förtryckare, *behövs inte längre* någon ”speciell makt” för att undertrycka! I denna mening börjar staten att *dö bort*. I stället för den privilegierade minoritetens speciella institutioner (den privilegierade ämbetsmannakåren, den stående arméns chefer) kan majoriteten själv omedelbart utöva dessa funktioner, och ju större del av hela folket som deltar i själva utövandet av statsmaktens funktioner desto mindre blir behovet av denna makt.

Särskilt anmärkningsvärd är i detta avseende den av Marx framhållna åtgärden av kommunen att slopa alla slags representations- och andra penningprivilegier för ämbetsmännen samt reducera alla statstjänstemäns löner till en ”*arbetarlöns*” nivå. Just här framträder tydligast *omslaget* – från borgerlig demokrati till proletär demokrati, från förtryckardemokrati till de förtryckta klassernas demokrati, från staten som en ”*speciell makt*” för att undertrycka en bestämd klass till förtryckarnas undertryckande genom folkflertalets, arbetarnas och böndernas, *allmänna makt*. Och just på denna särskilt åskådliga – i fråga om staten kanske allra viktigaste – punkt har man framför allt glömt Marx’ lärdomar! I de populära kommentarerna – deras antal är legio – talas inte om detta. Det är ”brukligt” att tala om detta som om det vore en ”naivitet” som överlevt sig själv, ungefär som de kristna, när deras religion blivit statsreligion, ”glömde” den ursprungliga kristendomens ”barnsligheter” och dess demokratiskt revolutionära anda.

Sänkningen av de högre statsämbetsmännens löner förefaller ”helt enkelt” att vara ett krav av en naiv, primitiv demokratisism. En av den moderna opportunistens ”grundare”, f d socialdemokraten Eduard Bernstein, övade sig vid flera tillfällen med att upprepa de banala borgerliga kvickheterna om den ”primitiva” demokratismen. Som alla opportunisterna, även de nuvarande kautskyanerna, begrep han absolut inte att, för det första, övergången från kapitalism till socialism är *omöjlig* utan en viss ”återgång” till den ”primitiva” demokratismen (ty hur kan man annars övergå till att flertalet av befolkningen, ja hela befolkningen utövar statsfunktionerna?) och för det andra, att den ”primitiva demokratismen” på kapitalismens och den kapitalistiska kulturens grundval inte är detsamma som den primitiva demokratismen under urtiden eller den förkapitalistiska tiden. Den kapitalistiska kulturen har *skapat* storproduktion, fabriker, järnvägar, post, telefon osv, och *på denna grundval* har det stora flertalet av den gamla ”statsmaktens” funktioner till den grad förenklats och kan reduceras till så ytterligt enkla operationer – registrering, bokföring, kontroll – att dessa funktioner lätt kan utövas av alla läs- och skrivkunniga personer, att dessa funktioner lätt kan utföras för en vanlig ”arbetarlön”, att man kan (och bör) beröva dessa funktioner varje skugga av privilegium eller ”överhet”.

Att alla ämbetsmän utan undantag skall väljas och kan avsättas *när som helst*, att deras löner skall minskas till en vanlig ”arbetarlön” – dessa enkla och ”självklara” demokratiska åtgärder förenar fullständigt arbetarnas och bondemajoritetens intressen och tjänar samtidigt som en bro från kapitalism till socialism. Dessa åtgärder gäller den statliga, rent politiska omdaning av samhället men får självfallet sin fullständiga mening och betydelse endast i samband med genomförandet eller

förberedandet av ”expropriatorernas expropriation”, dvs i och med att den kapitalistiska privatäganderätten till produktionsmedlen övergår till samhällelig äganderätt.

”Kommunen gjorde”, skrev Marx, ”alla borgarrevolutioners slagord – billig regering – till verklighet genom att den upphävde de båda största utgiftsposterna, armén och byråkratin.”

Av bönderna, liksom även av småbourgeoisins övriga skikt, är det endast ett försvinnande fåtal som ”når toppen”, ”blir något” i borgerlig mening, dvs förvandlas antingen till välbärgade människor, till borgare, eller till ämbetsmän i tryggad och privilegierad ställning. Det överväldigande flertalet bönder i varje kapitalistiskt land, där det överhuvudtaget finns bönder (vilket är fallet i de flesta kapitalistiska länder), förtrycks av regeringen och önskar ivrigt att den skall störtas, önskar en ”billig” regering. Verkställa detta kan *endast* proletariatet, och i och med detta tar det samtidigt ett steg i riktning mot statens socialistiska omdaning.

3. Parlamentarismens avskaffande

”Kommunen skulle”, skrev Marx, ”inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång.

I stället för att en gång vart tredje eller sjätte år avgöra, vilken medlem av den härskande klassen som skulle företräda och förtrampa folket, skulle den allmänna rösträtten tjäna det i kommuner organiserade folket på samma sätt som den individuella rösträtten tjänar varje annan arbetsgivare att till sitt företag välja ut arbetare, uppsyningsmän och bokhållare.”

Denna utmärkta kritik av parlamentarismen, som härstammar från 1871, tillhör också numera, på grund av socialchauvinismens och opportunistens herravälde, marxismens ”glömda ord”. Ministrar och yrkesparlamentariker, förrädare mot proletariatet och våra dagars ”praktiska” socialister har helt överlämnat kritiken av parlamentarismen åt anarkisterna, och av detta märkvärdiga förnuftsskäl förklarar *all* kritik av parlamentarismen för ”anarkism”!! Det är inte underligt att proletariatet i de parlamentariska ”föregångs”-länderna vämjdes vid anblicken av sådana ”socialister” som herrar av typen Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati & Co och allt oftare skänkt sina sympatier åt anarkosyndikalismen, trots att denna var opportunistens köttsliga broder.

Men för Marx var den revolutionära dialektiken aldrig den tomma modefras, det tingeltangel som Plechanov, Kautsky o a gjort den till. Marx förstod att skoningslöst bryta med anarkismen därför att denna inte förmådde utnyttja ens den borgerliga parlamentarismens ”fähus”, särskilt då det var uppenbart att ingen revolutionär situation förelåg. Men samtidigt förstod han även att ge en verkligt revolutionärt proletär kritik av parlamentarismen.

Att med några års mellanrum avgöra vilken medlem av den härskande klassen som i parlamentet skall förtrycka och förtrampa folket – det är det verkliga innehållet i den borgerliga parlamentarismen inte bara i parlamentariskt konstitutionella monarkier utan även i de mest demokratiska republikerna.

Men om man ställer frågan om staten och betraktar parlamentarismen som en av statsinstitutionerna med tanke på proletariatets uppgifter på *detta* område, var finns då utvägen ur parlamentarismen? Hur kan man då klara sig utan den?

Än en gång måste vi säga: de lärdomar Marx drog av sitt studium av kommunen har till den grad glömts bort att den nutide ”socialdemokraten” (läs: den nutide förrädaren mot socialismen) helt enkelt inte begriper någon annan kritik mot parlamentarismen än den anarkistiska eller den reaktionära.

Utvägen ur parlamentarismen består naturligtvis inte i att avskaffa de representativa institutionerna och valprincipen utan i att förvandla de representativa institutionerna från pratkvartar till ”arbetande” institutioner. ”Kommunen skulle inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång.”

”Inte en parlamentarisk, utan en arbetande” institution – detta träffar de nutida parlamentarikerna och socialdemokratins parlamentariska ”knähundar” rakt i hjärtat! Ta vilket parlamentariskt land som helst, från Amerika till Schweiz, från Frankrike till Storbritannien, Norge osv: det verkliga ”statliga” arbetet utförs bakom kulisserna och verkställs av departement, kanslier och staber. I parlamenten bara pratar man i det speciella syftet att bedra ”det enkla folket”. Detta är till den grad riktigt att t o m i den ryska republiken, en borgerligt demokratisk republik, kom alla dessa parlamentarismens synder till uttryck omedelbart innan den ens hunnit skapa ett verkligt parlament. Sådana den ruttna kälkborgerlighetens hjältar som herrar av typen Skobelev, Tsereteli, Tjernov och Avksentiev har lyckats besudla även sovjeterna med den uslaste borgerliga parlamentarism genom att förvandla dem till tomma pratkvarnar. I sovjeterna lurar herrar ”socialistiska” ministrar godtrogna bönder med frasmakeri och resolutioner. I regeringen pågår en ständig kadrilj för att å ena sidan i tur och ordning ge så många socialistrevolutionärer och mensjeviker som möjligt plats vid ”köttgrytan” med lukrativa och hedrande poster samt å andra sidan ”fängsla” folkets ”uppmärksamhet”. Men i kanslierna, i staberna utförs det ”statliga” arbetet!

Delo Naroda, organ för ”socialistrevolutionärernas” styrande parti, erkände nyligen i en ledare – med den oförlitliga öppenhjärtigheten hos folk ur de ”bästa kretsarna” där ”alla” sysslar med politisk prostitution – att t o m i ministerier som leds av ”socialister” (förlåt uttrycket!), att t o m i dem hela den byråkratiska apparaten egentligen förblir den gamla, fungerar som förr och fullständigt ”fritt” saboterar alla revolutionära initiativ! Bevisas väl förresten inte detta av den faktiska historien om socialistrevolutionärernas och mensjevikernas deltagande i regeringen – även utan detta medgivande? Betecknande är här endast, att herrar av typen Tjernov, Rusanov, Zenzinov och övriga redaktörer i Delo Naroda, som befinner sig i regeringsällskap med kadeterna, blivit så skamlösa att de offentligt och utan att rodna berättar, som om det var fråga om en bagatell, att allt är som förr i ”deras” ministerier! Revolutionärt demokratiska fraser för att lura bondjannar och byråkratisk kanslislentrian för att ”blidka” kapitalisterna – det är *kärnan* i den ”hederliga” koalitionen.

Kommunen ersätter det borgerliga samhällets fala och ruttna parlamentarism med institutioner, i vilka tanke- och diskussionsfriheten inte urartar till bedrägeri, ty parlamentsmedlemmarna måste själva arbeta, själva verkställa sina lagar, själva kontrollera de praktiska följderna, själva direkt ansvara inför sina väljare. De representativa institutionerna finns kvar, men parlamentarismen som särskilt system, som en uppdelning i lagstiftande och verkställande verksamhet, som en privilegierad ställning för de deputerade, finns här inte. Utan representativa institutioner kan vi inte föreställa oss demokratin, inte heller den proletära demokratin, men vi kan och måste föreställa oss demokratin utan parlamentarism, försåvitt kritiken av det borgerliga samhället inte är tomma ord för oss, försåvitt stråvan att störta bourgeoisins herravälde är allvarligt och uppriktigt menad och inte en ”val”-fras för att fånga arbetarnas röster såsom hos mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, hos herrar av typen Scheidemann och Legien, Sembat och Vandervelde.

Det är högst lärorikt att Marx på tal om funktionerna hos de ämbetsmän, som såväl kommunen som den proletära demokratin behöver, som jämförelse tar tjänstemännen hos ”varje annan arbetsgivare”, dvs ett vanligt kapitalistiskt företag med ”arbetare, uppsyningsmän och bokhållare”.

Hos Marx finns inte ett spår av utopism i den meningen att han skulle uppfinna eller fantisera ihop ett ”nytt” samhälle. Nej, han studerar det nya samhällets *födelse* ur det gamla som en naturhistorisk process, studerar övergångsformerna från det sistnämnda till det förstnämnda. Han tar den proletära massrörelsens faktiska erfarenheter och försöker dra praktiska lärdomar ur dem. Han ”lär” av kommunen, liksom alla stora revolutionära tänkare inte tvekar att lära av erfarenheterna från den förtryckta klassens stora rörelser, och intar aldrig en pedantiskt ”moraliserande” hållning till dem (som Plechanov i sitt yttrande: ”Man borde inte ha gripit till vapen”, eller Tsereteli: ”En klass måste ålägga sig självbegränsning”).

Det kan inte bli tal om att ämbetsmannaväldet skall avskaffas med en gång, överallt och fullständigt. Det är en utopi. Men att med en gång *krossa* den gamla ämbetsmannapparaten och genast

börja bygga en ny, som gör det möjligt att efterhand omintetgöra allt ämbetsmannavälde, det är *inte* en utopi, det är kommunens erfarenhet, det är det revolutionära proletariats direkta, närmast liggande uppgift.

Kapitalismen förenklar den ”statliga” förvaltningens funktioner, gör det möjligt att avlägsna ”överheter” och reducera det hela till en organisation av proletärer (som härskande klass), vilken i hela samhällets namn anställer ”arbetare, uppsyningsmän och bokhållare”.

Vi är inte utopister. Vi ”drömmer” inte om att man *med en gång* skall kunna undvara varje slags styrelse, varje slags underordnande. Dessa anarkistiska drömmar, som bygger på bristande förståelse för den proletära diktaturens uppgifter, är totalt främmande för marxismen och tjänar i själva verket endast till att uppskjuta den socialistiska revolutionen tills människorna förändrats. Nej, vi önskar en socialistisk revolution med de människor som finns nu, som inte kommer att reda sig utan underordnande, utan kontroll, ”uppsyningsmän och bokhållare”.

Men det man måste underordna sig är alla utsugnas och arbetandes väpnade förtrupp – proletariats Statsämbetsmännens specifika ”överhet” kan och måste genast, över en natt, börja ersättas med ”uppsyningsmännens och bokhållarnas” enkla funktioner, som redan nu fullständigt motsvarar vanliga stadsbors utvecklingsnivå och mycket väl kan utföras för en ”arbetarlön”.

Vi arbetare skall *själva* organisera storproduktionen på den grundval som kapitalismen redan har skapat. Vi stöder oss härvid på vår arbetserfarenhet och upprättar en sträng, järnhård disciplin med stöd av de beväpnade arbetarnas statsmakt. Vi reducerar statstjänstemännen till blotta verkställare av våra uppdrag, till ansvariga, avsättliga, blygsamt avlönade ”uppsyningsmän och bokhållare” (naturligtvis med tekniker av alla slag, arter och grader). Det är *vår* proletära uppgift som vi kan och måste *börja* med vid genomförandet av den proletära revolutionen. En sådan början, på storproduktionens grundval, leder av sig själv till att allt slags ämbetsmannavälde så småningom ”dör bort”, att en sådan ordning så småningom skapas – en ordning utan citationstecken, en ordning olik löneslaveriet – då de alltmera förenklade uppsynings- och bokhållerifunktionerna utförs av alla i tur och ordning för att sedan bli en vana och slutligen upphöra att vara ett speciellt folkskiktets *speciella* funktioner.

En snillrik tysk socialdemokrat på 1870-talet betecknade *posten* som en förebild för en socialistisk hushållning. Detta är mycket riktigt. Posten är för närvarande ett företag, organiserat efter det *statskapitalistiska* monolets typ. Imperialismen förvandlar så småningom alla truster till organisationer av denna typ. Över de ”enkla” arbetande, vilka är överhopade med arbete och svälter, står här en och samma borgerliga byråkrati. Men den samhälleliga ekonomiska ledningens mekanism är här redan färdig. Det gäller att störta kapitalisterna, att med de beväpnade arbetarnas järnhand bryta dessa utsugares motstånd, att krossa den moderna statens byråkratiska maskineri – och framför oss finns då en från ”parasiten” befriad, tekniskt högt utrustad mekanism, som de enade arbetarna själva utmärkt väl kan sätta igång genom att anställa tekniker, förmän och bokhållare, varvid de *alla*, liksom överhuvudtaget *alla* ”stats”-tjänstemän, betalas för sitt arbete med arbetarlön. Detta är en konkret, praktisk, omedelbart genomförbar uppgift beträffande alla truster, en åtgärd som befriar de arbetande från utsugning och tar hänsyn till de erfarenheter som kommunen redan började omsätta i praktiken (särskilt på det statliga uppbyggnadsarbetets område).

Hela folkhushållningen organiserad som posten och så att tekniker, förmän och bokhållare, liksom *alla* befattningshavare överhuvudtaget, får löner som inte överstiger en ”arbetarlön”, och det under det beväpnade proletariats kontroll och ledning – det är vårt närmaste mål. Det är en sådan stat på en sådan ekonomisk grundval som vi behöver. Detta blir resultat av att parlamentarismen avskaffas och de representativa institutionerna bibehålls, därigenom befrias de arbetande klasserna från att dessa institutioner prostituerats av bourgeoisin.

4. Organiserandet av nationens enhet

”I ett kort utkast till nationell organisation, som Kommunen inte fick tid att utarbeta vidare, heter det uttryckligen att Kommunen skall vara den politiska formen även för den minsta by ...” Kommunerna skulle också välja ombud till ”nationalrepresentationen” i Paris.

”De få men viktiga funktioner som sedan återstod för en centralregering skulle inte – så som falskeligen uppgivits – avskaffas utan anförtros åt kommunala, d.v.s. strängt ansvariga ämbetsmän. Nationens enhet skulle inte brytas utan tvärtom organiseras genom kommunförfattningen. Den skulle bli verklighet genom förintandet av den statsmakt som utgav sig för att förkroppsliga denna enhet, men ville vara oberoende av och överlägsen nationen, på vars kropp den ändå blott var en parasitär utväxt. Medan det gällde att operera bort de enbart förtryckande organen från den gamla regeringsmakten, skulle dess berättigade funktioner fråntagas en makt, som gjorde anspråk på att stå över samhället, och återlämnas till samhällets ansvariga tjänstemän,”

I vad mån den nutida socialdemokratins opportunisterna inte förstått – kanske rättare sagt inte velat förstå – dessa resonemang av Marx, framgår bäst av renegaten Bernsteins herostratiskt ryktbara bok *Socialismens förutsättningar och socialdemokratins uppgifter*. Just med anledning av de anförda orden av Marx skrev Bernstein att detta program ”till sitt politiska innehåll i alla väsentliga drag röjer den största likhet med Proudhons federalism ... Trots alla skillnader i övrigt mellan Marx och ’småborgaren’ Proudhon [Bernstein sätter ordet ”småborgare” inom citationstecken som enligt hans mening skall vara ironiska] är deras tankegång på dessa punkter så besläktad som det överhuvudtaget är möjligt.” Naturligtvis, fortsätter Bernstein, växer kommunernas betydelse men ”det förefaller mig tvivelaktigt att demokratins första verk skulle vara en sådan upplösning av det moderna statsväsendet och en sådan fullständig omvandling av dess organisation som Marx och Proudhon skildrar (bildandet av en nationalförsamling bestående av ombud från provins- eller distriktsmöten, vilka i sin tur vore sammansatta av ombud från kommunerna) så att alltså den tidigare formen för nationalrepresentationer försvinner.” (Bernstein, *Socialismens förutsättningar* etc, tyska upplagan, 1889, s 134 och 136)

Att blanda ihop Marx’ åsikter om ”förintandet av statsmakten, parasiten” med Proudhons federalism är rent monstruöst! Men det är ingen tillfällighet, ty det kan inte falla en opportunist in att Marx här inte alls talar om federalism i motsats till centralism, utan om krossandet av det gamla, borgerliga statsmaskineriet som existerar i alla borgerliga länder.

Opportunisten kan få i sitt huvud endast det som han ser runt omkring sig, mitt bland kälkborgerlig brackighet och ”reformistisk” stagnation, nämligen bara ”kommunerna”! Proletariatets revolution har opportunisten vant sig av att ens tänka på.

Det är löjligt. Men anmärkningsvärt nog har man på denna punkt ej bestritt Bernsteins uppfattning. Bernstein har blivit vederlagd av många – särskilt av Plechanov i den ryska litteraturen, av Kautsky i den europeiska – men *varken* den förre *eller* den senare har nämnt ett ord om *denna* Bernsteins förvrängning av Marx.

Opportunisten har till den grad vant sig av med att tänka revolutionärt och reflektera över revolutionen att han tillskriver Marx ”federalism” och blandar ihop honom med anarkismens grundare Proudhon. Och detta förtiger Kautsky och Plechanov som vill vara ortodoxa marxister och försvara den revolutionära marxismens teori! Detta är en av rötterna till den extrema vulgarisering av synen på skillnaden mellan marxism och anarkism, som är utmärkande för både kautskyaner och opportunisterna och som vi senare skall återkomma till.

I Marx’ anförda resonemang om kommunens erfarenhet finns inte ens ett spår av federalism. Marx är ense med Proudhon just i det som opportunisten Bernstein inte märker. Marx skiljer sig från Proudhon just i det som Bernstein uppfattar som likhet mellan dem.

Marx är ense med Proudhon om att det nutida statsmaskineriet skall ”krossas”. Denna marxismens likhet med anarkismen (både med Proudhon och med Bakunin) vill varken opportunisterna eller kautskyanerna se, ty de har frångått marxismen på denna punkt.

Marx skiljer sig från både Proudhon och Bakunin just i frågan om federalismen (för att inte tala om proletariats diktatur). Federalismen är en principiell följd av anarkismens småborgerliga åskådningar. Marx är centralist. Och i hans ovan anförda resonemang finns ingen som helst avvikelser från centralismen. Endast personer, uppfyllda av kalkborgerlig ”vidskeplig tro” på staten, kan uppfatta förintandet av det borgerliga statsmaskineriet som ett förintande av centralismen!

Men om proletariats och fattigbönderna tar statsmakten i sina händer, organiserar sig fullständigt fritt i kommuner och *förenar* alla kommuners verksamhet för angrepp mot kapitalet, för att krossa kapitalisternas motstånd, för att överlämna de privatägda järnvägarna, fabriker, jorden osv till *hela* nationen, hela samhället – blir inte det centralism? Blir det inte den mest konsekventa demokratiska centralism? Och till på köpet proletär centralism?

Det kan helt enkelt inte falla Bernstein in att det är möjligt med en frivillig centralism, en kommunernas frivilliga förening till nation, en de proletära kommunernas frivilliga sammansmältning i syfte att krossa det borgerliga herraväldet och det borgerliga statsmaskineriet. Bernstein liksom varje annan kalkborgare föreställer sig centralismen som något endast uppifrån kommande, vilket kan påtvingas och upprätthållas endast genom en ämbetsmannakår och en militärklick.

Marx understryker avsiktligt, som om han förutsett möjligheten av att hans åsikter skulle bli förvanskade, att beskyllningarna mot kommunen för att ha velat tillintetgöra nationens enhet och avskaffa den centrala makten är en medveten förfälskning. Marx använder avsiktligt uttrycket ”organisera nationens enhet” för att sätta den medvetna, demokratiska, proletära centralismen i motsats till den borgerliga, militära, byråkratiska.

Men ingen är så döv som den som inte vill höra. Och den nutida socialdemokratis opportunisterna vill framför allt inte höra talas om att förint statsmakten, att operera bort den parasitära utväxten.

5. Förintandet av parasiten – staten

Vi har redan anförat Marx’ hithörande ord och måste nu komplettera dem:

”Det är nya historiska skapelsers vanliga öde”, skrev Marx, ”att falskeligen bli betraktade som sidostycken till äldre former av samhällslivet, vilka överlevt sig själva och vilka de förra i någon mån liknar. Sålunda har denna nya kommun, som bryter sönder den moderna statsmakten, ansetts som ett återupplivande av de medeltida kommunerna som . . . ett förbund av småstater, sådant som Montesquieu och girondisterna drömde om . . . som en överdriven form av den gamla kampen mot ultracentralisation . . . Kommunförfattningen skulle tvärtom ha återskänkt till samhällskroppen alla de krafter som den parasitära utväxten”, staten, ”vilken lever på samhället och hämmar dess rörelsefrihet, hittills uppslukat. Enbart genom denna handling skulle den ha satt fart på Frankrikes pånyttfödelse . . .

Men i verkligheten hade kommunförfattningen ställt landsbygdens producenter under distriktshuvudstädernas andliga ledning och där genom städernas arbetare garanterat dem de naturliga representanterna för sina intressen.

Kommunens blotta existens förde med sig det lokala självstyret som någonting självklart, men numera inte som motvikt till den nu överflödiga statsmakten.”

”Förintandet av statsmakten” som var en ”parasitär utväxt”, dess ”bortopererande”, dess ”krossande”, ”den nu överflödiga statsmakten” – sådana uttryck använde Marx om staten när han värderade och analyserade kommunens erfarenheter.

Allt detta skrevs för nära ett halvsekel sedan, och nu måste man så att säga företa utgrävningar för att bringa den oförvrängda marxismen till de breda massornas kännedom. Slutsatserna av de iakttagelser som gjordes under den sista stora revolution Marx upplevde hade glömts bort just när tiden var inne för proletariats nästa stora revolutioner.

”Den mångfald av tolkningar som kommunen utsattes för och den mångfald av intressen som fann sitt uttryck i den bevisar att den var en ytterst utvidgningsmöjlig politisk form, under det att alla föregående regeringsformer varit väsentligen undertryckande. Dess verkliga hemlighet var denna: den var väsentligen

en arbetarklassens regering, resultatet av den produktiva klassens kamp mot den exproprierande klassen, den äntligen upptäckta politiska formen, under vilken arbetets ekonomiska befrielse kunde fullbordas.

Utan denna sista betingelse hade kommunförfattningen varit en omöjlighet och ett bedrägeri ...”

Utopisterna sysslade med att ”upptäcka” politiska former, under vilka samhällets socialistiska omdaning skulle försiggå. Anarkisterna ville överhuvudtaget inte befatta sig med frågan om de politiska formerna. Den nutida socialdemokratins opportunisterna har betraktat den parlamentariska demokratiska statens borgerliga politiska former som en gräns vilken ej får överskridas, de har slagit sina pannor blodiga i tillbedjan av denna ”förebild” och förklarat varje strävan att krossa dessa former för anarkism.

Marx drog av socialismens och den politiska kampens hela historia den slutsatsen att staten måste försvinna och att övergångsformen för dess försvinnande (övergången från stat till icke-stat) skulle bli ”det som härskande klass organiserade proletariatet”. Men att *upptäcka* de politiska *formerna* för denna framtid åtog sig Marx inte att göra. Han inskränkte sig till att noggrant iaktta den franska historien, analysera den och dra den slutsats som år 1851 hade gett, nämligen att ett *nedbrytande* av det borgerliga statsmaskineriet var förestående.

Och när proletariatets revolutionära massrörelse bröt ut började Marx, trots denna rörelsens misslyckande, kortvarighet och iögonfallande svaghet, att studera vilka former den *upptäckte*.

Kommunen är den av den proletära revolutionen ”äntligen upptäckta” form, under vilken arbetets ekonomiska befrielse kan äga rum.

Kommunen är den proletära revolutionens första försök att *krossa* det borgerliga statsmaskineriet och den ”äntligen upptäckta” politiska form, som kan och måste *ersätta* det krossade.

Vi skall i fortsättningen se att de ryska revolutionerna 1905 och 1917 i en annan situation och under andra förhållanden fortsätter kommunens verk och bekräftar Marx’ geniala historiska analys.

Kapitel IV. Fortsättning. Engels’ kompletterande förklaringar

Marx har gett det grundläggande i frågan om betydelsen av kommunens erfarenheter. Engels återkom flera gånger till samma ämne för att förklara Marx’ analyser och slutsatser och belyste då ibland med sådan styrka och åskådlighet andra sidor av frågan att det är nödvändigt att särskilt uppehålla sig vid dessa förklaringar.

1. Bostadsfrågan

Redan i sitt verk om bostadsfrågan (1872) beaktar Engels kommunens erfarenheter och uppehåller sig flera gånger vid revolutionens uppgifter beträffande staten. Det är intressant att se hur behandlingen av detta konkreta ämne åskådligt klarlägger å ena sidan de drag av likhet som finns mellan den proletära och den nuvarande staten – drag som berättigar till att i båda fallen tala om en stat – och å andra sidan dragen av olikhet dem emellan eller övergången till statens avskaffande.

”Hur skall nu bostadsfrågan lösas? I det nuvarande samhället precis som alla andra sociala frågor: genom den så småningom skeende ekonomiska utjämningen mellan efterfrågan och utbud, en lösning som ständigt på nytt framskapar samma fråga och följaktligen inte är någon lösning. Hur en social revolution skall lösa denna fråga, det beror inte bara på de förhandenvarande omständigheterna utan också på mer vittgående frågor, bland vilka upphävandet av motsättningen mellan stad och land är en av de väsentligaste. Eftersom det inte är vår uppgift att göra upp något utopiskt system för framtidssamhällets ordnande skulle det vara mer än gagnlöst att gå in på detta. Så mycket är emellertid säkert, att det redan nu finns tillräckligt med bostadshus i storstäderna för att all verklig ’bostadsnöd’ omedelbart skall kunna avhjälpas genom ett rationellt utnyttjande. Detta kan naturligtvis endast ske genom expropriation av de nuvarande ägarna och inkvartering av hemlösa eller alltför trångbodda arbetare i deras hus. Så snart proletariatet erövrat den politiska makten blir en sådan för den allmänna välfärden nödvändig åtgärd lika lätt att genomföra som andra expropriationer och inkvarteringar för den nuvarande staten.” (Den tyska upplagan 1887, s 22)

Här behandlas inte förändringen av statsmaktens form utan endast innehållet i statsmaktens verksamhet. Bostadsexpropriationer och inkvarteringar äger rum även på föranstaltande av den nuvarande staten. Den proletära staten kommer formellt sett också att ”föranstalta” inkvarteringar och expropriering av hus. Men det är klart att den gamla verkställande apparaten, byråkratin, som är förbunden med bourgeoisin, helt enkelt vore oduglig att genomföra den proletära statens föreskrifter.

”För övrigt måste det fastslås att det arbetande folkets ‘faktiska besittningstagande’ av samtliga arbetsinstrument, dess besittningstagande av hela industrin, är raka motsatsen till Proudhons ‘inlösen’. I det senare fallet blir den *individuelle arbetaren* ägare till bostaden, bondgården, arbetsinstrumentet. I det förra fallet blir det ‘arbetande folket’ den kollektiva ägaren till husen, fabriker och arbetsinstrumenten och kommer näppeligen – åtminstone inte under en övergångstid – att utan gottgörelse överlåta nyttjanderätten på individer eller bolag. På enahanda sätt är avskaffandet av jordäganderätten inte detsamma som avskaffande av jordräntan, utan betyder att räntan överföres till samhället, om också i modifierad form. Det arbetande folkets faktiska besittningstagande av samtliga arbetsinstrument utesluter alltså ingalunda bibehållandet av hyresformen.” (S 68)

Den i detta resonemang berörda frågan – om de ekonomiska grundvalarna för statens bortdöende – skall vi behandla i nästa kapitel. Engels uttrycker sig ytterst försiktigt när han säger, att den proletära staten ”näppeligen” utan betalning kommer att upplåta bostäder, ”åtminstone inte under en övergångstid”. Upplåtandet av bostäder som tillhör hela folket åt enskilda familjer mot betalning förutsätter också att denna betalning uppbärs, förutsätter en viss kontroll och en eller annan normering vid bostadsfördelningen. Allt detta kräver en viss statsform men kräver absolut inte någon speciell militär och byråkratisk apparat med en speciellt privilegierad ställning för ämbetsmännen. Och övergången till förhållanden då det blir möjligt att utan ersättning upplåta bostäder är förknippad med statens fullständiga ”bortdöende”.

På tal om blanquisternas övergång – efter kommunen och under intrycket av dess erfarenheter – till marxismens principiella position formulerar Engels i förbigående denna ståndpunkt på följande sätt:

”... Nödvändigheten av proletariats politiska aktion och proletariats diktatur som en övergång till avskaffandet av klasserna och därmed även av staten ...” (S 55)

Kritiker som tycker om hårklyverier och borgerliga ”utrotare av marxismen” kommer kanske att se en motsägelse mellan detta *erkännande* av ”statens avskaffande” och förkastandet av denna formel som anarkistisk i det tidigare anförda stället ur Anti-Dühring. Det skulle inte förvåna om opportunisterna hänförde även Engels till ”anarkisterna” – nu för tiden blir det ju allt vanligare att socialchauvinisterna beskyller internationalisterna för anarkism.

Marxismen har alltid lärt, att samtidigt med klasserna kommer även staten att avskaffas. Det allbekanta stället i Anti-Dühring om ”statens bortdöende” anklagar anarkisterna inte därför att de helt enkelt är anhängare av statens avskaffande utan för att de predikar att det är möjligt att avskaffa staten ”över en natt”.

På grund av att den nu rådande ”socialdemokratiska” doktrinen fullständigt förvanskat marxismens inställning till anarkismen i frågan om statens avskaffande är det särskilt nyttigt att erinra om en polemik som Marx och Engels förde mot anarkisterna.

2. Polemiken mot anarkisterna

Denna polemik ägde rum 1873. Marx och Engels skrev då några artiklar i en italiensk socialistisk publikation mot proudhonister, ”autonomister” eller ”antiauktoritära”, och först 1913 publicerades dessa artiklar i tysk översättning i Die Neue Zeit.

”Om arbetarklassens politiska kamp”, skrev Marx ironiskt om anarkisterna och deras förnekande av politiken, ”antar revolutionär form, om arbetarna sätter sin revolutionära diktatur i stället för bourgeoisins diktatur, så begår de ett fruktansvärt principbrott, ty för att tillgodose sina ömkliga, triviala vardagsbehov,

för att bryta bourgeoisins motstånd ger de staten en revolutionär och övergående form i stället för att lägga ned vapnen och avskaffa staten ..." (Die Neue Zeit, 32 Jahrgang, 1913/14, Bd. I, S. 40)

Det var uteslutande mot ett sådant "avskaffande" av staten som Marx vände sig när han vederlade anarkisterna! Absolut inte mot att staten skulle försvinna i och med att klasserna försvinner eller avskaffas i och med att de avskaffas utan mot att arbetarna skulle avstå från bruk av vapen, från organiserat våld, *dvs från staten* som måste tjäna syftet att "bryta bourgeoisins motstånd".

Marx understryker med avsikt – för att man inte skall förvränga den verkliga innebörden av hans kamp mot anarkismen – den för proletariatet nödvändiga statens "revolutionära och övergående form." Proletariatet behöver staten endast för någon tid. Vi skiljer oss alls inte från anarkisterna i frågan om statens avskaffande som *mål*. Vi hävdar att man för att uppnå detta mål under en viss tid måste utnyttja statsmaktens verktyg, medel och metoder mot utsugarna, liksom den undertryckta klassens diktatur under en viss tid är nödvändig för att avskaffa klasserna. Marx väljer den skarpaste och tydligaste frågeställningen mot anarkisterna: Bör arbetarna, när de kastar av sig kapitalisternas ok, "lägga ned vapnen" eller utnyttja dem mot kapitalisterna för att krossa deras motstånd? Och vad är väl den ena klassens systematiska användning av vapen mot den andra klassen annat än en "övergående form" för staten?

Varje socialdemokrat må fråga sig: Är det *på detta sätt* han ställt frågan om staten i polemik mot anarkisterna? Är det *på detta sätt* frågan ställts av det stora flertalet officiella socialistiska partier i Andra internationalen?

Engels framlägger samma tankar ännu mera detaljerat och populärt. Han hånar framför allt tankeoredan hos proudhonisterna som kallade sig "antiauktoritära", *dvs förnekade varje auktoritet, varje slags underordnande, varje makt*. Ta en fabrik, en järnväg, ett skepp på öppna havet, säger Engels, är det inte klart att ingen enda av dessa tekniskt komplicerade inrättningar, vilka är baserade på användning av maskiner och planmässigt samarbete av många personer, kan fungera utan ett visst underordnande och följaktligen utan en viss auktoritet eller makt?

"Om jag anför dessa argument", skriver Engels, "mot de mest rabiata av de antiauktoritära, så kan de endast ge mig följande svar: 'Ja, det är sant, men här är det inte fråga om någon auktoritet som vi ger delegaterna *utan om ett uppdrag*.' Dessa personer tror att de kan förändra en sak genom att ändra dess namn ..."

Engels visar sålunda att auktoritet och autonomi är relativa begrepp, att deras användningsområde växlar under olika faser av samhällsutvecklingen och att det är dumt att anse dem vara något absolut. Efter att ha tillagt att området för användning av maskiner och storproduktion utvidgas alltmera övergår han från allmänna resonemang om auktoritet till frågan om staten.

"Om autonomisterna", skriver han, "hade nöjt sig med att säga, att framtidens sociala organisation kommer att tillåta auktoritet endast inom de gränser som oundvikligen dras upp av produktionsförhållandena, så kunde man ha varit överens med dem. Men de är blinda för alla fakta som gör auktoriteten nödvändig och kämpar lidelsefullt mot detta ord.

Varför inskränker sig de antiauktoritära inte till att skria mot den politiska auktoriteten, mot staten? Alla socialister är ense om att staten och med den även den politiska auktoriteten kommer att försvinna som en följd av den kommande sociala revolutionen, *dvs att de offentliga funktionerna kommer att förlora sin politiska karaktär och förvandlas till enkla förvaltningsfunktioner, som vakar över de sociala intressena*. Men de antiauktoritära kräver, att den politiska staten skall avskaffas på en gång, innan de sociala förhållanden som frambragt den ännu avskaffats. De kräver att den sociala revolutionens första åtgärd skall vara att avskaffa auktoriteten.

Har dessa herrar någonsin sett en revolution? En revolution är utan tvivel den mest auktoritära sak som finns, en handling, varigenom en del av befolkningen påtvingar den andra sin vilja med gevär, bajonetter och kanoner, allt mycket auktoritära medel, och det parti som segrat måste hävda sitt herravälde genom den skräck som dess vapen inger de reaktionära. Och om inte Pariskommunen begagnat sig av det beväpnade folkets auktoritet gentemot bourgeoisin, hade den då kunnat hålla sig längre än en dag? Kan vi inte i stället klandra den för att den alltför litet gjorde bruk av denna auktoritet? Alltså: antingen – eller;

antingen vet de antiauktoritära inte vad de själva säger, och i så fall skapar de endast förvirring, eller också vet de det, och i så fall förräder de proletariatets sak. I båda fallen tjänar de endast reaktionen.” (S 39)

I detta resonemang berörs frågor som man måste betrakta i samband med förhållandet mellan politik och ekonomi vid statens bortdöende (detta ämne behandlas i nästa kapitel). Det är frågan om samhällsfunktionernas förvandling från politiska till enkla förvaltningsfunktioner och frågan om den ”politiska staten”. Detta senare uttryck, som särskilt lätt kan framkalla missförstånd, syftar på statens bortdöende: den bortdöende staten kan på ett visst stadium av denna process kallas en opolitisk stat.

Det mest anmärkningsvärda i Engels’ resonemang är återigen frågeställningen mot anarkisterna. De socialdemokrater som vill vara Engels’ lärjungar har sedan 1873 miljoner gånger polemiserat mot anarkisterna dock *inte* på det sätt som marxister kan och bör göra. Den anarkistiska föreställningen om statens avskaffande är virrig och *orevolutionär* – så ställde Engels frågan. Det är nämligen just revolutionen i dess uppkomst och utveckling, i dess specifika uppgifter då det gäller våldet, auktoriteten, makten och staten, som anarkisterna inte vill se.

De nutida socialdemokraternas vanliga kritik av anarkismen har reducerats till en rent kälkborgerlig banalitet: ”Vi erkänner staten, men det gör inte anarkisterna!” Givetvis kan en sådan banalitet inte annat än verka fränstötande på alla i någon mån tänkande och revolutionära arbetare. Engels säger någonting annat: han understryker, att alla socialister erkänner att staten försvinner som en följd av den socialistiska revolutionen. Han ställer sedan konkret frågan om revolutionen, just den fråga, som socialdemokraterna på grund av opportunistisk vanligen kringgår och så att säga ger anarkisterna ensamrätt att ”utveckla”. Och med denna fråga tar Engels tjuren vid hornen: borde inte kommunen *mera* ha begagnat sig av *statens*, dvs det beväpnade och som härskande klass organiserade proletariatets, *revolutionära* makt?

Den dominerande officiella socialdemokratin har vanligen slingrat sig undan frågan om proletariatets konkreta uppgifter i revolutionen, antingen helt enkelt med kälkborgerligt gyckel eller i bästa fall med det undvikande sofistiska svaret: ”Man får se.” Och anarkisterna kunde med full rätt säga emot en sådan socialdemokrati, att den sviker sin uppgift att ge arbetarna en revolutionär fostran. Engels begagnar den senaste proletära revolutionens erfarenheter just till att så konkret som möjligt undersöka vad proletariatet bör göra beträffande såväl bankerna som staten och hur det bör göras.

3. Ett brev till Bebel

Ett av de mest anmärkningsvärda resonemangen om staten i Marx’ och Engels’ skrifter, om inte det allra mest anmärkningsvärda, är följande ställe i ett brev från Engels till Bebel av den 18-28 mars 1875. Detta brev publicerades – inom parentes sagt – såvitt vi vet för första gången av Bebel i andra bandet av hans memoarer (Ur min levnad) som kom ut 1911, dvs 36 år efter att brevet skrivits och avsänts.

Engels kritiserade i sitt brev till Bebel samma utkast till Gothaprogrammet som också Marx kritiserade i sitt berömda brev till Bracke. Beträffande speciellt frågan om staten skrev han följande:

”Den fria folkstaten har förvandlats till den fria staten. Grammatikaliskt fattat är en fri stat en sådan, som är fri i förhållande till sina medborgare, således en stat med despotisk regering. Man borde upphöra med allt detta prat om staten, i synnerhet efter kommunen, som inte längre var någon stat i egentlig mening. Anarkisterna har bombarderat oss med ’folkstaten’ ända till leda, ehuru redan Marx’ skrift mot Proudhon och därefter Kommunistiska manifestet direkt säger, att med den socialistiska samhällsordningens införande upplöses staten av sig själv och försvinner. Men då nu ’staten’ endast är en tillfällig inrättning, vilken man begagnar sig av under kampen, under revolutionen för att med våld tvinga sina motståndare till underkastelse, så är det rena vansinnet att tala om den ’fria folkstaten’. Så länge proletariatet ännu *behöver* staten, behöver det den inte i frihetens intresse utan för att kuva sina motståndare, och så snart det kan bli tal om frihet, upphör staten som sådan att finnas till. Vi skulle därför föreslå, att man överallt i

stället för 'stat' satte 'samfund' (Gemeinwesen), ett gammalt gott tyskt ord, som mycket väl kan ersätta det franska 'kommun'." (S 321 och 322 i tyska originalet)

Man bör hålla i minnet att detta brev gäller det partiprogram som Marx kritiserade i ett brev, daterat bara några veckor senare (den 5 maj 1875) och att både Engels och Marx vid denna tid bodde i London. När Engels därför i sista meningen säger "vi", så är det utan tvivel både å sina egna och Marx' vägnar som han föreslår det tyska arbetarpartiets ledare att *stryka* ordet "stat" *ur programmet* och ersätta det med ordet obsjtjina*.

Vilket anskri om "anarkism" skulle inte ledarna för den nuvarande, för opportunisternas behov tillrättalagda "marxismen" ha höjt om man föreslagit dem en sådan programändring!

Må de skrika. Det får de bourgeoisins beröm för.

Men vi skall fortsätta vårt arbete. Vid omprövningen av vårt partiprogram måste man ovillkorligen beakta Engels' och Marx' råd för att komma sanningen närmare, för att återupprätta marxismen genom att rensa den från förvrängningar och för att rättare leda arbetarklassens kamp för sin befrielse. Bland bolsjevikerna kommer det säkerligen inte att finnas några motståndare till Engels' och Marx' råd. Svårigheten torde väl endast ligga i valet av uttryck. På tyska finns det två ord: "Gemeinde" och "Gemeinwesen", av vilka Engels valde det som *inte* betyder en enskild obsjtjina utan alla obsjtjinor tillsammans, hela systemet av obsjtjinor. Ett dylikt ord finns inte på ryska, utan man måste kanske bestämma sig för det franska ordet "kommun" fast också detta har sina olägenheter.

Kommunen var "inte längre någon stat i egentlig mening" – detta är Engels' i teoretiskt avseende viktigaste påstående. Efter vad som sagts ovan är detta helt begripligt. Kommunen *höll på att upphöra* att vara en stat, eftersom den inte hade att undertrycka befolkningens majoritet utan dess minoritet (utsugarna). Den hade slagit sönder det borgerliga statsmaskineriet. I stället för en *speciell* undertryckningsmakt trädde befolkningen själv fram på scenen. Allt detta är avvikelser från staten i egentlig mening. Och om kommunen hade bestått, så skulle statens spår inom den ha "dött bort" av sig själva, den hade inte behövt "avskaffa" dess institutioner. De skulle ha upphört att fungera allt eftersom de upphörde att ha några uppgifter.

"Anarkisterna har bombarderat oss med 'folkstaten' ända till leda." Engels syftar här framför allt på Bakunin och hans angrepp mot de tyska socialdemokraterna. Engels erkänner att dessa angrepp var berättigade *för så vitt* som "folkstaten" är en lika stor meningslöshet och en lika stor avvikelse från socialismen som "den fria folkstaten". Engels söker rätta till de tyska socialdemokraternas kamp mot anarkisterna, göra denna kamp principiellt riktig och rensa den från opportunistiska fördomar om "staten". Engels' brev låg tyvärr undangömt i 36 år. Vi skall senare se att Kautsky även sedan detta hade publicerats envist upprepar i grund och botten samma misstag som Engels varnade för.

Bebel svarade Engels i ett brev av den 21 september 1875, där han bl a skrev att han var "helt ense" med honom i hans omdöme om programutkastet och att han förebrått Liebkecht för eftergivenhet (Bebels memoarer, band II, s 334, tyska utgåvan). Men tar vi Bebels broschyr Våra mål, så möter vi i den fullkomligt oriktiga uttalanden om staten:

"Staten skall förvandlas från en på *klassvälde* baserad stat till en *folkstat*." (Unsere Ziele, tyska utgåvan, 1886, s 14)

Så står det i 9:e (nionde!) upplagan av Bebels broschyr! Inte underligt att den tyska socialdemokratin insöp de så ihärdigt upprepade opportunistiska uttalandena om staten, särskilt som Engels' revolutionära klarlägganden låg undangömda och hela levnadsmiljön för en lång tid "avvånjande" från revolutionen.

* Lenin översätter Gemeinwesen med det ryska ordet obsjtjina = kommun, byalag, församling. – Red

4. Kritiken av förslaget till Erfurtprogrammet

Vid en analys av marxismens teori om staten kan man inte förbigå den kritik av förslaget till Erfurtprogrammet som Engels sände till Kautsky den 29 juni 1891 och som först tio år senare offentliggjordes i Die 'Neue Zeit. Denna kritik riktar sig nämligen huvudsakligen mot socialdemokratins *opportunistiska* synpunkter i frågorna om *statens* struktur.

I förbigående må påpekas, att Engels även i de ekonomiska frågorna gör en utomordentligt värdefull anmärkning som visar hur uppmärksamt och djupgående han följde just förändringarna i den moderna kapitalismen och hur han därför i viss mån kunde föregripa de uppgifter som rör vår epok, den imperialistiska epoken. Denna anmärkning går ut på följande: beträffande ordet "planlöshet" som används i programförslaget för att karakterisera kapitalismen skriver Engels:

"Om vi från aktiebolagen övergår till trusterna, vilka skaffar sig kontroll över och monopoliserar hela industrigrenar, så upphör här inte bara privatproduktionen utan även planlösheten." (Die Neue Zeit, XX Jahrgang, 1901/02, Bd. I, S. 8)

Här har fingret satts på det allra viktigaste i den teoretiska bedömningen av den moderna kapitalismen, dvs imperialismen, nämligen att kapitalismen förvandlas till monopolistisk *kapitalism*. Det sista måste understrykas, ty det borgerligt reformistiska påståendet att den monopolistiska eller statsmonopolistiska kapitalismen *inte längre* är kapitalism utan redan kan kallas "statssocialism" o d hör till de mest spridda misstagen. Fullständig planmässighet har trusterna naturligtvis inte åstadkommit, det gör de fortfarande inte och kan de inte heller göra. Men hur mycket planmässighet de än uppvisar, hur mycket kapitalmagnaterna på förhand än beräknar produktionens omfång i nationell eller rentav internationell skala, hur mycket de än planmässigt reglerar den är vi likväl kvar i *kapitalismen*, visserligen på ett nytt stadium av den, men dock otvivelaktigt i kapitalismen. Att en *sådan* kapitalism "står nära" socialismen måste för proletarietets verkliga representanter utgöra ett argument för att den socialistiska revolutionen är nära, aktuell och lätt genomförbar. Men det är inte alls något argument för att tolerera att denna revolution förnekas och kapitalismen skönmålas, vilket alla reformister gör.

Men låt oss återvända till frågan om staten. Engels ger här tre särskilt värdefulla anvisningar. För det första om republiken, för det andra om den nationella frågans samband med statens struktur och för det tredje om den lokala självstyrelsen.

Vad republiken beträffar, så gjorde Engels denna fråga till det centrala i sin kritik mot förslaget till Erfurtprogrammet. Och om vi betänker vilken betydelse Erfurtprogrammet fått inom hela den internationella socialdemokratien, hur det blivit en förebild för hela Andra internationalen, så kan man utan överdrift säga att Engels här kritiserar opportunismen inom hela Andra internationalen.

"Förslagets politiska krav", skriver Engels, "lider av ett stort fel. *Det* som egentligen skulle ha sagts *saknas där*." (Engels' kursiv)

Och vidare klargörs att den tyska författningen egentligen är en kopia av den ärkereaktionära författningen av år 1850, att riksdagen blott är, som Wilhelm Liebknecht uttryckte det, "absolutismens fikonlöv" samt att det var en "uppenbar meningslöshet" att på grundval av en författning som legaliserar småstaterna och förbundet av tyska småstater vilja genomföra att "alla arbetsredskap görs till gemensam egendom".

"Det är dock farligt att vidröra detta ämne", tillägger Engels som alltför väl vet att det i Tyskland var omöjligt att i programmet legalt uppta kravet på republik. Men Engels vägrar att helt enkelt slå sig till ro med detta påtagliga skäl som "alla" nöjer sig med. Han fortsätter: "Och ändå måste man på ett eller annat sätt ta itu med saken. Hur nödvändigt detta är bevisas av den opportunism som just nu vinner insteg i en stor del av den socialdemokratiska pressen. Av fruktan för att socialistlagen kan förnyas och med tanke på allehanda förhastade uttalanden som gjordes medan denna lag gällde skall nu plötsligt det nuvarande lagliga tillståndet i Tyskland vara tillräckligt för att partiet skall kunna genomföra alla sina krav på fredlig väg ..."

Att de tyska socialdemokraterna drevs av fruktan för att undantagslagen kunde förnyas är ett grundläggande faktum som Engels skjuter i förgrunden. Han kallar det utan omsvep för opportunism och förklarar drömmarna om den ”fredliga” vägen vara fullständigt meningslösa just på grund av att ingen republik och ingen frihet existerade i Tyskland. Engels är tillräckligt försiktig för att inte binda sig händerna. Han erkänner att man i länder med republik eller mycket stor frihet ”kan tänka sig” (bara ”tänka sig”!) en fredlig utveckling till socialism. Men i Tyskland, upprepar han:

” . . . i Tyskland, där regeringen är nästan allsmäktig, där riksdagen och alla andra representativa organ saknar verklig makt, att i Tyskland proklamera någonting sådant – och det utan nödtvång – det innebär att ta fikonlövet från absolutismen och själv skylta dess nakenhet”.

Det är just vad de allra flesta officiella ledarna för det tyska socialdemokratiska partiet i själva verket gjort, vilket parti lagt Engels’ ovannämnda anvisningar ”till handlingarna”.

”En sådan politik kan i längden bara vilseleda det egna partiet. Man skjuter allmänna, abstrakta politiska frågor i förgrunden och skyler därigenom över de närmaste konkreta frågorna, de frågor som själva ställer sig på dagordningen vid de första större händelserna, vid första politiska kris. Vad annat kan i så fall bli följden än att partiet i det avgörande ögonblicket plötsligt står rådlöst, att oklarhet och oenighet råder om de avgörande punkterna därför att dessa punkter aldrig diskuterats ...

Detta bortglömmande av de stora grundläggande tankarna för de omedelbara dagsintressenas skull, denna strävan och traktan efter tillfälliga framgångar utan hänsyn till de framtida följderna, detta prisgivande av rörelsens framtid för dess nutid är kanske ’ärligt’ menade, men det är och förblir opportunism, den ’ärliga’ opportunismen är kanske den farligaste av alla ...

Om något står höjt över allt tvivel, så är det att vårt parti och arbetarklassen kan komma till makten endast under den demokratiska republikens form. Denna är rentav den specifika formen för proletariats diktatur, vilket redan den stora franska revolutionen har visat.”

Engels upprepar här med särskild åskådlighet den grundidé som likt en röd tråd går genom alla Marx’ verk, nämligen att den demokratiska republiken är den genaste tillfartsvägen till proletariats diktatur. En sådan republik leder nämligen, utan att på minsta sätt upphäva kapitalets värde och följaktligen ej heller massornas förtryck och klasskampen, oundvikligen till en sådan utvidgning, utveckling, exponering och skärpning av denna kamp att, så snart möjligheten att tillfredsställa de förtryckta massornas viktigaste intressen uppstår, denna möjlighet ofrånkomligen och uteslutande förverkligas i proletariats diktatur, i proletariats ledning av dessa massor. För hela Andra internationalen är också detta ett av marxismens ”glömda ord”, och denna glömska framträdde ovanligt klart i mensjevikpartiets historia under första halvåret av den ryska revolutionen 1917.

I frågan om en federativ republik i samband med befolkningens nationella sammansättning skrev Engels:

”Vad bör träda fram i stället [för det nuvarande Tyskland med dess reaktionära monarkiska författning och dess lika reaktionära uppdelning i småstater, en uppdelning som förevisar det specifika ”preusseriet” i stället för att låta dem upplösas i Tyskland som helhet]? Enligt min mening kan proletariats endast ha bruk för den enhetliga och odelbara republikens form. Den federativa republiken är ännu idag i det stora hela en nödvändighet inom Förenta staternas jätteområde, fast den redan börjar bli ett hinder i dess östra del. Den skulle utgöra ett framsteg i Storbritannien, där fyra nationer bor på de två öarna och där, trots ett parlament, redan nu tre olika lagsystem existerar sida vid sida. Den har för länge sedan blivit ett hinder i det lilla Schweiz och fördras där endast därför att Schweiz nöjer sig med att vara en rent passiv länk i det europeiska statssystemet. För Tyskland skulle ett federalistiskt förorschweizande betyda ett enormt steg bakåt. Två ting skiljer förbundsstaten från enhetsstaten: att varje enskild stat inom förbundet, varje kanton, har sin egen civil- och kriminallagstiftning och sitt eget rättegångsväsen samt vidare att bredvid folkrepresentationen existerar en delstaternas representation, vari varje kanton röstar som sådan, oavsett om den är stor eller liten.” I Tyskland bildar förbundsstaten övergången till en enhetsstat, och ”revolutionen uppifrån” av år 1866 och år 1870 bör man inte vrida tillbaka utan komplettera med en ”rörelse nedifrån”.

Engels är allt annat än likgiltig för statsformerna. Han försöker tvärtom med ytterlig noggrannhet analysera just övergångsformerna för att allt efter de konkreta historiska särigheterna i varje särskilt fall fastställa *från vad* och *till vad* den förhandenvarande formen utgör en övergång.

Från proletarietets och den proletära revolutionens ståndpunkt tar Engels liksom Marx parti för den demokratiska centralismen, den enhetliga och odelbara republiken. Den federativa republiken betraktar han antingen som ett undantag och ett hinder för utvecklingen eller som en övergång från monarki till en centralistisk republik och som ett ”steg framåt” under vissa speciella förhållanden. Och bland dessa speciella förhållanden framhävs den nationella frågan.

Hos Engels liksom hos Marx finner vi, trots deras skoningslösa kritik av småstatsväsendets reaktionära karaktär och att denna karaktär överskyls av den nationella frågan i vissa konkreta fall, ingenstädes ens den ringaste tendens att skjuta ifrån sig den nationella frågan, en tendens som de nederländska och polska marxisterna, vilka utgår från den helt berättigade kampen mot den småborgerligt snäva nationalismen i ”sina egna” små stater, ofta gör sig skyldiga till.

Till och med i Storbritannien, där de geografiska förhållandena, språkgemenskapen och många århundradens historia kunde tyckas ha ”klarat av” den nationella frågan inom landets mindre delområden, t o m där tar Engels hänsyn till det påtagliga faktum att den nationella frågan ännu inte är utagerad och erkänner därför den federativa republiken som ett ”steg framåt”. Detta innebär självfallet alls inte att han avstår från att kritisera den federativa republikens brister och från den mest energiska propaganda och kamp för den enhetliga, centralistiskt demokratiska republiken.

Men Engels uppfattar ingalunda den demokratiska centralismen på det byråkratiska sätt som detta begrepp används av de borgerliga och de småborgerliga ideologerna, anarkisterna inräknade bland de sistnämnda. Centralismen utesluter för Engels på intet sätt en sådan vidsträckt lokal självstyrelse som vid ett frivilligt hävdande av statens enhet från ”kommunernas” och distriktens sida ovillkorligen avlägsnar all byråkratism och allt ”kommenderande” uppifrån.

”Således en enhetlig republik”, skriver Engels när han utvecklar marxismens programmatiska åsikter om staten. ”Men inte i samma mening som den nuvarande franska republiken som endast är det 1798 grundade kejsardömet men utan kejsare. Från 1792 och till 1798 åtnjöt varje franskt departement, varje kommun [Gemeinde] fullständigt självstyre efter amerikanskt mönster, och det måste även vi ha. Hur självstyrelsen bör inrättas och hur man kan klara sig utan byråkrati, det har Amerika och den första franska republiken bevisat för oss, och Canada, Australien och de andra engelska kolonierna bevisar det än idag för oss. Och en sådan provinsial [distrikts-] och kommunal självstyrelse är vida friare än exempelvis den schweiziska federalismen, där visserligen kantonen är högst oavhängig i förhållande till förbundet [dvs till den federativa staten som helhet], men även oavhängig i förhållande till distrikt och kommunen. Kantonregeringarna utnämner distriktsståthållare och prefekter, något som är okänt i de engelskspråkiga länderna och som vi i framtiden vill på det hövligaste undanbe oss, liksom vi undanber oss preussiska lantråd och regeringsråd” (kommissarier, länsmän, guvernörer och överhuvudtaget alla uppifrån utnämnda ämbetsmän). I överensstämmelse härmed föreslår Engels att programpunkten om självstyrelse skall formuleras på följande sätt: ”Fullständig självstyrelse i provins [län eller distrikt], krets och kommun genom ämbetsmän, valda på grundval av allmän rösträtt. Avskaffande av alla av staten utnämnda lokala och provinsiala myndigheter.”

I den av Kerenskij och de övriga ”socialistiska” ministrarnas regering förbjudna *Pravda* (nr 68 för den 28 maj 1917) har jag redan haft tillfälle att påvisa, hur på denna punkt – och självfallet långt ifrån endast på denna punkt – våra pseudo-socialistiska representanter för en pseudorevolutionär pseudodemokrati gjort flagranta avvikelser *från demokratismen*. Det är begripligt att personer, som har bundit sig genom en ”koalition” med den imperialistiska bourgeoisin, slagit dövörat till för dessa påpekanden.

Det är ytterst viktigt att notera att Engels på grundval av fakta och med stöd av de mest klara exempel vederlägger den – särskilt inom den småborgerliga demokratin – synnerligen spridda fördomen, att den federativa republiken absolut skulle innebära mer frihet än den centralistiska. Det är fel. De fakta Engels anför om den centralistiska franska republiken 1792-98 och den schweiziska

federalistiska republiken vederlägger detta. Den verkligt demokratiska centralistiska republiken gav mer frihet än den federalistiska. Eller med andra ord: den största frihet för kommuner, distrikt osv som historien känner gavs av en *centralistisk* och inte av en federalistisk republik.

Detta faktum, liksom överhuvudtaget hela frågan om den federalistiska och den centralistiska republiken och den lokala självstyrelsen, har i vårt partis propaganda och agitation ägnats och ägnas fortfarande för litet uppmärksamhet.

5. Inledningen av år 1891 till Marx' inbördeskriget

I inledningen till tredje upplagan av Inbördeskriget i Frankrike – detta förord är daterat den 18 mars 1891 och trycktes först i tidskriften Die Neue Zeit – ger Engels, jämte en del intressanta randanmärkningar i frågor som hänger samman med förhållandet till staten en utomordentligt klar sammanfattning av kommunens lärdomar. Denna sammanfattning, fördjupad av hela erfarenheten från den tjugoårsperiod som skilde författaren från kommunen och speciellt riktad mot den i Tyskland spridda ”vidskepliga tron på staten”, kan med rätta kallas marxismens *sista ord* i den här behandlade frågan.

I Frankrike var arbetarna beväpnade efter varje revolution, noterar Engels. ”För borgarna, som stod vid statsrodret, var avvapningen av arbetarna därför den främsta bjudande plikten. Därför upptar de efter varje av arbetarna vunnna revolution en ny strid, som slutar med arbetarnas nederlag.”

Sammanfattningen av erfarenheterna från de borgerliga revolutionerna är lika kort som uttrycksfull. Sakens kärna – bland annat även i frågan om staten (*har den förtryckta klassen vapen?*) – har här framhävts på ett utmärkt sätt. De under den borgerliga ideologins inflytande stående professorerna och de småborgerliga demokraterna kringgår för det mesta just denna kärna. Under den ryska revolutionen 1917 utmärkte sig ”mensjeviken”, ”också marxisten” Tsereteli (en utmärkelse à la Cavaignac) med att skvallra ur skolan om denna de borgerliga revolutionernas hemlighet. I sitt ”historiska” tal den 11 juni råkade Tsereteli försäga sig om bourgeoisins beslutsamhet att avvapna Petrograds arbetare, varvid han naturligtvis utgav detta beslut som sitt eget och som en ”statsnödvändighet” överhuvudtaget!

Tseretelis historiska tal den 11 juni kommer naturligtvis för varje historiker som behandlar 1917 års revolution att utgöra en av de mest åskådliga illustrationerna till hur det av hr Tsereteli ledda blocket av socialistrevolutionärer och mensjeviker övergick på bourgeoisins sida *mot* det revolutionära proletariet.

En annan randanmärkning av Engels som också står i samband med frågan om staten gäller religionen. Det är känt att den tyska socialdemokratin, allt efter som den försumpades och blev mer opportunistisk, allt oftare nedsjönk till en kälkborgerlig vantolkning av den berömda formeln ”religionen förklaras vara en privat angelägenhet”. Denna formel uttolkades nämligen så att religionsfrågan är en privatsak *även för* det revolutionära proletariets *parti!!* Just mot detta fullständiga förräderi mot proletariets revolutionära program var det som Engels opponerade sig. Han iakttog 1891 endast *ytterst svaga* tecken till opportunism inom sitt parti och uttalade sig därför synnerligen försiktigt:

”Liksom det i kommunen satt nästan bara arbetare eller erkända arbetarrepresentanter så bar kommunens beslut en avgjort proletär karaktär. Antingen utfärdade den sådana reformer som den republikanska bourgeoisin av ren feghet underlåtit att befatta sig med, men som bildade en nödvändig grundval för arbetarnas handlingsfrihet, såsom exempelvis genomförandet av parollen att religionen är en privatsak *i förhållande till staten*. Eller också fattade den beslut direkt i arbetarklassens intressen och delvis djupt ingripande i den gamla samhällsordningen ...”

Engels underströk avsiktligt orden ”i förhållande till staten” för att träffa den ömma punkten hos den tyska opportunisten som förklarade religionen för privatsak *i förhållande till partiet* och på så sätt förnedrade det revolutionära proletariets parti till den banalaste ”fritänkar”-kälkborgerlighet,

som är beredd att gå med på ett konfessionslöst tillstånd men fransäger sig uppgiften att *som parti* bekämpa det religiösa opiet som fördummar folket.

Den tyska socialdemokratins framtida historiker som söker spåra rötterna till dess skymfliga sammanbrott 1914 kommer att finna rätt mycket av intresse i denna fråga – från de undvikande artikeluttalanden som gjordes av Kautsky, partiets ideologiske ledare, och som öppnade dörren på vid gavel för opportunismen och till partiets inställning till "Los-von-der-Kirche-Bewegung" (rörelsen för avskiljande från kyrkan) år 1913.

Men låt oss övergå till hur Engels tjugo år efter kommunen sammanfattade dess lärdomar för det kämpande proletariatet.

Följande lärdomar ställde Engels i förgrunden:

"Just den hittillsvarande centraliserade regeringens undertryckande maktorgan, armé, politisk polis, byråkrati, som Napoleon skapat 1798 och som sedan varje regering övertagit som ett välkommet redskap och utnyttjat mot sina motståndare, just denna makt skulle falla överallt så som den redan hade fallit i Paris.

Kommunen måste genast från första början erkänna att arbetarklassen, sedan den en gång kommit till makten, inte kunde regera i fortsättningen med det gamla statsmaskineriet, att denna arbetarklass, för att inte gå förlustig sin egen nyss erövrade maktställning, å ena sidan måste undanröja hela det gamla mot den själv utnyttjade förtryckarmaskineriet, men å andra sidan måste säkerställa sig mot sina egna förtroendemän och ämbetsmän genom att förklara dessa undantagslöst och vid vilken tidpunkt som helst avsättliga."

Engels betonar gång på gång att staten inte bara i en monarki utan *även i en demokratisk republik* förblir stat, dvs bibehåller sitt viktigaste utmärkande drag: att förvandla ämbetsmännen, "samhällets tjänare", dess organ, till dess *herrar*.

"Emot denna i alla hittills bestående stater oundgängliga förvandling av staten och statsorganen från samhällets tjänare till samhällets herrar använde kommunen två ofelbara medel. För det första besatte den alla poster inom administration, rättskipning och undervisning genom val med allmän rösträtt för alla de därav berörda och detta med möjlighet för samma väljare att när som helst återkalla de valda. Och för det andra betalade den för alla platser, höga som låga, blott den lön som andra arbetare erhöll. Den högsta lön som den överhuvud betalade var 6 000 francs.* Därmed hade man satt ett säkert lås för karriärism och lycksökeri, även om man bortser från de bundna mandat som de delegerade i representantförsamlingarna dessutom erhöll på köpet."

Engels närmar sig här den intressanta gräns, där den konsekventa demokratin dels *förvandlas* till socialism, dels *kräver* socialism. Ty för att avskaffa staten är det nödvändigt att förvandla stats-tjänstens funktioner till sådana enkla kontroll- och registreringsoperationer som är tillgängliga för och kan handhas av befolkningens stora flertal och längre fram av befolkningen i dess helhet. En total eliminering av karriärismen kräver att en icke inbringande "hederspost" i statens tjänst *inte* skall kunna tjäna som språngbräda till lukrativa poster i banker och aktiebolag, vilket *ständigt* är fallet i alla kapitalistiska länder, även de friaste.

Men Engels begår inte det fel som en del marxister gör sig skyldiga till exempelvis i frågan om nationernas självbestämmanderätt när de säger, att den är omöjlig under kapitalismen och överflödigt under socialismen. Ett dylikt föregivet skarpsinnigt men i själva verket oriktigt resonemang skulle kunna föras beträffande *vilken som helst* demokratisk institution, bl a i fråga om ämbetsmännens blygsamma löner, ty under kapitalismen är en fullständigt konsekvent demokrati omöjlig och under socialismen kommer varje demokrati att *dö bort*.

* Nominellt utgör detta omkring 2 400 rubel och efter nuvarande kurs cirka 6 000 rubel. Det är absolut oförlåtligt att handla såsom de bolsjeviker, som exempelvis i stadsdumorna föreslår en lön på 9 000 rubel i stället för att rekommendera att det för hela statens vidkommande införs en maximilön på 6 000 rubel – vilket är en tillräcklig summa".

Detta är en sofism i stil med det gamla skämtet huruvida en man blir skallig ifall han förlorar ett hårstrå till.

Demokratins *fullständiga* utveckling, sökandet efter *formerna* för denna utveckling, deras prövning i *praktiken* osv – allt detta är en av uppgifterna i kampen för den sociala revolutionen. Tagen för sig ger ingen demokratism socialism, men i det praktiska livet kommer demokratismen aldrig att ”tas för sig” utan kommer att ”tas tillsammans” med andra företeelser. Den kommer även att påverka ekonomin, främja *dess* omdaning och påverkas av den ekonomiska utvecklingen osv. Sådan är den levande historiens dialektik.

Engels fortsätter:

”Denna sprängning av den hittillsvarande statsmakten och dess ersättande med en ny sant demokratisk sådan är utförligt skildrad i tredje avsnittet av denna bok. Men det var nödvändigt att här än en gång i korthet ingå på några drag hos densamma, emedan just i Tyskland kolartron på staten har fortplantat sig från filosofin till bourgeoisins allmänna medvetande och även till mången arbetare. Enligt den filosofiska föreställningen är staten ‘idens förverkligande’ eller det till filosofspråk översatta gudsriket på jorden, det område, inom vilket den eviga sanningen och rättvisan förverkligas eller skall förverkligas. Och därav följer så en vidskeplig vördnad för staten och allt som sammanhänger med staten, och denna vördnad inställer sig så mycket lättare som man från barnsben har vant sig vid inbillningen att de för hela samhället gemensamma affärerna och intressena inte kunde skötas på annat sätt än de hittills skötts, nämligen genom staten och dess välbeställda myndigheter. Och man tror sig ha tagit ett alldeles vådligt djävligt steg när man frigjort sig från tron på den ärftliga monarkin och i stället svär på den demokratiska republiken. Men i verkligheten är staten ingenting annat än en maskin för att den ena klassen skall kunna förtrycka den andra och det inte mindre i den demokratiska republiken än i monarkin. Och i bästa fall är det ett ont som det i kampen om klassherraväldet segrande proletariet får i arv och vars sämsta sidor det, lika litet som kommunen, kan låta bli att så snart som möjligt beskära, till dess att ett under nya fria samhällsförhållanden uppväxt släkte skall bli i stånd att kasta av sig hela klen statliga bråten.”

Engels manade tyskarna att, ifall monarkin ersattes med republik, inte glömma bort socialismens grundvalar beträffande staten överhuvudtaget. Hans varningar låter nu som en direkt läxa åt herrar av typen Tsereteli och Tjernov, vilka i sin ”koalitions”-praxis ådagalagt vidskeplig tro på staten och vidskeplig vördnad för den!

Ytterligare två anmärkningar: 1. Om Engels säger, att staten i en demokratisk republik ”inte mindre” än i en monarki förblir ”en maskin för att den ena klassen skall kunna förtrycka den andra”, så innebär detta ingalunda att förtryckets *form* inte skulle spela någon roll för proletariet, vilket vissa anarkister ”lär”. En vidare, friare, öppnare *form* för klasskampen och klassförtrycket bereder proletariet en väldig lättnad i kampen för klassernas avskaffande överhuvudtaget.

2. Varför endast en ny generation blir i stånd att helt kasta bort hela den statliga bråten – denna fråga hänger samman med frågan om demokratins övervinnande, till vilken vi nu övergår.

6. Engels om demokratins övervinnande

Engels fick anledning att uttala sig härom i samband med frågan om den *vetenskapliga* oriktigheten i benämningen ”socialdemokrat”.

I förordet till en utgåva av hans artiklar från 1870-talet om olika ämnen av övervägande ”internationellt” innehåll (Internationales aus dem ”Volksstaat” *), daterat den 3 januari 1894, dvs skrivet ett och ett halvt år före Engels’ död, skrev han att i alla artiklar begagnas ordet ”kommunist” och inte ”socialdemokrat”, därför att det på den tiden var proudhonisterna i Frankrike och lassalleanerna i Tyskland som kallade sig socialdemokrater.

”För Marx och mig”, fortsätter Engels, ”var det därför absolut omöjligt att välja ett så tånjbart uttryck för att beteckna vår speciella ståndpunkt. Nu är förhållandet annorlunda och detta ord [”socialdemokrat”] må passera, hur opassande det än förblir för ett parti, vars ekonomiska program inte bara är allmänt

* Internationellt ur Folkstaten – Red

socialistiskt utan direkt kommunistiskt och vars yttersta politiska slutmål är att övervinna hela staten, följaktligen också demokratin. De *verkliga* [kursiv av Engels] politiska partiernas namn motsvarar dem emellertid aldrig fullständigt; partiet utvecklar sig men namnet kvarstår.”

Dialektikern Engels förblir dialektiken trogen intill slutet av sina dagar. Marx och jag, säger han, hade ett utmärkt, vetenskapligt exakt namn för partiet, men vi hade inget verkligt, dvs massomfattande proletärt parti. Nu (i slutet av 1800-talet) finns det ett verkligt parti, men dess namn är vetenskapligt oriktigt. Det gör ingenting, ”det må passera”, bara partiet *utvecklas*, bara inte namnets vetenskapliga inexakthet döljs för partiet och hindrar partiet att utvecklas i rätt riktning!

Någon gycklare skulle kanske vilja trösta också oss bolsjeviker på Engels’ vis: vi har ett verkligt parti som utvecklar sig förträffligt, må då även ett så meningslöst och oformligt ord som ”bolsjevik” passera, vilket endast är ett uttryck för den rent tillfälliga omständigheten att vi hade majoritet på kongressen i Bryssel och London år 1903 ... Nu när republikanernas och den ”revolutionära” kälkborgerliga demokratins förföljelser mot vårt parti i juli och augusti gjort ordet ”bolsjevik” så aktat bland hela folket, när dessa förföljelser dessutom inneburit ett så väldigt historiskt steg framåt för vårt parti i dess *verkliga* utveckling, kanske även jag tvekar om mitt förslag i april att vårt partis namn skall ändras. Kanske skulle jag nu föreslå mina kamrater en ”kompromiss”: att kalla oss kommunistiska partiet men inom parentes behålla ordet bolsjevikerna ...

Men frågan om partiets namn är ojämförligt mindre viktig än frågan om det revolutionära proletariats inställning till staten.

I gängse resonemang om staten begås ständigt ett fel, som Engels här varnar för och som vi tidigare i förbigående berört. Man glömmer nämligen ständigt att statens avskaffande även innebär demokratins avskaffande, att statens bortdöende innebär demokratins bortdöende.

Vid första anblicken förefaller ett sådant påstående ytterst egendomligt och obegripligt. Somliga kanske rentav börjar frukta, att vi förväntar upprättandet av ett samhällsskick där man inte kommer att följa principen att minoriteten skall underordna sig majoriteten, ty med demokrati förstås ju just ett erkännande av denna princip.

Nej. Demokrati är *inte* identisk med att minoriteten skall underordna sig majoriteten. Demokrati är en *stat* som erkänner minoritetens underordnande under majoriteten, dvs en organisation varmed en klass systematiskt utövar *våld* mot en annan, varmed en del av befolkningen utövar *våld* mot en annan del.

Vi ställer som vårt slutmål att avskaffa staten, dvs att avskaffa varje organiserat och systematiskt våld, allt våld mot människor överhuvudtaget. Vi förväntar inte upprättandet av en samhällsordning där man inte följer principen att minoriteten skall underordna sig majoriteten. Men i vår strävan till socialism är vi övertygade om att den kommer att utvecklas till kommunism, och i samband därmed kommer varje nödvändighet att utöva våld mot människor överhuvudtaget, varje nödvändighet att *underordna* en människa under en annan, en del av befolkningen under en annan del att försvinna. Ty människorna kommer att *vänja sig* att *utan våld* och *utan underordnande* iaktta de elementära villkoren för en samhällsgemenskap.

Just för att understryka detta vaneelement talar Engels om att en ny *generation* som vuxit upp ”under nya fria samhällsförhållanden ... skall bli i stånd att kasta av sig hela den statliga bråten” – allt statsväsen, även det demokratiskt republikanska.

För att klargöra detta krävs en analys av de ekonomiska grunderna för statens bortdöende.

Kapitel V. De ekonomiska grunderna för statens bortdöende

Grundligast har denna fråga klarlagts av Marx i hans Kritik av Gothaprogrammet (i brevet till Bracke av den 5 maj 1875, publicerat först år 1891 i Die Neue Zeit, IX, I och utgivet på ryska i en sårupplaga). Den polemiska delen av detta utmärkta arbete, som består av kritik mot

lassalleanismen, har så att säga överskuggat dess positiva del, nämligen analysen av sammanhanget mellan kommunismens utveckling och statens bortdöende.

1. Marx' frågeställning

Vid en yttlig jämförelse mellan Marx' brev till Bracke den 5 maj 1875 och det ovan behandlade brevet från Engels till Bebel den 28 mars 1875 kan det förefalla som om Marx i vida högre grad än Engels vore "statsanhängare", som om skillnaden mellan de båda författarnas åsikter om staten vore mycket betydande.

Engels föreslår Bebel att överhuvudtaget upphöra med pratet om staten, att fullständigt avlägsna ordet stat ur programmet och ersätta det med ordet "samfund". Engels förklarar rentav att kommunen inte längre var en stat i egentlig mening. Marx åter talar t o m om "det kommunistiska samhällets blivande statsväsen", dvs tycks erkänna att staten är nödvändig t o m under kommunismen.

En sådan uppfattning vore dock grundfalsk. En närmare granskning visar att Marx' och Engels' åsikter om staten och dess *bortdöende* helt sammanfaller, och Marx' anförda uttryck gäller just detta *bortdöende* statsväsen.

Det är klart att det inte kan vara tal om att fixera ögonblicket för detta *framtida* "bortdöende", framför allt som det självfallet blir en långvarig process. Den skenbara skillnaden mellan Marx och Engels förklaras av de olika tema som de upptog till behandling, de skilda uppgifter de ställde sig. Engels hade tagit till uppgift att åskådligt, skarpt och i grova drag visa Bebel hela meningslösheten i de gängse fördomarna om staten (vilka i icke ringa grad delades av Lassalle). Marx berör endast i förbigående *denna* fråga eftersom han intresserar sig för ett annat tema: det kommunistiska samhällets *utveckling*.

Hela Marx' teori är en tillämpning av utvecklingsteorin – i dess mest konsekventa, fullständiga, genomtänkta och innehållsrika form – på den moderna kapitalismen. Det är naturligt att Marx ställdes inför frågan om denna teoris tillämpning även på kapitalismens *förestående* sammanbrott och på den *framtida* kommunismens *framtida* utveckling.

På grundval av vilka *fakta* kan man då ställa frågan om den framtida kommunismens framtida utveckling?

På grundval av att den blivande kommunismen *framgår* ur kapitalismen, historiskt utvecklar sig ur kapitalismen, utgör resultatet av en sådan samhällskrafts verkningar vilken *alstrats* av kapitalismen. Marx försöker inte ett ögonblick att konstruera utopier, att sysselsätta sig med fåfänga gissningar rörande ting som ingen kan känna till. Marx ställer frågan om kommunismen liksom en naturforskare skulle ställa frågan om utvecklingen av t ex en ny biologisk art, om vilken man vet att den uppkommit på ett visst sätt och förändras i en bestämd riktning.

Marx sopar framför allt bort den oreda som Gothaprogrammet åstadkommit i frågan om förhållandet mellan staten och samhället.

"'Det nuvarande samhället' ", skriver han, "är det kapitalistiska samhälle, som existerar i alla kulturländer, mer eller mindre fritt från medeltida beståndsdelar, mer eller mindre modifierat genom varje lands speciella historiska utveckling, mer eller mindre utvecklade. Den 'nuvarande staten' däremot växlar med gränserna. Den är en annan i preussisk-tyska riket än i Schweiz, en annan i England än i Förenta Staterna. 'Den nuvarande staten' är alltså en fiktion.

De olika kulturländernas olika stater har dock alla trots sin brokiga formriktighet det gemensamt, att de står på det moderna borgerliga samhällets grund, blott den ena mer, den andra mindre kapitalistiskt utvecklad. De har därför också vissa väsentliga karaktärsdrag gemensamt. I denna mening kan man tala om det 'nuvarande statsväsendet', till skillnad från framtiden, då dess nuvarande rot, det borgerliga samhället, dött bort.

Man frågar sig så: vilken omvandling kommer statsväsendet att undergå i ett kommunistiskt samhälle? Med andra ord: vilka samhällseliga funktioner, analoga med de nuvarande statsfunktionerna, kommer att bli kvar där? Denna fråga kan blott besvaras vetenskapligt, och man kommer inte problemet ett tuppfjät närmare, om man så på tusen sätt kombinerar ordet folk med ordet stat ...”

Sedan Marx på detta sätt förhånat allt prat om ”folkstaten” formulerar han problemet och kommer liksom med en varning om att man för att söka finna ett vetenskapligt svar på frågan måste röra sig med endast absolut vetenskapligt fastställda fakta.

Det första som fullständigt exakt fastställts av hela utvecklingsteorin, av hela vetenskapen överhuvudtaget – och som utopisterna glömde bort och som de nuvarande opportunisterna, vilka fruktar den socialistiska revolutionen, också glömmar – är att det historiskt sett utan tvivel måste finnas ett särskilt stadium eller en särskild etapp för *övergången* från kapitalism till kommunism.

2. Övergången från kapitalism till kommunism

”Mellan det kapitalistiska och det kommunistiska samhället”, fortsätter Marx, ”ligger den period då det ena revolutionärt omvandlas i det andra. Därtill svarar också en politisk övergångsperiod, vars stat inte kan vara någonting annat än *proletariatets revolutionära diktatur*.”

Marx bygger denna slutsats på en analys av den roll som proletariatet spelar i det nutida kapitalistiska samhället, på fakta om detta samhälles utveckling och om oförsonligheten i proletariatets och bourgeoisins motsatta intressen.

Förr ställdes frågan så: proletariatet måste för att nå sin frigörelse störta bourgeoisin, erövra den politiska makten och upprätta sin revolutionära diktatur.

Nu ställs frågan något annorlunda: övergången från det kapitalistiska samhället, som utvecklar sig i riktning mot kommunism, till det kommunistiska samhället är omöjlig utan en ”politisk övergångsperiod”, och under denna period kan staten endast vara proletariatets revolutionära diktatur.

Hur förhåller sig denna diktatur till demokratin?

Vi har sett att Kommunistiska manifestet helt enkelt ställer två begrepp jämsides: ”proletariatets organisering till härskande klass” och ”erövringen av demokratin”. På basis av allt som ovan sagts är det möjligt att exaktare fastställa hur demokratin förändras under övergången från kapitalism till kommunism.

Inom det kapitalistiska samhället finner vi, förutsatt att detta samhälle utvecklas under så gynnsamma förhållanden som möjligt, en mer eller mindre fullständig demokratisering i den demokratiska republiken. Men denna demokratisering är alltid inpressad i den kapitalistiska utsugningens snäva ram och förblir därför i själva verket en demokratisering för minoriteten, en demokratisering endast för de besuttna klasserna, endast för de rika. Det kapitalistiska samhällets frihet förblir alltid ungefär densamma som friheten var i de forngrekiska republikerna: en frihet för slavägarna. De nutida löneslavarna förblir i kraft av den kapitalistiska utsugningens villkor till den grad nedtryckta av nöd och elände, att de ”har annat att tänka på än demokrati och politik”, att befolkningsflertalet under händelsernas vanliga, fredliga förlopp är utestängt från deltagande i det offentliga och politiska livet.

Riktigheten av detta påstående bekräftas kanske klarast av Tyskland just därför att den konstitutionella legaliteten i denna stat hållit sig kvar förvånansvärt länge och stabilt, i nästan ett halvsekel (1871-1914), och att socialdemokratin förstått att under denna tid göra långt mer än i andra länder för att ”utnyttja legaliteten” och organisera en så stor del av arbetarna i ett politiskt parti som ingen annanstans i världen.

Hur stor är då denna del av de politiskt medvetna och verksamma löneslavarna, den största som kunnat iakttagas i det kapitalistiska samhället? En miljon medlemmar i socialdemokratiska partiet – av 15 miljoner lönarbetare! Tre miljoner fackligt organiserade – av 15 miljoner!

Demokrati för en obetydlig minoritet, demokrati för de rika – sådan är demokratismen i det kapitalistiska samhället. Om man närmare betraktar den kapitalistiska demokratis mekanism, så kan man överallt och allestädes, såväl i rösträttens ”små” – föregivet små – detaljer (bofasthetscensus, kvinnornas uteslutning osv) som i de representativa institutionernas teknik, i de faktiska hindren för mötesfriheten (de offentliga byggnaderna är inte till för ”tiggare”!), i dagspressens rent kapitalistiska organisation osv, osv, spåra inskränkning efter inskränkning av demokratismen. Dessa inskränkningar, undantagsstadganden, uteslutanden och hinder för de fattiga förefaller små, i synnerhet för den som själv aldrig känt någon nöd, som inte kommit i beröring med tillvaron för de förtryckta klasserna i deras massa (och så är det med nio tiondelar, om ej med nittionio hundradelar av alla borgerliga publicister och politiker) – men alla dessa inskränkningar tillsammans utesluter och utstötter de fattiga från politiken, från aktivt deltagande i demokratin.

Marx har utomordentligt väl fattat detta den kapitalistiska demokratis *väsen* när han i sin analys av kommunens erfarenheter sade: man tillåter de förtryckta att med några års mellanrum avgöra, vilken medlem av den härskande klassen som i parlamentet skall företräda och förtrampa dem!

Men från denna kapitalistiska demokrati – som oundvikligen är snäv och i förtäckt form stöter bort de fattiga och därför är alltigenom hycklande och lögnaktig – går utvecklingen inte enkelt, direkt och friktionsfritt framåt ”mot allt större och större demokrati”, som de liberala professorerna och småborgerliga opportunisterna framställer saken. Nej. Utvecklingen framåt, dvs till kommunism, går via proletariats diktatur och kan inte gå någon annan väg, ty de kapitalistiska utsugarnas *motstånd* kan inte *krossas* av någon annan eller på något annat sätt.

Men proletariats diktatur, dvs organiseringen av de förtrycktas förtrupp till härskande klass för att kuva förtryckarna, kan inte blott och bart resultera i en utvidgning av demokratin. *Jämsides* med en väldig utvidgning av demokratismen, som *för första gången* blir en demokrati för de fattiga, en demokrati för folket och inte för de rika, medför proletariats diktatur en rad frihetsinskränkningar för förtryckarna, utsugarna, kapitalisterna. Dem måste vi undertrycka för att befria mänskligheten från löneslaveriet, deras motstånd måste brytas med våld – och det är klart att där det finns förtryck och våld, där råder inte frihet eller demokrati.

Engels har på ett utmärkt sätt uttryckt detta i brevet till Bebel, där han som läsaren minns sade att ”... så länge proletariatet ännu behöver staten, behöver det den inte i frihetens intresse utan för att kuva sina motståndare, och så snart det kan bli tal om frihet, upphör staten som sådan att finnas till”.

Demokrati för folkets överväldigande flertal och undertryckande av folkets exploatörer och förtryckare med våld, dvs deras uteslutande ur demokratin – det är den förändring som kännetecknar demokratin under *övergången* från kapitalism till kommunism.

Först i det kommunistiska samhället, när kapitalisternas motstånd redan definitivt brutits, när kapitalisterna försvunnit, när det inte finns några klasser (dvs ingen skillnad mellan samhällsmedlemmarna i deras förhållande till de samhällsliga produktionsmedlen) – *först* då ”upphör staten att finnas till och *kan det bli tal om frihet*”. Först då blir en verkligt fullständig demokrati utan några som helst undantag möjlig och förverkligad. Och först då börjar demokratin att *dö bort* på grund av den enkla omständigheten att människorna, befriade från det kapitalistiska slaveriet, från den kapitalistiska utsugningens otaliga fador, brutaliteter, orimligheter och vidrigheter, så småningom kommer *att vänja sig* att iaktta de elementära, under århundraden kända, årtusenden igenom i alla föreskrifter upprepade reglerna för samliv, att iaktta dem utan våld, utan tvång, utan underkastelse, *utan den speciella apparat* för tvång som kallas stat.

Uttrycket ”staten *dör bort*” är mycket lyckligt valt eftersom det pekar både på att processen försigår gradvis och på att den är spontan. Endast vanan kan och kommer otvivelaktigt att få sådan verkan, ty runt omkring oss kan vi miljontals gånger iaktta hur lätt människorna vänjer sig att efterleva de för dem nödvändiga reglerna för samliv om ingen utsugning förekommer, om det inte finns någonting som framkallar harm, protest och revolt och som gör *undertryckandet* nödvändigt.

Alltså: i det kapitalistiska samhället har vi en beskuren, förkrympt och falsk demokrati, en demokrati endast för de rika, för en minoritet. Proletariatets diktatur, övergångsperioden till kommunism, kommer att för första gången medföra en demokrati för folket, för majoriteten, medan det samtidigt blir nödvändigt att undertrycka minoriteten, utsugarna. Endast kommunismen är i stånd att ge en verkligt fullständig demokrati, och ju fullständigare den blir, desto fortare kommer den att bli överflödig och att dö bort av sig själv.

Med andra ord: under kapitalismen har vi en stat i ordets egentliga mening, ett speciellt maskineri för den ena klassens förtryck mot den andra och till på köpet för minoritetens förtryck mot majoriteten. Det är uppenbart att för att utsugarminoriteten systematiskt skall kunna förtrycka den utsugda majoriteten måste förtrycket vara ytterligt hårt och grymt, måste det flyta strömmar av blod, genom vilka mänskligheten vandrar sin väg under slaveri, livegenskap och lönarbete.

Vidare: vid *övergången* från kapitalism till kommunism är förtrycket *fortfarande* nödvändigt, men nu är det den utsugda majoriteten som förtrycker utsugarminoriteten. *Fortfarande* behövs en speciell apparat, ett särskilt maskineri för förtrycket, ”staten”. Men den är nu en övergångsstat, den är inte längre en stat i ordets egentliga mening, ty när utsugarminoriteten undertrycks av majoriteten, av *gårdagens* löneslavar, är det så jämförelsevis lätt, enkel och naturlig sak att den kommer att kosta långt mindre blod än kuvandet av slavarnas, de livegnas och lönarbetarnas uppror och ställa sig betydligt billigare för mänskligheten. Och den är förenlig med att demokratin utsträcks till en så överväldigande majoritet av befolkningen att behovet av ett *speciellt* förtrycksmaskineri börjar försvinna. Utsugarna behöver självfallet det mest komplicerade maskineri för att undertrycka folket, men *folket* kan undertrycka utsugarna även med ett ytterst enkelt ”maskineri”, så gott som utan ”maskineri”, utan någon speciell apparat, endast genom de *beväpnade massornas organisation* (i stil med arbetar- och soldatdeputerades sovjetter vill vi i förväg anmärka).

Slutligen: endast kommunismen gör staten fullständigt obehövlig, ty då finns *ingen* att förtrycka – ordet ”ingen” taget i betydelsen av *klass*, i betydelsen av systematisk kamp mot en viss del av befolkningen. Vi är inte utopister och förnekar inte alls möjligheten och oundvikligheten av excesser från *enskilda personers* sida lika litet som nödvändigheten att undertrycka *sådana* excesser. Men för det första fordrar inte detta ett speciellt maskineri, en speciell undertrycksapparat; det kommer att utföras av det beväpnade folket självt lika enkelt och lätt som en skara civiliserade människor även inom det nuvarande samhället skiljer två slagskämpar åt eller förhindrar övervåld mot en kvinna. Och för det andra vet vi att den sociala grundorsaken till excesser, till brott mot reglerna för samlivet, är utsugningen av massorna, deras nöd och elände. I och med att denna grundorsak avlägsnas börjar excesserna oundvikligen att ”*dö bort*”. Vi vet inte hur snabbt och i vilken följd, men vi vet att de kommer att dö bort. I och med att de dör bort, kommer även staten att *dö bort*.

Utan att hemfalla åt utopier fastställde Marx mera detaljerat det som är möjligt att fastställa *nu* rörande denna framtid, nämligen skillnaden mellan det kommunistiska samhällets lägre och högre fas (stadium, etapp).

3. Det kommunistiska samhällets första fas

I kritiken av Gothaprogrammet vederlägger Marx i detalj den lassalleanska idén att arbetaren under socialismen skulle komma att erhålla den ”obeskurna” eller ”fullständiga arbetsavkastningen”. Marx visar att man från hela samhällets sammanlagda samhälleliga arbete måste dra av såväl en reservfond som en fond för produktionsutvidgning, för ersättning av ”slitna” maskiner osv, och dessutom från konsumtionsvarorna en fond för förvaltningskostnader, för skolor, sjukhus, ålderdomshem osv.

I stället för Lassalles dimmiga och oklara allmänna fras (”den fullständiga arbetsavkastningen åt arbetaren”) ger Marx en nykter värdering av hur det socialistiska samhället blir tvunget att sköta sina affärer. Marx analyserar *konkret* livsvillkoren för ett sådant samhälle, där kapitalismen inte kommer att existera, och säger:

”Det som vi här har att göra med [vid analysen av arbetarpartiets program] är inte ett kommunistiskt samhälle som *utvecklats* på sin egen grundval utan tvärtom ett som *framgår* just ur det kapitalistiska samhället och som alltså i varje avseende, ekonomiskt, moraliskt, andligt, ännu bär märkena efter det gamla samhället, ur vars sköte det växer fram.”

Det kommunistiska samhälle som just trätt fram i dagsljuset ur kapitalismens sköte, som i alla hänseenden är märkt av det gamla samhället kallar Marx för det kommunistiska samhällets ”första” eller lägre fas.

Produktionsmedlen har redan upphört att vara enskilda personers privategendom. Produktionsmedlen tillhör hela samhället. Varje samhällsmedlem utför en viss del av det samhälleligt nödvändiga arbetet och erhåller ett intyg från samhället om den mängd arbete han utfört. Enligt detta intyg får han en motsvarande kvantitet produkter ur de samhälleliga konsumtionsvarulagren. Med avdrag för den arbetsmängd som går till den samhälleliga fonden erhåller varje arbetare följaktligen av samhället lika mycket som han gett det.

Det råder, kan det tyckas, ”jämlighet”.

Men då Lassalle med dessa samhällsförhållanden för ögonen (vilka vanligen kallas socialism och av Marx kallas kommunismens första fas) säger att detta är ”en rättvis fördelning”, att detta är ”allas lika rätt till lika avkastning”, så har Lassalle fel. Marx klargör dennes fel.

”Lika rätt”, säger Marx, föreligger verkligen här, men detta är *ännu* ”borgerlig rätt”, vilken liksom varje rätt *förutsätter olikhet*. Varje rätt innebär tillämpning av *lika* måttstock på *olika* människor, vilka i verkligheten är olika, inte lika varandra och därför är ”den lika rätten” en kränkning av likheten och en orättvisa. Envar som fullgjort samma mängd samhälleligt arbete som en annan erhåller verkligen lika stor andel av samhällsprodukten (efter angivna avdrag).

Men de enskilda människorna är inte lika, en är starkare, en annan svagare, en är gift, en annan inte, en har flera barn, en annan färre osv.

”Vid lika arbetsprestation och därmed lika andel i den samhälleliga konsumtionsfonden får”, sammanfattar Marx, ”sålunda den ena faktiskt mer än den andra, är den ena rikare än den andra osv. För att undgå alla dessa missförhållanden borde rätten, i stället för att vara lika, vara olika.”

Rättvisa och likhet kan följaktligen kommunismens första fas ännu inte medföra: skillnader i fråga om rikedom, orättvisa skillnader, kommer att finnas kvar, men den ena människans *utsugning* av den andra kommer att vara omöjlig, ty det blir omöjligt att tillägna sig *produktionsmedlen*, fabrikerna, maskinerna, jorden osv som privategendom. När Marx slår sönder Lassalles småborgerligt oklara fras om ”likhet” och ”rättvisa” i *allmänhet*, visar han *utvecklingsgången* i det kommunistiska samhället, som är *nödgat* att till en början avskaffa endast den ”orättvisan”, att enskilda personer tillägnat sig produktionsmedlen, och som *inte är i stånd* att genast avskaffa även den fortsatta orättvisan, som består i att konsumtionsvarorna fördelas ”efter arbete” (och inte efter behov).

Vulgärekonomerna, inklusive de borgerliga professorerna och bland dem ”vår egen” Tugan, förebrår ständigt socialisterna att de glömmet människornas olikhet och ”drömmer” om att upphäva denna olikhet. En sådan förebråelse bevisar, som vi ser, endast den ytterliga okunnigheten hos hrr borgerliga ideologer.

Marx tar inte bara på det noggrannaste sätt hänsyn till människornas oundvikliga olikhet, han tar också hänsyn till att enbart övergången av produktionsmedlen i hela samhällets gemensamma ägo (”socialism” i ordets vanliga bemärkelse) *inte upphäver* fördelningsbristerna och olikheten inom den ”borgerliga rätten” som *fortsätter att härskas* eftersom produkterna delas ”efter arbete”.

”Men dessa missförhållanden är”, fortsätter Marx, ”oundvikliga under det kommunistiska samhällets första fas, sådant detta efter långa födslovåndor framgått just ur det kapitalistiska samhället. Rätten kan aldrig stå högre än samhällets ekonomiska utformning och den därav betingade kulturutvecklingen ...”

Under det kommunistiska samhällets första fas (som vanligen kallas socialism) upphävs sålunda "den borgerliga rätten" *inte* helt utan endast delvis, endast efter graden av den redan uppnådda ekonomiska omvälvningen, dvs endast i fråga om produktionsmedlen. "Den borgerliga rätten" erkänner dem som enskilda personers privategendom. Socialismen gör dem till *gemensam* egendom. *Så till vida* – och endast så till vida – bortfaller "den borgerliga rätten".

Men den kvarstår likväl till sin andra del, blir kvar som regulator (bestämmande faktor) av produkternas och arbetets fördelning bland samhällsmedlemmarna. "Den som inte arbetar skall heller inte äta", denna socialistiska princip har *redan* förverkligats. "Lika mängd produkter för lika mängd arbete" – även denna socialistiska princip är *redan* förverkligad. Men detta är ännu inte kommunism och detta upphäver ännu inte "den borgerliga rätten" som ger olika personer lika mängd produkter för olika (faktiskt olika) mängd arbete.

Detta är ett "missförhållande" säger Marx, men det är oundvikligt under kommunismens första fas. Utan att hemfalla åt utopism kan man nämligen inte tänka sig att människorna så snart de störtat kapitalismen omedelbart lär sig arbeta för samhället *utan några rättsnormer*, och kapitalismens upphävande ger *inte heller genast* de ekonomiska förutsättningarna för en *sådan* förändring.

Men andra normer än "den borgerliga rätten" finns inte. Och så till vida kvarstår fortfarande nödvändigheten av en stat som jämte att den tryggar den samhälleliga äganderätten till produktionsmedlen tryggar likheten i arbetet och i produktfördelningen.

Staten dör bort eftersom det inte längre finns kapitalister, inte längre finns klasser och följaktligen ingen *klass* kan *undertryckas*.

Men staten har ännu inte dött bort fullständigt, ty det återstår att skydda "den borgerliga rätten" som sanktionerar faktisk olikhet. För att staten helt skall dö bort krävs fullständig kommunism.

4. Det kommunistiska samhällets högre fas

Marx fortsätter:

"I en högre fas av det kommunistiska samhället – när individernas förslavande underordnande under arbetsfördelningen försvunnit och därmed också motsättningen mellan andligt och kroppsligt arbete, när arbetet blivit inte blott ett medel för livsuppehälle utan rentav det viktigaste livsbehovet, när jämsides med individernas allsidiga utveckling också produktivkrafterna vuxit och alla den gemensamma rikedomens källor flödar ymnigare – först då kan man helt överskrida den borgerliga rättens trånga horisont och samhället kan skriva på sina fanor: Av envar efter hans förmåga, åt envar efter hans behov!"

Först nu kan vi tillfullo uppskatta hur rätt Engels hade när han skoningslöst förlöjligade det orimliga i att sammankoppla orden "frihet" och "stat". Så länge staten finns, finns ingen frihet. När friheten kommer, skall det inte längre finnas någon stat.

Den ekonomiska grundvalen för statens fullständiga bortdöende är en så hög utveckling av kommunismen att motsatsförhållandet mellan intellektuellt arbete och kroppsarbete, således en av de viktigaste källorna till den nuvarande *samhälleliga* olikheten försvinner. Detta är för övrigt en källa som absolut inte kan omedelbart avskaffas enbart genom produktionsmedlens övergång i samhällets ägo, endast genom kapitalisternas expropriering.

Denna expropriering kommer att bereda *möjlighet* för en gigantisk utveckling av produktivkrafterna. Och när vi ser hur kapitalismen redan nu i otrolig grad *hämmar* denna utveckling, hur mycket som skulle kunna vidareutvecklas på grundval av den moderna, redan uppnådda tekniken, så har vi rätt att med fullaste övertygelse säga att kapitalisternas expropriering oundvikligen kommer att medföra en gigantisk utveckling av det mänskliga samhällets produktivkrafter. Men hur hastigt denna utveckling kommer att ske, hur snart den kommer att leda till att arbetsdelningen upphävs, till att motsatsförhållandet mellan intellektuellt arbete och kroppsarbete avskaffas, till att arbetet förvandlas till "det främsta livsbehovet" – det vet vi inte och *kan* vi *inte* heller veta.

Därför har vi också endast rätt att tala om statens oundvikliga bortdöende, varvid vi understryker att denna process blir långvarig och beroende av utvecklingstakten för kommunismens *högre fas* samt lämnar frågan om tidpunkten eller de konkreta formerna för bortdöendet fullständigt öppen, ty det finns *inget* material för att avgöra dessa frågor.

Staten kommer att helt kunna dö bort, då samhället förverkligar regeln ”av envar efter hans förmåga, åt envar efter hans behov”, dvs när människorna till den grad vant sig att iaktta de grundläggande reglerna för samlivet och när deras arbete blir så produktivt att de frivilligt kommer att arbeta *efter förmåga*. ”Den borgerliga rättens snäva horisont”, som får folk att med en Shylocks obeveklighet räkna ut att man inte arbetar en halv timme längre och inte får en mindre lön än någon annan, denna snäva horisont kommer då att ha överskridits. Produktfördelningen kommer då inte längre att kräva normering från samhällets sida av den envar tillkommande produktmängden; envar kommer att fritt ta ”efter behov”.

Från borgerlig synpunkt är det lätt att förklara en sådan samhällsordning för ”ren utopi” och förhåna socialisterna för att de lovar envar rätten att utan någon kontroll över varje enskild medborgares arbete få en godtycklig mängd tryffel, bilar, pianon osv av samhället. Med ett sådant hån gör sig än i dag flertalet borgerliga ”lärda” kvitt denna fråga och avslöjar därmed både sin okunnighet och sitt egennyttiga försvar av kapitalismen.

Okunnighet, ty det har aldrig fallit en enda socialist in att ”lova” att den högre fasen av kommunismens utveckling skall inträda, medan de stora socialisternas *förutseende* att den skall inträda förutsätter att man inte har den nuvarande låga arbetsproduktiviteten och *inte* heller den *nuvarande* kälkborgaren, som är i stånd att i likhet med prästseminaristerna i Pomjalovskijs berättelser ”för skoj skull” förstöra förråden av samhällelig rikedom och kräva det omöjliga.

Till dess den ”högre” fasen av kommunismen inträtt kräver socialisterna den *strängaste* kontroll från samhällets *och från statens* sida över arbetsnormerna och konsumtionsnormerna. Men denna kontroll måste *inledas* med kapitalisternas expropriering, med arbetarnas kontroll över kapitalisterna. Den kan inte genomföras av byråkratstaten utan måste genomföras av de *beväpnade arbetarnas* stat.

Det egennyttiga försvar av kapitalismen som presteras av de borgerliga ideologerna (och deras drabanter i stil med hrr Tsereteli, Tjernov & Co) består just i att de med sina diskussioner och sitt prat om den avlägsna framtiden *smusslar undan* den viktiga och aktuella frågan för *dagens* politik: att kapitalisterna exproprieras, att *alla* medborgare förvandlas till arbetare och tjänstemän i *ett* stort ”syndikat”, nämligen hela staten, samt att hela detta syndikats hela arbete fullständigt underordnas en verkligt demokratisk stat, *en stat av arbetar- och soldatdeputerades sovjet*.

När en lärd professor, därefter en kälkborgare och därefter herrar av typen Tsereteli och Tjernov talar om oförnuftiga utopier och bolsjevikernas demagogiska löften, om det omöjliga i att ”införa” socialism, så avser de just kommunismens högre stadium eller fas som ingen någonsin lovat ”införa” eller ens tänkt ”införa”, ty den kan överhuvudtaget inte ”införas”.

Här har vi kommit fram till frågan om den vetenskapliga skillnaden mellan socialism och kommunism, vilken Engels berörde i det ovan anförda resonemanget om det oriktiga i benämningen ”socialdemokrater”. Politiskt sett kommer skillnaden mellan kommunismens första eller lägre och dess högre fas med tiden sannolikt att bli mycket stor. Men det skulle vara löjligt att nu, under kapitalismen, framhäva denna skillnad och skjuta den i förgrunden skulle väl endast en del anarkister kunna göra (om det bland anarkisterna ännu finns folk som inte lärt sig något efter den ”plechanovska” förvandlingen av Kropotkinherrarna, Grave, Cornelissen och anarkismens övriga ”ljus” till socialchauvinister eller skyttegravsanarkister som Ghe, en av de få anarkister som bevarat heder och samvete, uttryckte sig).

Den vetenskapliga skillnaden mellan socialism och kommunism är dock tydlig. Det som vanligen benämns socialism kallade Marx det kommunistiska samhällets ”första” eller lägre fas. För så vitt produktionsmedlen blir *gemensam* egendom kan ordet ”kommunism” tillämpas även här, om man

inte glömmer att detta *inte* är den fullständiga kommunismen. Den stora betydelsen av Marx' klarlägganden består i att han även här konsekvent tillämpar den materialistiska dialektiken, utvecklingsläran, och betraktar kommunismen som något vilket utvecklas *ur* kapitalismen. I stället för skolastiskt uttänkta, ”konstgjorda” definitioner och ofruktbara strider om ord (om vad socialism och vad kommunism är) ger Marx en analys av vad man kunde kalla kommunismens ekonomiska mogenhetsstadier.

I sin första fas, på sitt första stadium kan kommunismen ännu *inte* vara fullständigt mogen i ekonomiskt hänseende, *inte* fullständigt fri från traditioner från eller spår av kapitalismen. Därav kommer sig en sådan intressant företeelse som att ”den *borgerliga* rättens snäva horisont” blir kvar under kommunismens första fas. Borgerlig rätt beträffande *konsumtions*varornas fördelning förutsätter naturligtvis oundvikligen även en *borgerlig stat*, ty rätten är ingenting utan en apparat i stånd att *tvinga fram* rättsnormernas efterlevnad.

Därav följer att inte endast den borgerliga rätten finns kvar viss tid under kommunismen utan även den borgerliga staten – utan bourgeoisie!

Detta kan förefalla som en paradox eller helt enkelt en dialektisk tankelek, vilket marxismen ofta beskylls för av personer, som inte det ringaste ansträngt sig att studera dess utomordentligt djupa innehåll.

I själva verket visar oss livet vid varje steg att det i det nya finns rester av det gamla såväl i naturen som i samhället. Och Marx har inte godtyckligt inflikt ett stycke ”borgerlig” rätt i kommunismen, utan påvisat vad som är ekonomiskt och politiskt oundvikligt i ett samhälle som uppstår ur kapitalismens *sköte*.

Demokratin har en väldig betydelse i arbetarklassens frigörelsekamp mot kapitalisterna. Men demokratin är absolut ingen gräns som inte får överskridas. Den är bara en av etapperna på vägen från feodalism till kapitalism och från kapitalism till kommunism.

Demokrati innebär jämlikhet. Man förstår vilken stor betydelse proletariats kamp för jämlikhet och parollen om jämlikhet har om man uppfattar den på rätt sätt: som *klassernas* avskaffande. Men demokratin innebär bara en *formell* jämlikhet. Och så snart alla samhällsmedlemmars jämlikhet *beträffande* innehavet av produktionsmedel, dvs jämlikhet i fråga om arbete och arbetslön förverkligats, ställs mänskligheten ovillkorligen inför frågan att gå vidare från den formella jämlikheten till den faktiska, dvs att förverkliga regeln ”av envar efter hans förmåga, åt envar efter hans behov”. Genom vilka etapper och genom vilka praktiska åtgärder mänskligheten skall nå detta högre mål, det vet vi inte och kan inte heller veta. Men det är viktigt att göra klart för sig hur oändligt falsk den vanliga borgerliga föreställningen är att socialismen är något dött, stelnat, en gång för alla givet. Det är i själva verket *först* i och med socialismen en snabb, faktisk, verkligt massomfattande rörelse framåt på samhälls- och privatlivets alla områden börjar under befolknings-*flertalets* och längre fram under hela befolkningens medverkan.

Demokratin är en statsform, en av statens varianter. Följaktligen innebär den som varje stat en organiserad och systematisk användning av våld mot människor. Detta å ena sidan. Men å andra sidan innebär den ett formellt erkännande av medborgarnas jämlikhet och av allas lika rätt att bestämma statsskicket och delta i statens styrelse. Och detta står i sin tur i samband med att demokratin på ett visst stadium av sin utveckling för det första sammansvetsar den mot kapitalismens revolutionära klassen, proletariats, och bereder det möjlighet att krossa, slå i spillror och från jorden utplåna det borgerliga – låt vara republikansk-borgerliga – statsmaskineriet, den stående armén, polisen och byråkratin samt ersätta dem med ett mera demokratiskt statsmaskineri, men dock statsmaskineri bestående av de beväpnade arbetarmassorna som sedan övergår till att dra med hela folket i milisen.

Här ”övergår kvantiteten till kvalitet”: en *sådan* grad av demokrati medför att ramarna för det borgerliga samhället överskrids, att dess socialistiska omgestaltning inleds. Om verkligen alla deltar i statsförvaltningen, så kan kapitalismen inte längre hålla sig kvar. Och kapitalismens utveckling

skapar i sin tur *förutsättningarna* för att verkligen ”alla” *skall kunna* delta i styrelsen av staten. Till dessa förutsättningar hör den allmänna läs- och skrivkunnigheten, som redan genomförts i flera av de mest avancerade kapitalistiska länderna, vidare ”utbildning och disciplinering” av miljoner arbetare genom den väldiga, komplicerade, församhälleligade apparaten för post, järnvägar, jättefabriker, storhandel, bankväsen osv, osv.

Under dessa *ekonomiska* förutsättningar är det fullkomligt möjligt att sedan kapitalisterna och ämbetsmännen störtats ofördröjligen, över en natt, övergå till att ersätta dem med beväpnade arbetare, med det allmänt beväpnade folket, när det gäller *kontroll* över produktion och fördelning och *registrering* av arbete och produkter. (Man får inte blanda ihop frågan om kontroll och registrering med frågan om den vetenskapligt bildade personalen av ingenjörer, agronomer osv. Dessa herrar underordnar sig idag kapitalisterna i sitt arbete och kommer i morgon att arbeta ändå bättre då de underordnar sig de beväpnade arbetarna.)

Registrering och kontroll – det är vad som *framför allt* krävs för att *den första fasen* av det kommunistiska samhället skall ”komma igång” och börja fungera riktigt. *Alla* medborgare förvandlas till lönanställda hos staten, vilken utgörs av de beväpnade arbetarna. *Alla* medborgare blir tjänstemän och arbetare hos *ett enda*, hela folket omfattande stats-”syndikat”. Det hela går ut på att de skall arbeta lika, riktigt iaktta måttet för arbetet och erhålla lika lön. Registreringen och kontrollen av detta har kapitalismen *förenklat* till det yttersta, till synnerligen enkla och för varje läs- och skrivkundig människa tillgängliga observations- och anteckningsoperationer, för vilka man endast behöver känna till de fyra enkla räknesätten och kunna skriva ut erforderliga kvitton.*

När folkets *majoritet* självständigt och överallt börjar genomföra en sådan registrering och en sådan kontroll över kapitalisterna (som nu förvandlats till tjänstemän) och över de herrar intellektuella som bevarat kapitalistiska ovanor, då blir denna kontroll en verkligt universell och allmän folkkontroll, då blir det omöjligt att undandra sig den, ”att slingra sig undan”.

Hela samhället blir ett enda kontor och en enda fabrik med jämlikhet i arbete och jämlikhet i lön.

Med denna ”fabriksmässiga” disciplin, som proletariatet efter segern över kapitalisterna och störtandet av utsugarna kommer att utsträcka till hela samhället, är ingalunda vårt ideal eller vårt slutmål. Det är endast ett *trappsteg* som är nödvändigt för samhällets radikala rensning från den kapitalistiska utsugningens vidrighet och ohygglighet *och för fortsatt framåtskridande*.

Från det ögonblick då alla samhällsmedlemmar eller åtminstone deras övervägande flertal *själva* lärt sig styra staten, själva tagit denna sak i sina händer, ”ordnat” kontrollen över den obetydliga minoriteten kapitalister, över det herrskap som vill bibehålla de kapitalistiska ovanorna, över de arbetare som starkt demoraliserats av kapitalismen – från detta ögonblick börjar nödvändigheten av varje slags regerande överhuvudtaget att försvinna. Ju fullständigare demokratin är, desto närmare kommer det ögonblick när den blir överflödig. Ju mer demokratisk den ”stat” är som består av de beväpnade arbetarna och som ”inte längre är någon stat i ordets egentliga mening”, desto snabbare börjar *varje* stat att dö bort.

Ty när *alla* lärt sig att leda och verkligen självständigt kommer att leda den samhällliga produktionen, självständigt genomföra registrering och kontroll över parasiter, herrskapssöner, skojare och andra som ”bevarar kapitalismens traditioner”, då kommer det oundgängligen att bli ytterst svårt att undandra sig den av hela folket genomförda registreringen och kontrollen, det kommer att utgöra ett så ytterst sällsynt undantag och kommer troligen att bli bestraffat så snabbt och så hårt (ty de beväpnade arbetarna är det praktiska livets män och inga sentimentala intellektuella och de kommer knappast att låta någon driva gäck med sig), att *nödvändigheten* att följa de föga invecklade grundreglerna för allt mänskligt samliv mycket snart blir en *vana*.

---

* När de viktigaste statsfunktionerna reduceras till sådan registrering och kontroll som utförs av arbetarna själva, då upphör staten att vara en ”politisk stat” och ”de offentliga funktionerna kommer att förlora sin politiska karaktär och förvandlas till enkla förvaltningsfunktioner” (jfr ovan, kap IV, 2. Engels’ polemik mot anarkisterna).

Och då kommer dörren att stå vidöppen för övergången från det kommunistiska samhällets första fas till dess högre fas och samtidigt även till statens fullständiga bortdöende.

Kapitel VI. Hur opportunisterna förlackat marxismen

Frågan om statens förhållande till den sociala revolutionen och den sociala revolutionens förhållande till staten har liksom frågan om revolutionen i allmänhet ägnats ringa uppmärksamhet av Andra internationalens (1889-1914) främsta teoretiker och publicister. Men det mest karakteristiska för den successivt ökande opportunisten som ledde till Andra internationalens sammanbrott 1914 är att man *försökte kringgå* denna fråga eller blunda för den t o m när man kom den in på livet.

På det hela taget kan det sägas att *undvikandet* av frågan om den proletära revolutionens förhållande till staten, ett undvikande som gagnat och närt opportunisten, har lett till att marxismen blivit *förvanskad* och fullständigt förlackad.

För att åtminstone i korthet karakterisera denna beklagliga process skall vi kasta en blick på de två mest kända marxistiska teoretikerna: Plechanov och Kautsky.

1. Plechanovs polemik mot anarkisterna

Plechanov har ägnat frågan om anarkismens förhållande till socialismen en särskild broschyr, *Anarkism och socialism*, som utkom på tyska 1894.

Plechanov har lyckats behandla detta tema utan att ens beröra det mest aktuella, det mest brännande och politiskt viktigaste i kampen mot anarkismen, nämligen revolutionens förhållande till staten och frågan om staten överhuvudtaget! I hans broschyr avtecknar sig två delar: en litteraturhistorisk med värdefullt historiematerial om Stirners, Proudhons och andras idéer. Den andra delen är kälkborgerlig med plumpa uttalanden om att en anarkist inte kan skiljas från en bandit.

Denna förening är synnerligen komisk och karakteristisk för Plechanovs hela verksamhet strax före revolutionen och under revolutionsperioden i Ryssland. Just så uppträdde Plechanov under åren 1905-17: till hälften doktrinär, till hälften kälkborgare, politiskt seglande i bourgeoisins kölvatten.

Vi har sett hur Marx och Engels i sin polemik mot anarkisterna ytterst noggrant klarlade sina åsikter om revolutionens förhållande till staten. När Engels 1891 gav ut *Marx' Kritik av Gothaprogrammet*, skrev han, att "vi" (dvs Engels och Marx) låg "vid den tidpunkten, knappt två år efter [Första] internationalens kongress i Haag, i den häftigaste kamp med Bakunin och hans anarkister".

Anarkisterna försökte förklara just Pariskommunen som s a s "deras egen", en bekräftelse på deras lära, varvid de inte alls förstod kommunens lärdomar och Marx' analys av dessa. Anarkismen har inte gett ens ett tillnärmelsevis sant svar på de konkreta politiska frågorna: Skall det gamla statsmaskineriet *slås sönder? Vad* skall ersätta det?

Men att tala om "anarkism och socialism" och förbigå hela frågan om staten, *inte lägga märke* till marxismens hela utveckling före och efter kommunen, det innebar att oundvikligen glida ned i opportunisten. Ty för opportunisten är det framför allt nödvändigt att de två av oss nu nämnda frågorna inte alls ställs. Detta är *redan* en seger för opportunisten.

2. Kautskys polemik mot opportunisterna

Av Kautskys skrifter finns det utan tvivel betydligt fler översättningar till ryska än till något annat språk. Inte utan skäl säger en och annan tysk socialdemokrat skämtsamt att Kautsky läses mer i Ryssland än i Tyskland. (Inom parentes sagt ligger det ett långt djupare historiskt innehåll i detta skämt än dess upphovsmän förmodar. Bland de ryska arbetarna framträdde 1905 en ovanligt stark och enastående efterfrågan på den bästa socialdemokratiska världslitteraturens bästa verk och de erhöll ett i jämförelse med en del andra länder mycket stort antal översättningar och utgåvor av

dessa verk. Därigenom överfördes s a s i hastigare takt det mera framskridna grannlandets väldiga erfarenhet på vår proletära rörelses unga mark).

Utom för sin populära framställning av marxismen är Kautsky särskilt känd hos oss genom sin polemik mot opportunisterna med Bernstein i spetsen. Nästan okänt är dock ett faktum som ej får ignoreras om man ställer sig uppgiften att undersöka, hur Kautsky förföll till en otroligt neslig virrighet och försvar av socialchauvinismen under den stora krisen 1914-15. Detta faktum är följande: Kautsky vacklade i hög grad innan han uppträdde mot de mest kända representanterna för opportunisterna i Frankrike (Millerand och Jaurès) och i Tyskland (Bernstein). Den marxistiska tidskriften *Zarja*, som kom ut i Stuttgart 1901-02 och försvarade revolutionärt proletära åsikter, var tvungen att *polemiser*a mot Kautsky och kalla hans halvhjärtade, undvikande och gentemot opportunisterna försonliga resolution på den internationella socialistiska kongressen 1900 i Paris för "kautschukartad". Brev av Kautsky som publicerats på tyska avslöjar, att han vacklade lika mycket innan han drog i fält mot Bernstein.

Ojämförligt större betydelse har emellertid den omständigheten att vi nu, när vi granskar *historien* om Kautskys senaste förräderi mot marxismen, i själva hans polemik mot opportunisterna, i hans frågeställning och frågans behandling finner en systematisk avvikelse i riktning mot opportunism just i frågan om staten.

Låt oss ta Kautskys första större arbete mot opportunisterna, hans bok Bernstein och det socialdemokratiska programmet. Kautsky bemöter Bernstein utförligt. Följande är emellertid karakteristiskt.

I sin herostratiskt ryktbara bok *Socialismens förutsättningar* beskyller Bernstein marxismen för "blanquism" (en beskyllning som sedan dess tusentals gånger upprepats av opportunisterna och de liberala borgarna i Ryssland mot representanterna för den revolutionära marxismen, bolsjevikerna). Därvid uppehåller sig Bernstein särskilt vid Marx' Inbördeskriget i Frankrike och försöker – alldeles utan framgång som vi sett – att identifiera Marx' uppfattning om kommunens lärdomar med Proudhons uppfattning. Särskilt uppmärksammar Bernstein den slutsats som Marx framhåvt i förordet av år 1872 till Kommunistiska manifestet och som lyder: "Men arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål."

Detta uttalande föll till den grad Bernstein "i smaken" att han upprepar det inte mindre än tre gånger i sin bok varvid han ger det den mest förvrängda, opportunistiska mening.

Marx menar som vi sett att arbetarklassen måste *slå sönder, krossa, spränga* (Sprengung var det uttryck Engels använde) hela statsmaskineriet. Men Bernstein framställer saken så som om Marx med dessa ord varnade arbetarklassen *för att vara* alltför revolutionär vid erövringen av makten.

Man kan inte föreställa sig en grövre och mera vanställande förvrängning av Marx' tanke.

Hur gick nu Kautsky tillväga i sitt mycket detaljerade bemötande av bernsteinismen?

Han undvek att gå till botten ifråga om opportunistens förvrängning av marxismen på denna punkt. Han anförde det ovan citerade stycket ur Engels' inledning till Marx' Inbördeskriget i Frankrike och sade att enligt Marx arbetarklassen inte *helt enkelt* kan ta det *färdiga* statsmaskineriet i besittning, men att den i allmänhet *kan* ta det i besittning – och det var allt. Att Bernstein tillskrev Marx *raka motsatsen* till Marx' verkliga tanke, att Marx från 1852 angav den proletära revolutionens uppgift vara att "slå sönder" statsmaskineriet, det sade Kautsky inte ett ord om.

Så kom det sig att den allra väsentligaste skillnaden mellan marxism och opportunism beträffande den proletära revolutionens uppgifter suddades ut hos Kautsky!

"Lösningen på den proletära diktaturens problem", skrev Kautsky "mot" Bernstein, "kan vi väl helt lugnt överlämna åt framtiden." (Tyska upplagan, s 172)

Detta är ingen polemik *mot* Bernstein, utan i verkligheten en *eftergift* åt honom, ett uppgivande av positionerna åt opportunisterna, ty opportunisterna begär ju tills vidare ingenting mer än att man

”helt lugnt överlämnar åt framtiden” alla grundläggande frågor om den proletära revolutionens uppgifter.

Under fyrtio år, 1852-91, lärde Marx och Engels proletariatet att det måste krossa statsmaskineriet. Men inför opportunisternas fullständiga förräderi mot marxismen på denna punkt *utbyter* Kautsky 1899 frågan om nödvändigheten att krossa detta maskineri mot frågan om de konkreta formerna för detta krossande och räddar sig undan i skyddet av den ”obestriddliga” (och ofruktbara) kälkborgerliga sanningen att vi inte på förhand kan känna dessa konkreta former! !

Det ligger en avgrund mellan Marx och Kautsky i deras inställning till det proletära partiets uppgift att förbereda arbetarklassen för revolutionen.

Låt oss ta Kautskys nästa, mognare arbete som också i betydande grad sysslar med att bemöta opportunistens fel. Nämligen hans broschyr *Den sociala revolutionen*. Författaren har här tagit frågan om den ”proletära revolutionen” och ”den proletära regimen” som sitt huvudtema. Han har här gett mycket av utomordentligt värde men just frågan om staten har han *kringgått*. Det talas genomgående om erövringen av statsmakten – men ingenting mer. En sådan formulering har alltså valts som utgör en eftergift åt opportunisterna eftersom den *medger* en erövring av makten *utan* att statsmaskineriet krossas. Just det som Marx 1872 förklarade vara ”föråldrat” i Kommunistiska manifestets program *återupplivas* av Kautsky 1902.

Broschyren innehåller ett särskilt avsnitt om den sociala revolutionens former och vapen. Här talas om den politiska masstrejken, om inbördeskriget och om sådana ”maktmedel för den moderna storstaten som dess byråkrati och armé”, men inte ett ord nämns om vad kommunen redan lärt arbetarna. Uppenbarligen var det inte utan skäl som Engels varnade särskilt de tyska socialisterna för ”vidskeplig vördnad” för staten.

Kautsky framställer saken på följande sätt: det segerrika proletariatet kommer att ”förverkliga det demokratiska programmet” och han kommenterar dess enskilda punkter. Inte ett ord om det nya som år 1871 gav i frågan om den borgerliga demokratins ersättande med den proletära demokratin. Kautsky söker komma ifrån saken med sådana här ”solitt” klingande banaliteter:

”Och dock är det självklart, att vi inte kommer att nå makten under nuvarande förhållanden. Revolutionen själv förutsätter långvariga och djupgående strider, som redan kommer att ändra vår nuvarande politiska och sociala struktur.”

Utan tvivel är detta ”självklart”, liksom sanningen att hästar äter havre och att Volga mynnar ut i Kaspiska havet. Det är bara synd att med den innehållslösa och svulstiga frasen om ”djupgående” strider *kringgår* den för det revolutionära proletariatet brännande frågan om *vari* ”djupet” i *dess* revolution tar sig uttryck i förhållande till staten, i förhållande till demokratin och till skillnad från föregående, ickeproletära revolutioner.

Genom att förbigå denna fråga gör Kautsky *i verkligheten* en eftergift åt opportunisten på denna ytterst väsentliga punkt, även om han *i ord* förklarar samma opportunist ett hårt krig och betonar betydelsen av ”revolutionens idé” (är denna ”idé” mycket värd om man är rädd för att bland arbetarna driva; propaganda för revolutionens konkreta lärdomar?) eller säger ”revolutionär idealism framför allt” eller förklarar att de engelska arbetarna för närvarande ”knappast är annat än småborgare”.

”De mest olika driftsformer – byråkratiska [??], fackliga, kooperativa, privata företag – kan existera sida vid sida ... i ett socialistiskt samhälle”, skriver Kautsky. ”Det finns exempelvis företag som inte kan klara sig utan en byråkratisk [??] organisation, t ex järnvägarna. Den demokratiska organisationen kan där gestalta sig så, att arbetarna väljer representanter, vilka bildar ett slags parlament som fastställer arbetsordningen och övervakar den byråkratiska apparatens förvaltning. Andra företag kan man överlämna åt fackföreningarna att förvalta, andra åter kan drivas kooperativt.” (S 148 och 115 i den ryska översättningen, *genéveupplagan* 1903)

Detta resonemang är felaktigt och innebär ett steg bakåt jämfört med det som Marx och Engels klargjorde på 1870-talet med kommunens lärdomar som exempel.

I fråga om den föregivna nödvändigheten av ”byråkratisk” organisation skiljer sig järnvägarna absolut inte från alla maskinella storindustriföretag i allmänhet, från vilken som helst fabrik, från ett stort varuhus eller något stort kapitalistiskt jordbruksföretag. Inom alla sådana företag föreskriver tekniken ovillkorligen den strängaste disciplin, den största noggrannhet vid utförandet av envars arbetsandel, ty annars kan hela företaget stanna eller mekanismen och produkten förstöras. Inom alla sådana företag kommer arbetarna naturligtvis att ”välja representanter, vilka bildar *ett slags parlament*”.

Men hela kärnan ligger i att detta ”slags parlament” *inte* kommer att vara ett parlament i samma mening som de borgerligt parlamentariska institutionerna. Hela kärnan ligger i att detta ”slags parlament” *inte* endast kommer att ”fastställa arbetsordningen och övervaka den byråkratiska apparatens förvaltning” som Kautsky inbillar sig. Hans tanke går inte utöver den borgerliga parlamentarismens ram. I det socialistiska samhället kommer ett ”slags parlament” av arbetar-deputerade naturligtvis att ”fastställa arbetsordningen och övervaka apparatens förvaltning”, *men* denna apparat kommer *inte* att vara ”byråkratisk”. När arbetarna erövat den politiska makten, kommer de att krossa den gamla byråkratiska apparaten, att förstöra den grundligt och inte lämna sten på sten kvar av den. De kommer att ersätta den med en ny apparat av samma arbetare och tjänstemän, *mot* vilkas förvandling till byråkrater de åtgärder genast kommer att vidtas som utförligt behandlades av Marx och Engels: 1) att de inte bara väljs utan även när som helst kan avsättas; 2) att deras lön inte överskrider en arbetarlön; 3) att man omedelbart övergår till att alla utövar kontroll- och uppsiktsfunktioner, att alla för en tid blir ”byråkrater” och att *ingen* kan bli ”byråkrat” just på grund av detta.

Kautsky har inte alls tänkt igenom Marx' ord: ”Kommunen skulle inte vara en parlamentarisk utan en arbetande korporation, verkställande och lagstiftande på samma gång.”

Kautsky har absolut inte förstått skillnaden mellan den borgerliga parlamentarismen, som förenar demokrati (*inte för folket*) med byråkratism (*mot folket*), och den proletära demokratismen, som genast kommer att vidta åtgärder för att hugga av byråkratismen vid rötterna och kommer att vara i stånd att slutföra dessa åtgärder, att helt tillintetgöra byråkratismen och införa fullständig demokrati för folket.

Kautsky har här gett prov på samma ”vidskepliga vördnad” för staten, den ”vidskepliga tron” på byråkratismen.

Låt oss gå över till Kautskys sista och bästa arbete mot opportunisterna, hans broschyr Vägen till makten (som inte tycks ha publicerats på ryska emedan den kom ut mitt under den värsta reaktionsperioden hos oss, år 1909). Denna skrift är ett stort steg framåt, ty där talas inte om ett revolutionärt program i allmänhet, som i den mot Bernstein riktade broschyren år 1899, inte om den sociala revolutionens uppgifter utan hänsyn till tiden för dess utbrott, som i broschyren Den sociala revolutionen år 1902, utan om de konkreta villkor som tvingar oss att erkänna att ”revolutionernas skede” *bryter in*.

Författaren påvisar uttryckligen klassmotsättningarnas skärpning överhuvudtaget och imperialismens särskilt stora roll i detta avseende. Efter ”den revolutionära perioden 1789–1871” i Väst-europa börjar från år 1905 en analog period för Östern. Ett världskrig nalkas hotande snabbt. ”Det [proletariatet] kan inte längre tala om en för tidig revolution.” ”Vi har inträtt i en revolutionär period.” ”Det revolutionära skedet börjar.”

Dessa uttalanden är absolut klara. Denna Kautskys skrift bör tjäna som måttstock vid en jämförelse mellan vad den tyska socialdemokratin *lovade vara* före det imperialistiska kriget och hur djupt den föll (däribland Kautsky själv) vid krigsutbrottet. ”Den nuvarande situationen”, skrev Kautsky i ifrågavarande broschyr, ”medför dock den faran att det är lätt att ta oss [dvs den tyska socialdemokratin] för moderatere än vad vi i själva verket är.” Det visade sig att det tyska social-

demokratiska partiet i själva verket var ojämförligt moderatere och mera opportunistiskt än det föreföll att vara!

Mot bakgrunden av Kautskys mycket bestämda uttalanden om att revolutionernas skede redan börjat är det desto mera betecknande att han också i denna broschyr, som enligt hans egna ord är ägnad åt analysen av just frågan om ”den *politiska* revolutionen”, återigen fullständigt förbigått frågan om staten.

Alla dessa försök att kringgå, förtiga och undvika frågan resulterade oundvikligen i den fullständiga övergång till opportunismen, som vi nu skall behandla.

I Kautskys person liksom förklarade den tyska socialdemokratin: jag förblir mina revolutionära åsikter trogen (1899). Jag erkänner särskilt oundvikligheten i proletarietets sociala revolution (1902). Jag erkänner inbrottet av ett nytt skede av revolutioner (1909). Men jag går i alla fall bakåt jämfört med vad Marx sade redan år 1852 så snart frågan om den proletära revolutionens uppgifter i förhållande till staten ställs (1912).

Just så ställdes frågan på sin spets i Kautskys polemik mot Pannekoek.

3. Kautskys polemik mot Pannekoek

Pannekoek opponerade sig mot Kautsky som företrädare för den ”vänsterradikala” riktning som i sina led räknade Rosa Luxemburg, Karl Radek o a, vilka hävdade en revolutionär taktik och enades i övertygelsen om att Kautsky höll på att övergå till samma hållning som ”centrum”, vilket principlöst vacklade mellan marxism och opportunism. Denna åsikt blev klart bekräftad under kriget, när ”centrum”-riktningen (med orätt kallad marxistisk) eller ”kautskyanismen” framträdde i hela sin avskyvärda jämmerlighet.

I artikeln Massaktioner och revolution (Die Neue Zeit, 1912, XXX, 2) som berör frågan om staten karakteriserade Pannekoek Kautskys hållning som ”passiv radikalism”, som ”det aktionslösa avvaktandets teori”. ”Kautsky vill inte se revolutionsprocessen.” (S 616) När Pannekoek ställde frågan på så sätt kom han in på det ämne som intresserar oss, nämligen den proletära revolutionens uppgifter med avseende på staten.

”Proletariatets kamp”, skrev han, ”är inte helt enkelt en kamp mot bourgeoisin om statsmakten utan en kamp mot statsmakten ... Den proletära revolutionens innebörd är att statens maktmedel tillintetgörs och upplöses genom proletariatets maktmedel ... Kampen upphör först då statsorganisationens fullständiga förintelse inträtt som slutresultat. Majoritetens organisation har då visat sin överlägsenhet genom att den tillintetgjort den härskande minoritetens organisation.” (S 548)

Pannekoeks formulering lider av mycket stora brister. Men tanken är i alla fall tydlig, och det är intressant att se *hur* Kautsky bemötte den.

”Hittills”, skrev han, ”bestod motsatsen mellan socialdemokrater och anarkister i att de förra ville erövra statsmakten, de senare förstöra den. Pannekoek vill både det ena och det andra.” (S 724)

Medan Pannekoeks framställning lider av oklarhet och inte är tillräckligt konkret (för att här inte tala om andra för vårt ämne ovidkommande brister i hans artikel), så tog Kautsky upp just den av Pannekoek antydda *principiella* kärnan i saken, och i denna *grundläggande principiella* fråga frångick Kautsky fullständigt marxismens ståndpunkt och övergick helt till opportunismen. Skillnaden mellan socialdemokrater och anarkister definierar han alldeles oriktigt, och marxismen är hos honom fullständigt vanställd och banaliserad.

Skillnaden mellan marxister och anarkister består i följande: (1) De förra uppställer statens fullständiga avskaffande som sitt mål men anser detta mål genomförbart först sedan klasserna avskaffats genom den socialistiska revolutionen, som resultat av att socialismen upprättats, vilket leder till att staten dör bort. De senare vill emellertid att staten helt avskaffas över en natt och förstår inte vilka betingelser som behövs för att genomföra detta avskaffande. (2) De förra anser det vara nödvändigt att proletariatet efter att ha erövrat den politiska makten i grunden förstör det gamla

statsmaskineriet och ersätter det med ett nytt, bestående av de beväpnade arbetarnas organisation enligt kommunens typ. De senare har emellertid när de hävdar att statsmaskineriet skall förstöras en ytterst oklar föreställning om *varmed* proletariatet skall ersätta det och *hur* det kommer att begagna sig av den revolutionära makten; ja, anarkisterna förnekar rentav att det revolutionära proletariatet bör begagna sig av statsmakten, förnekar proletariatets revolutionära diktatur. (3) De förra kräver att proletariatet förbereds för revolutionen genom att den nutida staten utnyttjas. Anarkisterna tar avstånd från detta.

I denna debatt är det Pannekoek som representerar marxismen gentemot Kautsky, ty just Marx lärde att proletariatet inte helt enkelt kan erövra statsmakten genom att den gamla statsapparaten övergår i nya händer, utan att det måste krossa och bryta ned denna apparat samt ersätta den med en ny.

Kautsky övergår från marxismen till opportunisterna, ty hos honom försvinner helt och hållet just detta förstörande av statsmaskineriet, vilket är absolut oacceptabelt för opportunisterna, och kvarstår ett kryphål för dem genom att ”erövring” helt enkelt kan tolkas som uppnående av majoritet.

För att maskera sin förvanskning av marxismen förfar Kautsky som en bokstavstrål: han anför ett ”citat” av självaste Marx. År 1850 skrev Marx om nödvändigheten av ”den mest energiska makt-centralisation i statsmaktens händer”. Och Kautsky frågar triumferande: vill då Pannekoek förstöra ”centralismen”?

Detta är helt enkelt ett trick liknande Bernsteins identifiering av marxismens och proudhonismens åsikter om federation i stället för centralism.

Kautskys ”citat” är här alls inte på sin plats. Centralism är möjlig både med det gamla och det nya statsmaskineriet. Om arbetarna frivilligt förenar sina väpnade krafter så blir detta centralism, men den kommer att baseras på ”fullständigt tillintetgörande” av den centralistiska statsapparaten, den stående armén, polisen och byråkratin. Kautsky uppträder precis som en bedragare när han förbigår Marx’ och Engels’ kända resonemang om kommunen och drar fram ett citat som inte har med saken att göra.

”Vill han [Pannekoek] kanske upphäva ämbetsmännens statliga funktioner?”, fortsätter Kautsky. ”Men vi kan inte undvara tjänstemän vare sig i parti eller fackförening, för att inte tala om statsförvaltningen. Vårt program kräver inte heller att de statliga ämbetsmännen skall avskaffas, utan val av myndigheter genom folket ... Vår nuvarande diskussion rör sig inte om hur ’framtidensstatens’ förvaltningsapparat kommer att gestalta sig, utan om huruvida vår politiska kamp upplöser statsmakten *innan vi ännu erövrat den* [Kautskys kursiv]. Vilket departement med sina tjänstemän skulle kunna upplösas?” Undervisnings-, justitie-, finans- och krigsdepartementen räknas upp. ”Nej, inte ett enda av de nuvarande departementen kommer att avlägsnas genom vår politiska kamp mot regeringarna ... Jag upprepar för att undgå missförstånd: här rör det sig inte om hur den segrande socialdemokratin skall gestalta framtidsstaten, utan om hur vår opposition skall gestalta den nuvarande staten.” (S 725)

Detta är en uppenbar förvrängning. Pannekoek ställde just frågan om *revolutionen*. Detta sägs tydligt både i rubriken till hans artikel och i de anförda citaten. Genom att hoppa över till frågan om ”oppositionen” byter Kautsky just ut den revolutionära synpunkten mot den opportunistiska. Hos honom blir resultatet: nu utgör vi oppositionen, *efter* erövringen av makten skall vi tala om det övriga. *Revolutionen försvinner!* Just vad opportunisterna behöver.

Här gäller frågan inte opposition och politisk kamp i allmänhet utan just *revolutionen*. Revolutionen består i att proletariatet *krossar* ”förvaltningsapparaten” och *hela* statsapparaten samt ersätter den med en ny som består av beväpnade arbetare. Kautsky ådagalägger ”vidskeplig vördnad” för ”departementen”, men varför kan de inte ersättas med t ex fackmannakommissioner vid arbetar- och soldatdeputerades sovjeter som helt och fullt har makten i sina händer?

Det väsentliga är alls inte om ”departementen” blir kvar eller om det kommer att bli ”fackmannakommissioner” eller andra institutioner. Detta har absolut ingen betydelse. Det väsentliga är om det gamla statsmaskineriet (som genom tusen trådar är knutet till bourgeoisin och är genompyrt av rutin

och stagnation) skall behållas eller *förstöras* och ersättas med *ett nytt*. Revolutionen får inte bestå i att den nya klassen kommenderar och förvaltar med hjälp av det *gamla* statsmaskineriet, utan måste bestå i att denna klass *krossar* detta maskineri, i att den kommenderar och förvaltar med hjälp av ett *nytt* maskineri. Denna marxismens *grundläggande* tanke suddar Kautsky ut eller också har han absolut inte förstått den.

Hans fråga om ämbetsmännen visar åskådligt att han inte förstått kommunens lärdomar och Marx' teori. "Vi kan inte undvara tjänstemän vare sig i parti eller fackförening ..."

Vi kan inte undvara ämbetsmän *under kapitalismen*, under *bourgeoisins herravälde*. Proletariatet är förtryckt, de arbetande massorna är förslavade av kapitalismen. Under kapitalismen är demokratismen inskränkt, förkrympt, beskuren och vanställd genom hela situationen med löneslaveri, nöd och elände för massorna. Därför och endast därför demoraliseras funktionärerna i våra politiska och fackliga organisationer (eller rättare sagt tenderar de att demoraliseras) av kapitalismens förhållanden och visar en tendens att förvandlas till byråkrater, dvs till privilegierade personer, isolerade från massorna och stående över massorna.

Detta är byråkratismens väsen, och innan kapitalisterna exproprierats, innan bourgeoisin störtats, är en viss "byråkratisering" *till och med* av proletära funktionärer oundviklig.

Hos Kautsky ser saken ut så här: eftersom valda funktionärer fortfarande kommer att finnas under socialismen, så kommer även ämbetsmän och byråkrati att alltså existera under socialismen! Men det är just detta som är oriktigt. Just med kommunen som exempel visade Marx att funktionärerna under socialismen upphör att vara "byråkrater", att vara "ämbetsmän", de upphör att vara det *i den mån* man inför att de inte bara skall väljas utan *även* kan avsättas när som helst, *vertill* kommer att lönerna reduceras till arbetarnas genomsnittslön och *även* att de parlamentariska institutionerna ersätts med "arbetande korporationer, verkställande och lagstiftande på samma gång".

I grund och botten innebär Kautskys hela argumentation mot Pannekoek och särskilt hans kostliga argument, att vi inte ens i fackförenings- och partiorganisationerna kan undvara tjänstemän, att Kautsky upprepar Bernsteins gamla "argument" mot marxismen överhuvudtaget. I sin renegatbok Socialismens förutsättningar drar Bernstein i fält mot den "primitiva" demokratins idéer, mot vad han kallar "doktrinär demokrati": bundna mandat, oavlönade funktionärer, en maktlös centralrepresentation osv. Som bevis på den "primitiva" demokratiens ohållbarhet åberopar sig Bernstein på de engelska trade unions' erfarenheter som de uttolkats av makarna Webb. Under sin sjuttioåriga utveckling, menar han, har trade unions, vilka skulle ha utvecklats "i fullständig frihet" (tyska upplagan, s 137), kommit till insikt just om den primitiva demokratiens oduglighet och ersatt den med den vanliga: parlamentarism förenad med byråkratism.

I själva verket har trade unions inte utvecklats "i fullständig frihet", *utan under fullständigt kapitalistiskt slaveri*, och då kan man självfallet "inte komma ifrån" en rad eftergifter åt det härskande onda, åt våldet, osanningen, de fattigas uteslutande från de "högre" förvaltningsfunktionerna. Under socialismen kommer mycket av den "primitiva" demokratin oundvikligen att leva upp igen, ty för första gången i de civiliserade samhällenas historia höjer sig befolkningens *massa* till *självständigt* deltagande inte bara i omröstningar och val *utan också i den dagliga förvaltningen*. Under socialismen skall *alla* förvalta i tur och ordning och kommer snart att vänja sig vid att ingen förvaltar.

Med sitt kritiskt analytiska geni såg Marx i kommunens praktiska åtgärder den *brytningspunkt* som opportunisterna fruktar och inte vill erkänna av feighet och av ovilja att oåterkalleligen bryta med bourgeoisin och som anarkisterna inte vill se antingen därför att de har för bråttom eller av bristande förståelse för de sociala massomvälvningarnas villkor överhuvudtaget. "Man bör inte ens tänka på att förstöra det statsmaskineriet, hur skulle vi kunna undvara departement och ämbetsmän?" – så resonerar den alltigenom kalkborgerlige opportunisten som i själva verket inte bara tvivlar på revolutionen, på revolutionens skapande kraft, utan är dödligt rädd för den (lika rädd som våra mensjeviker och socialistrevolutionärer).

”Det gäller *endast* att förstöra det gamla statsmaskineriet, man behöver inte tränga in i de föregående proletära revolutionernas *konkreta* lärdomar och analysera *med vad* och *hur* man skall ersätta det förstörda” – så resonerar anarkisten (naturligtvis de bästa av anarkisterna och inte sådana som i likhet med hrr Kropotkin & Co seglar i bourgeoisins kölvatten). Anarkistens taktik är därför en *desperationens* taktik och inte ett hänsynslöst djärvt revolutionärt arbete inriktat på konkreta uppgifter under samtidigt hänsynstagande till massrörelsens praktiska betingelser.

Marx lär oss att undvika båda felen, lär oss gränslös djärvhet i nedbrytandet av hela det gamla statsmaskineriet och lär oss samtidigt att ställa frågan konkret: kommunen kunde under några veckor *börja* bygga upp ett *nytt*, proletärt statsmaskineri på det och det sättet och genomförde angivna åtgärder för större demokratism och för att utrota byråkratismen. Vi skall av kommunarderna lära oss revolutionär djärvhet, vi skall i deras praktiska åtgärder se *utstakandet* av de praktiskt aktuella och omedelbart möjliga åtgärderna, och då, *på denna väg*, kommer vi att uppnå att byråkratismen helt bryts ned.

Möjligheten att bryta ned byråkratismen är säkerställd genom att socialismen kommer att förkorta arbetsdagen, höja *massorna* till ett nytt liv och skapa sådana förhållanden för befolkningens *majoritet*, vilka tillåter *alla* utan undantag att utföra ”statsfunktioner”. Och detta leder till att varje stat överhuvudtaget *fullständigt dör bort*.

”Dess [masstrejkens] uppgift”, fortsätter Kautsky, ”kan inte vara att *förstöra* statsmakten, utan endast att driva en regering till eftergift i en bestämd fråga eller att ersätta en mot proletariatet fientlig regering med en som kommer det till mötes ... Men aldrig och under inga omständigheter kan detta [dvs proletariatets seger över den fientliga regeringen] leda till att statsmakten *förstörs*, utan alltid blott till att styrkeförhållandena *inom statsmakten förskjuts* ... Och målet för vår politiska kamp förblir därvid liksom hittills statsmaktens erövring genom att vinna majoritet i parlamentet och upphöja parlamentet till regeringens herre.” (S 726, 727, 732)

Detta är ju den renaste och billigaste opportunist, innebärande att man avsvärjer sig revolutionen i handling fast man samtidigt erkänner den i ord. Kautskys tanke går inte längre än till ”en regering som går proletariatet till mötes” – ett steg tillbaka till kälkborgerligheten i jämförelse med år 1847 då Kommunistiska manifestet proklamerade ”att höja proletariatet till härskande klass”.

För Kautsky återstår ingenting annat än att förverkliga den av honom så omtyckta ”enheten” med herrar av typen Scheidemann, Plechanov och Vandervelde, vilka alla är beredda att kämpa för en regering ”som går proletariatet till mötes”.

Men vi skall bryta med dessa socialismens förrädare och kämpa för att bryta ned hela det gamla statsmaskineriet, så att det beväpnade proletariatet självt *blir regering*. Det är två helt olika saker.

För Kautsky återstår inget annat än att stanna i det trevliga sällskap som består av herrar Legien, David, Plechanov, Potresov, Tsereteli, Tjernov m fl, vilka är fullt ense om att kämpa för att ”styrkeförhållandena inom statsmakten förskjuts”, för att vinna ”majoritet i parlamentet och upphöja parlamentet till regeringens herre”, detta utomordentligt ädla mål som är helt acceptabelt för opportunisterna och där allt förblir inom den borgerliga parlamentariska republikens ram.

Men vi skall bryta med opportunisterna. Och hela det medvetna proletariatet kommer att vara med oss i kampen, inte för att ”styrkeförhållandena förskjuts”, utan för att *störta bourgeoisin* och *bryta ned* den borgerliga parlamentarismen, för en demokratisk republik av kommunens typ eller för en republik med sovjeter av arbetar- och soldatdeputerade, för proletariatets revolutionära diktatur.

* *

*

Till höger om Kautsky inom den internationella socialismen befinner sig sådana riktningar som Sozialistische Monatshefte i Tyskland (Legien, David, Kolb och många andra, bland dem skandinaverna Stauning och Branting), jaurèsisterna och Vandervelde i Frankrike och Belgien, Turati, Treves och andra representanter för högerflygeln i det italienska partiet, fabianerna och ”de

oavhängiga” i Storbritannien (”Oavhängiga arbetarpartiet” som i själva verket alltid varit avhängigt av liberalerna) osv. Alla dessa herrar, som spelar en stor, mycket ofta dominerande roll i partiets parlamentariska arbete och i partilitteraturen, förkastar öppet proletariats diktatur och företräder en ohöljd opportunist. Enligt dessa herrar ”strider” proletariats ”diktatur” mot demokratin!! Det finns i själva verket inte någon betydande skillnad mellan dem och småborgerliga demokrater.

Mot bakgrunden av denna omständighet har vi rätt att dra slutsatsen att Andra internationalen, företrädd av den övervägande majoriteten av sina officiella representanter, helt har sjunkit ned i opportunist. Kommunens erfarenheter har inte bara glömts bort utan även förvrängts. Man inte bara underlät att inpränta i arbetarmassorna att den tid nalkas då de bör träda fram och krossa det gamla statsmaskineriet samt ersätta det med ett nytt för att på så sätt förvandla sitt politiska herravälde till en grundval för samhällets socialistiska omgestaltning; tvärtom inpräntade man hos massorna motsatsen och ”erövringen av makten” framställdes på så sätt att tusentals kryphål lämnades för opportunisten.

Förvrängningen och förtigandet av frågan om den proletära revolutionens förhållande till staten har inte kunnat undgå att spela en oerhörd roll under den tid, då staterna genom sin på grund av den imperialistiska konkurrensen förstärkta krigsapparat förvandlats till krigsvidunder som förintar miljontals människor för att avgöra tvisten om Storbritannien eller Tyskland, om det ena eller andra finanskapitalet skall härska över världen.*

Postskriptum till första upplagan

Denna broschyr skrevs i augusti och september 1917. Jag hade redan då gjort utkastet till nästa kapitel, det sjunde: Erfarenheterna av de ryska revolutionerna 1905 och 1917. Men jag har inte hunnit skriva en enda rad förutom rubriken. Den politiska kris som föregick Oktoberrevolutionen 1917 ”hindrade mig”. Man kan bara glädja sig åt ett sådant ”hinder”. Men broschyrens andra del (Erfarenheterna av de ryska revolutionerna 1905 och 1917) måste vi troligen uppskjuta för en längre tid. Det är angenämare och nyttigare att göra ”erfarenheter av revolutionen” än att skriva om dem.

Petrograd den 30 november 1917

Författaren

Skrivet i augusti–september 1917; avsnitt 3 i kap II före den 17 december 1918

Publicerat i broschyrform av förlaget Zjizn i Znanije, Petrograd 1918

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 33, s 1-120

---

* I manuskriptet följer:

”Kapitel VII. Erfarenheterna av de ryska revolutionerna 1905 och 1917

Det tema som anges i kapitelrubriken är så oändligt stort, att man kan och måste skriva volymer om det. I denna skrift får jag naturligtvis begränsa mig till enbart de viktigaste lärdomarna av erfarenheterna, de lärdomar som direkt berör proletariats uppgifter under revolutionen beträffande statsmakten.” (*Här avbryts manuskriptet. – Red*)